

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ANA- BABA VE ERGEN İLİŞKİLERİNDE ALGILADIKLARI
PROBLEM ÇÖZME VE İLETİŞİM BECERİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Meryem DALKILIÇ

DANIŞMANI: Yrd. Doç. Dr. Ilgın BAŞARAN

İZMİR-2006

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼ne sunduğum **“Lise Öğrencilerinin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”** adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Meryem DALKILIÇ

ÖNSÖZ

İnsan yaşamında kritik gelişimsel bir dönem olan ergenlik döneminde, ergenlerin bu döneme ilişkin ortaya çıkan sorunlarla başedebilme gücünün, bireysel ve ailesel bazı etmenlere bağlı olarak değişmesi, ana-baba ile kurulan yakın ve destekleyici ilişkilerin bu döneme uyumu kolaylaştırması ve sağlıklı bir yetişkin olabilmek için ergenlere bazı avantajlar sağlaması nedeniyle, ana-baba-ergen ilişkileri ergenler ve aileleri ile çalışan biri olarak ilgimi çekmiştir.

Ergenlik döneminde, ana-baba ve ergen arasında kurulan yakın, sıcak ve destekleyici ilişkilerin bu döneme uyum açısından önemi göz önüne alındığında, bu ilişkiyi etkileyebilecek ergene ve aileye özgü durumların neler olduğu sorusu merak uyandırmaktadır. Bu araştırmada, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkileri, araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma bulgularının eğitim ve ruh sağlığı alanında çalışanlara, ergenlerin algıladıkları ana-baba ilişkileri üzerinde etkili olan faktörlerle ilgili bilgi sağlaması beklenmektedir.

Öncelikle, çalışma yaşamım boyunca ilgimi çeken ana-baba ve ergen ilişkileri ile ilgili olarak bana çalışma fırsatı vermesi ve araştırmanın her aşamasındaki katkıları, desteği, sıcaklığı ve sabrı nedeniyle tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ilgın Başaran’a içtenlikle teşekkür etmek isterim. Tezimin son şeklini almasında verdiği destek ve yardımlarından dolayı Prof. Dr. Süleyman Doğan’a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca verdikleri destek nedeniyle görev yapmakta olduğum E.Ü. Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. Cahide Aydın’a, Ergen Birimi sorumlusu Prof. Dr. Müge Tamar’a ve çalışma arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ederim.

Son olarak, sadece yüksek lisans eğitimimde değil her alanda bana olan destek ve sabrını esirgemeyen sevgili eşim Mehmet Emin’e ve uğurum bir tanecik oğlum Mert’e iyiki doğduğunu teşekkür ederim.

Psikolog Meryem Dalkılıç

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	
TUTANAK	
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi.....	4
1.2 Sayıtlar	5
1.3 Sınırlılıklar	6
1.4 Tanımlar	6
1.5 Araştırmanın Önemi.....	7

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1 Kuramsal Açıklamalar	9
2.1.1 Ergenliğe Kuramsal Bakış	9
2.1.2 Aileye Kuramsal Bakış	14
2.1.3 Ana-Baba ve Ergen İlişkilerine Kuramsal Bakış.....	20
2.2 İlgili Araştırmalar.....	28

BÖLÜM III

YÖNTEM	46
3.1 Araştırma Modeli	46
3.2 Evren	46
3.3 Örneklem.....	46
3.4 Veri Toplama Araçları	48
3.4.1 Bireysel Bilgi Formu	48
3.4.2 Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)-Ergen Formu	48
3.4.3 Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	51
3.5 Verilerin Toplanması	52
3.6 Verilerin Çözümlemesi	53

BÖLÜM IV

BULGULAR	54
4.1 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	54
4.2 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	58
4.3 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Algılanan Akademik Başarıya Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	61
4.4 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	66

4.5	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Doğuş Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	69
4.6	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapısının Çekirdek ya da Geniş Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	72
4.7	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapısının Birlikte ya da Parçalanmış Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	76
4.8	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Annelerin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	79
4.9	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Babaların Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	82
4.10	Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular	86

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM	91
5.1 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerindeAlgıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve yorumu	91
5.2 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	94
5.3 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Algılanan Akademik Başarıya Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	95

5.4 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	98
5.5 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Doğuş Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	99
5.6 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapısının Çekirdek ya da Geniş Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu.....	101
5.7 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapısının Birlikte ya da Parçalanmış Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	103
5.8 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Annelerin Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	105
5.9 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Babaların Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	106
5.10 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu	107

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER	111
KAYNAKLAR	116
EKLER	
ÖZET	
ABSTRACT	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1	Uygulama Yapılan Okullara Göre Öğrencilerin Sayısal Dağılımı.....	47
Tablo 4.1	Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-değerleri.....	55
Tablo 4.2	Ergenlerin Yaşlarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	58
Tablo 4.3	Ergenlerin Yaşlarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi.....	59
Tablo 4.4	Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarılarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	61
Tablo 4.5	Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarılarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	62
Tablo 4.6	Ergenlerin Kardeş Sayılarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	66
Tablo 4.7	Ergenlerin Kardeş Sayılarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	68
Tablo 4.8	Ergenlerin Doğuş Sırasına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	70
Tablo 4.9	Ergenlerin Doğuş Sırasına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	71
Tablo 4.10	Ergenlerin Çekirdek/Geniş Aile Yapısına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-değerleri	73
Tablo 4.11	Ergenlerin Birlikte/Parçalanmış Aile Yapısına Göre	

	Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t-değerleri	76
Tablo 4.12	Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	80
Tablo 4.13	Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	81
Tablo 4.14	Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları.....	83
Tablo 4.15	Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	84
Tablo 4.16	Ergenlerin Gelir Durumlarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları	86
Tablo 4.17	Ergenlerin Gelir Durumlarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi	87

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan doğduğu andan itibaren ölüme dek bir gelişim ve değişim sürecine girmektedir. Bu yaşam süreci içinde her yaşın ve dönemin kendine özgü özellikleri, görevleri ve zorlukları vardır. Yaşamın en önemli dönüm ve gelişim noktalarından biri de ergenlik dönemidir (Tamar, 2005).

Ergenlik birçok araştırmacı ve kuramcı tarafından oldukça önemli ve kritik bir gelişim evresi olarak ele alınmaktadır. Ergenlik dönemi insan gelişiminde hızlı biyolojik değişikliklerle birlikte kimlik oluşumu, bireyselleşme gibi psikolojik görevlerin de tamamlandığı, çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemi olarak önem kazanmaktadır. Tüm bu değişiklikler ve görevler ergenin kimlik ve bağımsızlık arayışı çabalarını artırmaktadır.

Aile, birbirine duygusal olarak bağlı üyelerin oluşturduğu sosyal sistemin bir parçası olarak düşünüldüğünde, ergenin yaşadığı tüm değişikliklere bağlı olarak aile içinde de bazı değişikliklerin olması kaçınılmazdır. Ergen bir taraftan anne ve babasından ayrılıp bağımsız bir kimlik oluşturmaya çalışırken, bir taraftan da onların yakınlığına ve desteğine gereksinim duyar. Ana-babalar ise, ergenin bağımsız davranışları ve kendilerinden ayrılma çabaları nedeniyle ailede otorite ve dengeyi kaybetme kaygısı yaşayabilirler. Bu durumda bazen ana-babalar, ergenin bağımsızlığını kazanma ve bireyselleşme davranışlarına bilinçli ya da bilinçsiz olarak engel olabilirler. Buna bağlı olarak bu dönemde ana-baba ve ergen çatışmalarına oldukça sık rastlanmaktadır.

Son yıllarda ergenlik döneminde ailenin, özellikle değişen ana-baba ve ergen ilişkilerinin ele alınması giderek önem kazanmaya başlamıştır. Ergen ve ana-baba ilişkileri, ergenin bu döneme uyumunu etkilemektedir. Bu dönemde ana-baba ile yaşanan olumsuz ilişkiler ve ciddi çatışmalar ergenin uyumunu bozarken, kurulan yakın ve sıcak ilişkiler ergenin bireyselleşmesine ve yaşadığı hızlı değişimlere uyumunu

kolaylaştırmaktadır. Katı ve soğuk ilişkiler bu zor dönemi hem ergen hem de ana-baba için çekilmez bir hale getirebilir (Robin & Foster, 1989).

Ana-baba rolünün sadece çocuklukta değil ergenlikte de önemli bir etkisi vardır. Yaşa bakmaksızın, çocuklar ana-babalarına gereksinim duyarlar. Ana-baba-çocuk ilişkisinin niteliği, ergenin zamanla benimseyeceği tutum ve davranışları belirleyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ergenlerin, ana-babaları ile olan ilişkilerini ve onların tutumlarını nasıl algıladıkları son derece önemlidir (Hines, 1997). Ana-baba ilişkilerini sıcak ve destekleyici olarak algılayanlar, ergenlik dönemindeki değişikliklere daha kolay uyum sağlarken, uzak ve soğuk algılayanlar daha fazla uyum ve davranış sorunları gösterebilmektedir (Hines, 1997).

Hemen hemen tüm ailelerde ergen ve ana-baba arasında giyim tarzı, arkadaş seçimi ve okul başarısı gibi konularda bazı anlaşmazlık ve çatışmaların olması olağandır. Ancak bazı aileler bu anlaşmazlıkları, çocukları ile kurdukları yakın ve sıcak ilişkileri koruyarak ve ergenlik dönemine uygun tutum ve davranışları benimseyerek daha kolay bir şekilde çözümleyebilmektedir (Eryüksel,1996). Bazı ailelerde ise, bu anlaşmazlıkların ciddi çatışmalara ve iletişim kopukluğuna yol açtığı görülmektedir. Bu nedenle ergenlik döneminde ana-babanın tutum ve yaklaşımları hem ergenin hem de ailenin bu döneme uyumunu etkilemektedir. Yani ergenlik sadece ergenin değil, ana-babanın da kendi davranışlarını yeniden gözden geçirdiği, güven tazelediği, döneme uyumu kolaylaştıracak rol ve tutumları benimsediği bir dönemdir.

Ergenlik döneminin ve özelliklerinin tüm toplumlarda bazı değişiklikler göstermekle birlikte benzer bir şekilde yaşandığı görülmektedir. Ergen ve ergenliğe bakış açısı kültürel farklılıklar göstermekte, ergenin içinde yetiştiği aile ortamı da kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılaşmaktadır. Özellikle az gelişmiş toplumlarda ergenlik, yetişkinliğin bir işareti olarak kabul edilmektedir. Ergenliğe girişle birlikte birey üreme yeteneğini kazanmış, yetişkin rol ve görevlerini üstlenebilecek kişi olarak değerlendirilmektedir (Azimi, 2000). Türk kültüründe ergenlikte özerk davranışlar ve bağımsızlık desteklenmemekte, aileye bağlılık ve sadakate önem verilmektedir. Batı kültürlerinde ve gelişmiş toplumlarda ergenlik,

bireyselleşmenin gerçekleştirildiği, özerk davranışların teşvik edildiği, aile bağlarının gevşetildiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir (Özbay ve diğerleri, 1991; Fişek, 1982). Bu nedenle bir kültürde yapılan bir araştırmanın sonuçları bir başka kültüre olduğu gibi genellenemez. Ergenlerin ana-babaları ile olan ilişkilerine yönelik algılarının da toplumsal ve kültürel farklılıklar göstermesi beklenmektedir.

Ergenlik döneminde, ana-baba ve ergen ilişkileri bebeklik ve çocukluk dönemindeki ilişkiler kadar önemli bir yer tutmaktadır. Ergenin büyümesi ile ana-babayla kurulan yakın ve destekleyici ilişkilerin devam etmesi, bu döneme hem ergenin hem de ailenin uyumunu artırmaktadır. Ancak ergende ortaya çıkan fizyolojik ve psikolojik değişikliklerle birlikte, ana-baba ve ergen ilişkilerinde de birtakım değişiklikler başlamaktadır. Ergenin bu ilişkileri nasıl algıladığı son derece önemlidir. Cinsiyet, yaş, akademik başarı, kardeş sayısı ve doğuş sırası gibi bireysel farklılıklar, ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyebileceği gibi, aileye ve ana-babaya ait bazı özellikler de ergenin algısı üzerinde etkili olabilmektedir. Ailenin geniş ya da çekirdek olması, yüksek-orta-düşük gelir düzeyinde bulunması, ailenin parçalanmış ya da birlikte olması ve ana-babanın eğitim düzeyi ergenin ana-babası ile olan ilişkilerini nasıl algıladığı üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada hem ergene hem de aile yapısı ve ana-babaya ait özellikler dikkate alınarak ana-baba-ergen ilişkileri, problem çözme-iletişim becerileri açısından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Bununla birlikte, toplumsal ve kültürel farklılıkların da bu ilişkiye etkisi küçümsenmeyecek kadar çoktur. Her toplumda ve kültürde ergenlik ve bu dönemde ana-baba ile ilişkiler farklı biçimde ele alınmaktadır. Türkiye içinde bulunduğu coğrafi konum nedeniyle ne tam olarak Batı toplumlarının ne de tam olarak Doğu toplumlarının özelliklerini taşımaktadır. Türk toplumunun kendine özgü bir kültürel yapısı vardır. Bu nedenle, ana-baba ve ergen ilişkileri ele alınırken toplumsal ve kültürel yapıya özgü özelliklerin dikkate alınması son derece önemlidir.

Türk aile yapısı, toplumsal değişikliklere paralel olarak değişmektedir. Kırsal ve tarım kökenli geleneksel geniş aile yapısı, büyükşehirlere göçün artması, sosyo-

ekonomik değişiklikler ve insanların eğitim düzeyinin artması ile çekirdek ve eşitlikçi aile yapısına doğru değişiklik göstermektedir. Bu değişim kadınların çalışma hayatına katılması ile birlikte zorunlu hale gelmiştir (Fişek & Scherler, 1996). Türk aile yapısında erkek çocuklar kızlara göre daha önemli bir yer almaktadır. Ayrıca, boşanmaların artması ile parçalanmış aileler giderek çoğalmaktadır. Ancak tüm bu değişimlere rağmen Türk aile yapısı büyük bir çoğunlukla ataerkil ve geleneksel yapısını korumaktadır (Ergüder, Kalaycıoğlu & Esmer, 1991).

1.1 Problem Cümlesi

Ergenlik döneminin ve özelliklerinin toplumsal, kültürel ve ailesel farklılıklara bağlı olarak bazı değişiklikler gösterdiği bağlamından yola çıkarak, ana-baba ve ergen ilişkilerinin çok boyutlu ve kapsamlı olarak değerlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Ergenlerin algıladıkları, ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyebileceği düşünölen bazı değişkenlerin ele alınarak, bu ilişkinin problem çözme-iletişim becerileri açısından değerlendirilmesi, bu araştırmanın özünü oluşturacaktır.

Araştırmanın temel problemi şu şekilde belirtilebilir:

“Ana-baba-ergen ilişkilerinde ergen tarafından algılanan problem çözme-iletişim becerileri demografik, kişisel ve ailesel bazı değişkenlere göre anlamlı bir fark göstermekte midir?”

Bu probleme dayalı alt problemler şunlardır:

1. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, cinsiyetlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, yaşlarına göre anlamlı fark göstermekte midir?

3. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, akademik başarılarına göre anlamlı fark göstermekte midir?
4. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı fark göstermekte midir?
5. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, ailedeki doğuş sıralarına göre anlamlı fark göstermekte midir?
6. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, aile yapısının çekirdek ya da geniş olmasına göre anlamlı fark göstermekte midir?
7. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, aile yapısının birlikte ya da parçalanmış olmasına göre anlamlı fark göstermekte midir?
8. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?
9. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?
10. Ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri, gelir durumlarına göre anlamlı fark göstermekte midir?

1.2 Sayıtlılar

Bu araştırmada örnekleme oluşturan öğrencilerin, ölçeği yanıtlarken kendi gerçek duygu ve düşüncelerini belirttikleri varsayılmaktadır.

1.3 Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıklarını şöyle sıralamak olasıdır;

1. Bu çalışmada evreni temsil ettiği varsayılan örneklemden elde edilen bulgular, yalnızca İzmir ili Konak merkez ilçedeki genel lise öğrencilerinden toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Çalışmada ergen tarafından algılanan ana-baba-ergen ilişkileri ile ilişkili değişkenler, Bireysel Bilgi Formunda yer alan demografik ve ailesel bilgilerle sınırlıdır.
3. Bulgular, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri'nin (PARQ) ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.4 Tanımlar

Aile Yapısı: Ailenin yapısal özelliklerini kapsamaktadır. Araştırma kapsamında aile yapısı geniş ya da çekirdek , parçalanmış (boşanmış veya eşlerden birinin ölümü) ya da birlikte olma durumunu ifade etmektedir (Kağıtçıbaşı,1990; Dönmezer, 1999).

Ana-Baba ve Ergen İlişkileri: Davranışsal-Aile Sistemleri Kuramı'na göre, ergenlerin problem çözme-iletişim becerileri, bilişler-içselleştirilmiş inançlar ve aile yapısı boyutlarında algıladıkları, ana-baba ve ergen ilişkilerini ifade etmektedir (Robin & Foster, 1989; Eryüksel, 1996).

Problem Çözme ve İletişim Becerileri: Ana-baba ve ergen arasında bağımlılıktan bağımsızlığa geçiş çabasında, ergenin algıladığı genel anlaşılmazlık düzeyi, problem çözme becerileri, iletişim biçimi, yakınlık / düşmanlık, okul ve kardeşlerle ilgili konularda yaşanan çatışma düzeyini ifade etmektedir (Robin & Foster, 1989; Eryüksel, 1996).

Algılanan Akademik Başarı: Ergenin sınıf içinde kendi başarı durumunu diğer arkadaşlarına göre algılamasını ifade etmektedir.

Doğuş Sırası: Ergenlerin yaşayan kardeşleri arasında ilk, ortanca , son veya tek çocuk olma durumunu ifade etmektedir.

1.5 Araştırmanın Önemi

Türk toplum ve aile yapısına özgü bazı değişkenler açısından ana-baba-ergen ilişkilerinin ele alınması, değişen toplum yapısının ergenler üzerindeki etkisi hakkında bilgi verebilir. Günümüzde aile yapısında oluşan değişiklikler, ana-baba ve ergen ilişkilerini etkilemektedir. Ergenlerin sosyal ilişkilerinde ve okulda yaşadıkları birçok problemin temelinde, ana-baba ilişkilerine ait algılarının etkili olduğu düşünülmektedir. Ergenin ana-babası ile olan ilişkilerinin farkında olması, aile içi ilişkilerinde, kardeş ve arkadaş ilişkilerinde ve okulda yaşayabileceği sorunları çözmesinde yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

Bu araştırmanın temel amacı; farklı sosyo-kültürel yapı ve gelir düzeyine mensup ailelerden gelen lise öğrencilerinin, ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin çeşitli değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesidir.

Araştırmacının bu araştırmayı yapmadaki amacı, değişen Türk toplum ve aile yapısı dikkate alınarak, ergen tarafından ana-baba-ergen ilişkisinde algılanan problem çözme iletişim becerilerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlerin saptanması ve kültüre özgü özelliklerin belirlenmesidir.

Araştırma sonuçlarının koruyucu ruh sağlığı kapsamında, psikolojik danışmanlar, ana-babalar, öğretmenler, sosyal ve klinik psikologlar, ocuk-ergen psikiyatristleri tarafından psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde ve ana-baba eğitiminde kullanılabileceği dūřunılmaktadır.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ergenlik, aile ve ana-baba ve ergen ilişkilerine yönelik kuramsal bakış açıları ve bu alanda yurt dışında ve ülkemizde yapılan bazı araştırmalara yer verilmiştir.

2.1 Kuramsal Açıklamalar

2.1.1 Ergenliğe Kuramsal Bakış

Ergenlik, farklı kuramsal yaklaşımlar tarafından farklı yönleri vurgulanarak tanımlanmasına rağmen, bütün bu tanımların ortak noktası ergenliğin, hızlı ve belirgin biyolojik, bilişsel, duygusal, sosyal gelişim ve değişimlerin yaşandığı, çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemi olduğudur.

1950 ve 1960'lı yıllarda klinisyenler ve kuramcılar ergenliği, spesifik gelişimsel görevlerle yüzleşme ve bu yüzleşme sonucunda yaşanan içsel karmaşa ve dışa dönük çatışma zamanı olarak tanımlamışlardır (Blos,1962; Erikson, 1968; Freud, 1969). Ergenlik, çocukluk ve yetişkinlik arasında yer alan, önemli değişikliklerin zaman zaman kargaşa ve karışıklıkların yaşandığı kritik gelişimsel bir dönemdir. Bir taraftan ergenin cinsel ve fiziksel olgunluğa ulaşmasını sağlayacak biyolojik değişiklikler olurken, ergenin bağımsızlığını kazanmasını ve yetişkinliğe doğru ilerlemesini destekleyecek sosyal, duygusal ve bilişsel değişiklikler de ortaya çıkmaktadır. Ergenin yetişkinliğe yumuşak bir geçiş yapabilmesi için, bu değişikliklerle başarılı bir şekilde başetmesi gerekmektedir.

King (2002), ergenlik döneminde ergenin başlıca psikolojik görevlerini; doyum sağlayıcı ve gerçekçi bir beden imajı geliştirmek, ana-babadan bağımsızlaşarak ayrılmak, aile üyeleri dışındaki başka kişilerle doyum sağlayıcı ilişkiler geliştirmek, artan cinsellik ve saldırganlık dürtülerinin uygun ifadesini ve kontrolünü geliştirmek,

kimlik oluşumunu, gelecek için planlar yaparak pekiştirmek olarak tanımlamıştır. Ergenin sağlıklı bir gelişim ve uyum için bu görevlerle yüzleşebilmesi gerekmektedir. Ancak bunlarla tek başına başetmek oldukça zor olduğundan, aile desteği ve yönlendirmesinin ergenin yükünü hafifletebileceği ileri sürülmektedir.

Ergenlik dönemi genellikle üç aşamada ele alınmaktadır (Mukaddes,2000);

1. Ön ergenlik (erken ergenlik); 13-14 yaşlarını kapsayan, bilişsel açıdan oldukça karışık bir dönemdir. Bu dönemde ergen mantıklı düşünmeye, kendisi ve başkaları için soyutlama yapabilmeye başlar (Piaget, 1970). Ebeveynlerin fikirlerini ve güvenilirliklerini sorgulama, onların otoritesine baş kaldırma bu aşamada ortaya çıkmaktadır. İtaat ve bağımsızlık arasında ikili ve karmaşık duygular yaşanmaktadır. Aynı zamanda anne ve babaya karşı da ikili duygular oldukça yoğundur. Bir taraftan onlardan bağımsızlaşarak ayrılmaya ve büyümeye çalışmakta, diğer taraftan onların yakınlığına ve desteğine gereksinim duymaktadır. Ergen bir eliyle ana-babayı iterken, bir eliyle de onları yakalamaya çalışmaktadır. Bu ikili duygular ergenin zaten karışık olan bilişsel süreçlerini daha da karışık hale getirmektedir.

2. Orta ergenlik; 15-17 yaşlarını kapsayan, soyut düşünmenin arttığı, bireyselleşme gereksiniminin belirginleştiği bir dönemdir. .Ana-baba-ergen çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı, akran ilişkilerin önem kazandığı ergenlik aşamasıdır.

3. Geç ergenlik; Soyut düşünmenin iyice yerleştiği, bağımsızlık ve bireyselleşmenin pekiştiği bir dönemdir. Karşı cinsle duygusal ilişkilerin yoğun olduğu, gelecekle ilgili düşünce ve kaygıların belirgin olduğu bir aşamadır (Mukaddes, 2000).

Ergenlik dönemi içinde bulunan her bir gelişim aşamasının, kızlar ve erkeklerde farklı olmakla birlikte, ardıl ve ilerleyici biyolojik, bilişsel ve sosyal değişiklikleri temsil ettiği belirtilmektedir (Lauren & Collins, 1988; Bartle, Anderson & Sabatelli, 1989).

Ergenlik karmaşası terimini ilk olarak kullanan ve ergenliği bir “fırtına ve stres” dönemi olarak ilk kez tanımlayan kişi G. Stanley Hall (1904)'dır. Hall, çocukluk dönemini insanlık tarihinin daha ilkel dönemlerine benzetirken, ergenliği daha ileri düzeyde özelliklerin bulunduğu kritik bir dönem olarak görmektedir. Ergenlik dönemi ile birlikte ergenler, eğitilebilmekte ve biçimlendirilebilmektedirler. Ergenler üst düzey duygular yaşayabilir, akıl yürütebilir, sanata ve bilime ilgi duymaya, içinde yaşadıkları toplumun ve kültürün farkına varmaya başlamaktadırlar. Böylece toplumun ve kültürün bir parçası durumuna gelebilmektedirler. Hall'e göre ergenlik, bireyselliğin geliştiği bir evredir. Ergenlik döneminde yaşanan tüm çalkantı ve sıkıntılar, ergenin bireyselleşmesine yardımcı olmaktadır (Adams, 1995; Gander & Gardiner, 1995).

Hall'ın bu görüşleri, özellikle Anna Freud'un öncülüğünü yaptığı psikanalitik bazı çevreler tarafından kabul görmüştür. Anna Freud ergenliği, huzurlu bir büyüme sürecinin bozulması olarak değerlendirmiş ve ergenlik bunalımını normal olarak kabul etmiştir. Bu dönemde yaşanan sıkıntı ve çatışmalar normal gelişimin bir parçasıdır. Psikanalitik bakış açısına göre ergenlik, diğer tüm gelişim dönemlerinin gözden geçirildiği bir değerlendirme ve sorgulama dönemidir. Çocukluk dönemindeki olumlu ve olumsuz tüm yaşantılar, anılar yeniden hatırlanır, ana-baba tutumları, onlarla ilişkiler ve duygular tekrar değerlendirilir. Ergen bir taraftan yaşamını ve ilişkilerini sorgularken, diğer taraftan anne-babasından ayrılmaya ve bağımsızlaşmaya çalışmaktadır. Bu da çatışmalara, ikili duygulara, kaygı ve strese yol açar (Varan, 1997). Bu dönemde sağlıklı gelişim, yenidoğan bebeğin anneye bağlanmasının ve aile bağlarının gevşetilmesi yoluyla sağlanan bireyselleşme sürecidir (Blos, 1962; Freud, 1969). Ergenin bireyselleşmesi için anne ve babası ile olan duygusal bağlarını biraz gevşetmesi gerekmektedir. Ancak ergen için kendisini dünyaya getiren, bakıp büyüten, maddi ve manevi yatırımlar yapan ana-babasından ayrılmak kolay değildir. Bu ayrılığı biraz olsun kolaylaştırmak ve daha dayanılır hale getirebilmek için, çocukken kafasında oluşturduğu “ideal ve mükemmel ana-baba” imajını değiştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle onları eleştirmeye, eksiklerini görmeye ve onlarla çatışmaya başlar. Anne ve baba için de küçük çocuklarının büyümesini, onlara baş kaldırmasını kabul etmesi kolay değildir. Ergenlik döneminde, aileden kopma sadece ergende değil ana-babada da bir stres ve gerilim yaratmaktadır.

Ergenliğin bir fırtına ve bunalım dönemi olduğu görüşünü destekleyen bir diğer kuramcı Erikson'dur. Erikson'un psikososyal gelişim kuramında beşinci evre ergenlik dönemini kapsamaktadır. Bu evre, Erikson tarafından kimlik oluşumuna karşı rol karmaşasının yaşandığı bir dönem olarak tanımlanmıştır. Ergenlik, kimlik oluşumu için bir arayış ve kargaşa dönemidir (Erikson, 1968). Bu dönemde ergen kim olduğunu, gücünün ne olduğunu, hangi rollerin kendisine daha uygun olduğunu keşfetmeye, kendi kimliğini bulmaya çalışmaktadır. Ergenler kendi kültürlerine özgü kimliklerini araştırırken, birçok değişik roller denerler ve bu denemeler sonucunda kendilerine en uygun kimliği bulmaya ve yerleştirmeye çalışmaktadırlar. Bu nedenle ergenler çok değişken olabilmekte, bazen oldukça uyumlu iken, kısa bir süre sonra sinirli ve gergin davranışlar gösterebilmektedirler. Bir hafta bir arkadaşını çok severken, diğer hafta ondan hoşlanmayabilirler. Ancak bu denemeler her zaman başarı ve uyum ile sonuçlanmaz. Erikson'a göre, her ergen kendi kimliğini oluşturma yolunda farklı mücadele vermektedir. Erikson, Hall'den farklı olarak ergenliğin bireysel bir konu olduğunu ileri sürmektedir. Bazı ergenler bu dönemi daha uyumlu ve sakin geçirirken, bazıları ciddi içsel çatışmalar ve karmaşa yaşamaktadır. Erikson'a göre ergenin kendi kimliğini aradığı bu dönemin bir diğer özelliği, anne-babadan arkadaş gruplarına doğru bir kaymanın olmasıdır. Arkadaş grubu ergen için çok önemli bir duruma gelmektedir. Ergen, arkadaşları ile yetişkinlerinkine benzer yakın ve sıcak ilişkiler kurmakta ve arkadaşlar, ergenin kimlik oluşumuna yardımcı olmaktadır.

Ergen kimliğinin içinde aynı zamanda cinsel, toplumsal ve mesleki öğeler bulunmaktadır (Öztürk, 1988). Ergen kendi cinselliğini, gücünü ve yeterliliğini başkaları ile karşılaştırır. Başkalarının kendini nasıl gördüğünü merak eder ve kendi cinselliğini tanıması ile cinsel kimliğini oluşturmaya başlar. Toplumsal yönden de toplumdaki rolünü, yerini ve değerini araştırır. Kendine toplum içinde bir yer arar. Tüm bunların yanında ergen, ileride bir meslek edinmek için eğitim almak ve uğraşa girmek zorundadır. Yani ergenin başarılı bir kimlik oluşturabilmesi için cinsel, toplumsal ve mesleki kimliğinin de açık ve net bir şekilde belirlenmesi önemlidir. Ergenlik, çok yönlü psiko-sosyal değişim ve gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Ancak gelişim ergenlik döneminde bitmez, yetişkinlik boyunca yaşam boyu devam etmektedir.

Piaget'in bilişsel gelişim kuramı, ergenliği anlamada farklı bir bakış açısı ortaya koymakta, daha çok bilişsel süreçlerdeki değişimleri ele almaktadır. Piaget bilişsel gelişimi dört farklı aşamada tanımlamıştır. Ergenlik dönemi, bilişsel gelişimin son evresidir. Ergenin tüm düşünme süreçleri değişir. Soyut işlemler yapabilme, problem çözme, gerçeği değerlendirme, mantıksal sonuçlar çıkarabilme gibi bilişsel beceriler kazanmaya başlar. Bu bilişsel değişiklikler, ergenin sosyal bilişlerini ve ahlak gelişimini tamamlamasına yardımcı olmaktadır (Coleman & Hendry, 1990).

Kohlberg (1976), ergenlikte bilişsel değişikliklerle belirlenen ahlak gelişimi üzerinde durmuştur. Kohlberg'e göre insanlar, ahlak gelişimini sağlamak için farklı evrelerden geçerler. Bu evrelerin ardıl bir yapısı vardır ve bir üst evredeki bir önceki evrenin özelliklerinin kapsadığı ileri sürülmektedir (Feldman,1996; Wolff, 2002). Ergenlik döneminde, Piaget tarafından tanımlanan bilişsel süreçlerdeki değişim nedeniyle, ahlak gelişimi farklı bir evreye gelmektedir. Ergenlik dönemi öncesinde, toplum ve aile kuralları olduğu gibi kabul edilirken, ergenlikte bunların doğruluğu ve yanlışlığı sorgulanmaya başlanmaktadır. Anne-babanın davranışları ve fikirleri de yeniden değerlendirilir. Ergen kendi ahlak değerlerini oluşturmaya, anne-baba ve diğer yetişkin kişilerden ayrılmaya başlar. Anne-baba ve toplum tarafından kabul edilen standartlarla çatışma ve idealist tutum bu dönemde oldukça yaygındır. Soyut düşünme yeteneğinin gelişmeye başlaması ile birlikte, ergen bir davranış hakkında farklı birçok boyuttan düşünmeye ve davranışı iyi ya da kötü olarak yargılamaya başlar. Bu durum ergenin ahlaki ikilemlerle yüz yüze gelmesine neden olmaktadır (Adams, 1995). O zamana kadar sorgusuz doğru olarak kabul ettiği şeylerin, eksik ve yanlış taraflarını görmeye başlaması ergenin kafasında çelişki yaratmaktadır. Her zaman doğruyu bilen ve söyleyen ana-babasının eksik ve yanlış yönlerini görmeye başlama ile birlikte onlarla ve onların kurallarıyla çatışmalar da başlamaktadır.

Sosyal öğrenme kuramcısı Bandura, ergenlik tanımına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Bandura'ya göre ergenlik, her zaman çatışma ve gerilimin yaşanmadığı, yeniden bir uyum dönemidir. Dengeli, sevecen, yakın ailelerden gelen ergenler bu dönemi daha sakin ve uyumlu geçirmektedir. Bandura'ya göre, bu ergenler daha iyi

düzeyde sosyalleşme gösterirken, ergenlik döneminde sık çatışma ve karmaşa yaşayanlar sosyalleşme sürecinde yetersiz kalmaktadırlar (Adams, 1995). Ergenin sosyalleşme düzeyi, aile ilişkilerinin niteliği ve ailedeki öğrenme alışkanlıkları tarafından belirlenmektedir. Bandura'ya göre, çocuklar başkalarının, özellikle anne ve babalarının davranışlarını gözlemleyerek ve model alarak kendi davranışlarını, duygularını ve düşüncelerini kazanmaktadırlar. Bu gözlemler, çocuğun gelişiminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Örneğin, babasının saldırgan ve düşmanca davranışlarını gözlemleyen bir çocuk, kendi arkadaşları ya da kardeşleri ile olan ilişkilerinde babasına benzer davranışlar gösterebilir. Bir ergenin, çocukluk dönemi boyunca ailesini model alarak öğrendiği tüm davranış kalıpları, ergenlik dönemindeki diğer kişilerle olan ilişkilerini, sosyalleşme düzeyini ve bu döneme uyumunu etkilemektedir.

2.1.2 Aileye Kuramsal Bakış

Ailenin birçok farklı tanımı yapılmıştır. Genel olarak aile, insan türünün devamlılığını sağlayan, ilk toplumsallaşma sürecini oluşturan, kültürün kuşaktan kuşağa aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuksal yönleri bulunan bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Özgüven, 2000; Nazlı, 2001).

Anderson ve Sabatelli'e (1995) göre, tüm aileler ortak bir kimlik duygusu geliştirmek, üyeleri için koruyucu, şefkatli bir çevre yaratmak, evin kaynaklarını idare etmek, stresle mücadele etmek, aile üyeleri ile dış dünya arasına başarılı sınırlar çekmek zorundadır.

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından yapılan tanıma göre aile, “kan bağıllığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan; bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı temel bir birimdir.” (Akt: Bulut, 1990).

Aileler bazı araştırmacılar tarafından işlevsel, yapısal ve sistem olarak incelenmektedir. Aileler işlevsel açıdan “sağlıklı / fonksiyonel” ve “sağlıksız / fonksiyonel olmayan” olarak iki grupta incelenmektedir. (Dönmezer, 1999; Nazlı, 2000). Sağlıklı / fonksiyonel ailelerde, üyeleri arasında iyi bir iletişim ve çok az çatışma vardır. Aile üyelerinin tüm ihtiyaçları karşılanmaktadır. Ailede problem çözme ve stresle başa çıkma becerileri gelişmiştir. Aile kuralları esnek ve açıktır. Sağlıklı ailelerde üyeler, duygu, düşünce ve isteklerini açıkça söyleyebilme, risk alabilme özgürlüğüne sahiptir. Sağlıksız / fonksiyonel olmayan ailelerde ise, ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin otoriter tutumu belirgindir. Anne-baba, çocuklarını kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar. Böylece aile üyelerinin tümünün değil, sadece anne-babanın istek ve gereksinimleri karşılanır. Bazen de tam tersi olup, çocuğun istek ve gereksinimleri ön plana çıkabilir. Roller zayıf ve belirsizdir. Aile üyeleri ya çok içiçe geçmiştir, yapışık ya da birbirinden uzak ve kopuktur (Dönmezer, 1999; Nazlı, 2000).

Aileler yapısal özelliklerine göre, geleneksel geniş aile ve çekirdek aile olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Geleneksel geniş aile, birden çok kuşağın birarada yaşadığı, erkek otoritesinin olduğu, tarıma dayalı bir yapıya sahiptir. Çekirdek aile ise anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşur. Toplumsal ve ekonomik değişimlerle birlikte, aile üyelerinin sayısı azalmış, erkek otoritesinin yerini eşitlik ve paylaşım almıştır (Kandiyoti, 1984). Kağıtçıbaşı (1981), Türk aile yapısını dikkate alarak yukarıda tanımlanan iki gruba ek olarak, “geçiş halinde geniş aile” olmak üzere üçüncü bir yapı tanımlamıştır. Kağıtçıbaşı’na göre, günümüzde en yaygın olanı, geçiş halinde ya da genişlemiş çekirdek aile yapısıdır. Bu aile yapısında, üyeler arasındaki ilişkiler karşılıklı sorumluluk ve zorunluluk temeline dayanır. İlişkilerde doyum ve etkileşimden çok ekonomik ihtiyaçların karşılanması ve neslin devamı önemlidir. Ailede bireysel ve bağımsız davranışlar desteklenmez. Bağlılık ve sadakat önemli değerler olarak kabul edilmektedir.

Sistem yaklaşımına göre aile, birbirlerine bağlı bireylerden oluşan karmaşık bir sistemdir. Bu sistemin üyeleri arasında ortak bir geçmiş ve duygusal bir bağ vardır. Bireyler, ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için stratejiler üretirler ve her ailenin

kullandığı stratejiler birbirinden farklıdır (Sabatelli ve Bartle, 1995). Bir ailede duygusal paylaşım ve yakınlık ön planda iken, başka bir ailede otorite ve uzaklık belirgindir. Bazıları konuşarak sorunları çözümlerken, bazı aileler konuşmamayı tercih edebilirler. Her aile sisteminin farklı bir dinamiği vardır. Aile sistemi, birbirini etkileyen öğelerden oluşur. Bu öğelerden herhangi birinde ortaya çıkan bir sorun tüm üyeleri etkiler. Anne, baba ve çocuklar arasında karşılıklı bir etkileşim vardır. Ergenlik döneminde ergende ortaya çıkan değişiklik ve uyum sorunlarının tüm aile üyelerini, dolayısıyla tüm sistemi etkilemesi örnek olarak verilebilir. Ailenin, üyelerinin kimlik gelişimine yardımcı olma, sınırları düzenleme, ailenin duygusal ortamını yönetme, üyelerin devamlılığını sağlama gibi yerine getirmesi gereken görevleri vardır (Sabatelli ve Bartle, 1995).

Aile sistem yaklaşımında dört önemli kavram üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki aile yapısıdır. Bu kavram, ailede yaşayan kişilerin sayısı, geliri, yaşanılan yer gibi ailenin ve üyelerinin özelliklerini, kültürel ve etnik farklılıkları kapsar (Nazlı, 2000). Diğer ailede eş, ebeveyn ve kardeş alt sistemleri arasındaki ilişki ve etkileşimleri içeren aile etkileşimi kavramıdır. Sistem yaklaşımında yer alan bir diğer tanım aile yaşam döngüsüdür. Aile yaşam döngüsü, ailede ve üyelerinde oluşan yapısal, işlevsel ve sosyal değişiklikleri kapsar ve ailenin zaman içindeki gelişimi gösterir.

Carter ve McGoldrick (1999), aile yaşam döngüsünde altı evre tanımlamışlardır;

1. Evden ayrılma, kendisi için duygusal ve maddi sorumluluklar alma,
2. Eş seçimi, evlilik kararı ve yeni sistemin oluşması,
3. Çocukların dünyaya gelmesi, anne ve baba olma,
4. Çocukların ergenlik dönemi,
5. Orta yaş krizi ve çocukların evden ayrılması,
6. Yaşlılık.

Bu aşamaların her biri önemli gelişim ve değişimlerin yaşandığı yaşam dönemlerini kapsamaktadır. Bu dönemlerin başarılı ve sağlıklı bir şekilde aşılması, ailenin zaman içinde sağlığını ve işlevselliğini devam ettirmesini sağlar.

Aile fonksiyonları, sistem yaklaşımında üzerinde durulan kavramlardan birisidir ve her aile üyesinin ihtiyaçlarının karşılanması için yerine getirmek zorunda olduğu görevlerini kapsamaktadır.

Sistem yaklaşımında aileler “kapalı, gelişigüzel, açık ve eş zamanlı” olmak üzere dört grupta incelenmektedir (Ward, 1997). Kapalı aileler geleneksel yapıda, ebeveyn otoritesine dayanan hiyerarjik bir sistemdir. Gelişigüzel ailelerde, aile tutumu otoriter değil, izin vericidir. Ancak sınırlar belirsizdir. Açık ailelerde üyeler arasında işbirliği, güven ve açık bir iletişim vardır. Eşzamanlı ailelerde ise sözel olmayan kapalı bir iletişim vardır. Üyeler arasında paylaşım ve etkileşim sınırlıdır.

Kağıtçıbaşı (1990) tarafından önerilen “Aile Değişim Modeli” aileyi sistem yaklaşımıyla değerlendirmektedir. Bu modelde ailenin alt sistemleri sosyalleşme değerleri, çocuk yetiştirme ve kişilerarası ilişkilerde etkileşim örüntüleri olarak tanımlanmıştır. Aile yapısı aynı zamanda aile bağlamını oluşturur. Bağlamda meydana gelen değişiklikler aile sistemini de değiştirir. Aile sistemindeki bu değişiklikler de bağlamın bazı öğelerini değiştirerek etkilemektedir. Bağlam ve aile sistemi arasında karşılıklı dinamik bir etkileşim bulunmaktadır.

Kağıtçıbaşı’na göre aile değişim modelinde X, Y ve Z olmak üzere üç kalıp vardır ve her bir kalıbın birbirinden farklı aile yapıları vardır. Her kalıptaki aile sisteminde, sosyalleşme değerleri ve aile etkileşimi alt sistemleri bulunur. Aile etkileşimi, çocuk yetiştirme tutumlarını ve kişilerarası ilişkileri kapsar.

X kalıbı, ataerkil ve geleneksel aile yapısına sahip toplumlarda ve gelişmekte olan ülkelerin az gelişmiş bölgelerinde görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990). Bu kalıpta, çekirdek aile yapısı bulunmakta ancak, akraba ve büyükanne / büyükbaba ilişkilerinin yakın olması nedeniyle daha çok “geçiş halinde geniş aile yapısı” bulunur (Kağıtçıbaşı, 1981). X kalıbında bulunan ailelerde, otoriter ana-baba tutumu ve aile bireyleri arasında nesiller boyu devam eden bağımlılık görülür. Kadının ailedeki statüsü düşük, doğurganlık oranı yüksektir. Ailede erkek çocuk tercih edilmektedir (Baumrind, 1980).

Y kalıbında, çekirdek aile yapısı vardır. Kadının eğitim düzeyinin ve dışarıda çalışma oranının artması ile birlikte, ailedeki statüsü yükselir. Doğurganlık azalmış ve

erkek çocuk daha az tercih edilir olmuştur. Bireysellik ve özerkliğe verilen önem artmıştır. Baumrind'e (1971) göre bu kalıpta, demokratik ana-baba tutumu belirgindir.

Z kalıbı, gelişmiş batı toplumlarında görülen, bireyselleşmiş çekirdek aile yapısıdır. Kadının statüsü daha da yükselmiş, doğurganlık ve erkek çocuk tercihi azalmıştır. Özerklik artarken, ana-baba denetimi düşmüştür.

Bu bölümde üzerinde durulacak olan bir diğer model, Robin ve arkadaşları (1989) tarafından oluşturulan davranışsal, bilişsel ve sistem yaklaşımlarının kavram ve tekniklerini de kullanan “Davranışsal- Aile Sistemleri Kuramı”dır. Bu kurama göre aile, üyelerinin güçlü duygusal bağlarla bağlandığı sosyal bir sistemdir. Ailenin gelişimsel zaman dilimi içinde belirlenmiş hedeflere ulaşılmasına izin veren bir organizasyonu ve yapısı vardır. Aile üyelerinin bireysel olarak, problem çözme–iletişim becerileri ve inanç sistemi vardır. Her ikisi de diğer üyeler ile etkileşimler sonucu belirlenir. Aile, üyelerinin sağlıklı büyüme ve gelişiminin sağlanmasını ve soyun devamını amaçlar. Bu amaca ulaşmak için her bir üyesine yaşlarına uygun sosyal, motor, akademik, duygusal davranış ve tutumları kazandırmaya teşvik edici ortamları sağlamalıdır (Robin & Foster, 1989). Bu kurama göre ailelerin, gelişimsel değişikliklere tepkisini etkileyen üç faktör vardır;

1. Problem çözme–iletişim becerileri,
2. İnanç sistemi ve bilişsel çarpıtmalar,
3. Aile yapısı.

Bu alanlardan herhangi birinde yaşanan güçlük, aile ilişkilerinde anlaşmazlık ve çatışmalara neden olmaktadır. Ailede problem çözme–iletişim becerilerinde bir yetersizlik varsa ya da ailede birtakım kalıplaşmış düşünce ve inançlar bulunuyorsa bu durum ana-baba ve ergen ilişkilerini olumsuz etkileyebilir. Örneğin, “kızların erkek arkadaşı olamaz“ gibi bir inancı olan ailede yetişen bir ergenin, erkek arkadaşının olması aile ilişkilerinde sorunlara neden olabilir.

Davranışsal–Aile Sistemleri Kuramı’nın temel kavramları şunlardır;

1. Aile Homeostazisi: Homeostazi, ailenin iç dengesini koruma eğilimi olarak tanımlanabilir. Aileler homeostatik sistemlerdir. Aile üyeleri, ailenin iç dengesini korumak için karşılıklı olarak birbirlerinin davranışlarını kontrol ederler ve sürekli bir etkileşim içindedirler.

2. Problem çözme–İletişim becerileri: Ailede ortaya çıkan bir problemin uygun şekilde çözümlenebilmesi için bazı aşamalar vardır. Problem çözme aşamaları; problemi farketme, problemi tanıma, çözümler üretme, çözümlerin uygulanışının planlanması ve doğrulama olarak belirlenmiştir. Bu aşamalardaki herhangi bir yetersizlik aile içinde çatışma ve tartışmaları artırabilmektedir.

3. Bilişsel çarpıtmalar: Mantıklı olmayan inaçlar ve yanlış yüklemeler aile çatışmalarını artırmaktadır. Aile ilişkilerini olumsuz etkileyen bazı bilişsel çarpıtmalar şunlardır;

- Ana- babaların, çocuklarının ve kendilerinin kusursuz olmaları gerektiğine inanmaları (mükemmelliyetçilik),
- Çocukların, ana-babalarının koyduğu kural ve kısıtlamaların onların hayatını mahvettiğine inanmaları (mahvetme),
- Aile üyelerinin, her zaman birbirlerinin davranışlarını onaylamaları gerektiğine inanmaları (sevilme–onaylanma),
- Ana-babaların, çocuklarının kendilerine koşulsuz itaat etmeleri gerektiğine inanmaları (itaat).

4. Aile yapısı: Davranışsal–Aile Sistemleri yaklaşımında, İttifaklar ve Bütünlük aile yapısını anlamada önemli yer tutar. İttifak, aile sistemi içinde üyelerden birinin, bir başka üyenin yanında ya da karşısında olma durumudur (Aponte & VanDeusen, 1981).

Ailede ittifaklar, “koalisyon ve üçgenleşme” şeklinde ortaya çıkar. Koalisyon, aile üyelerinden ikisinin üçüncü kişiye karşı biraraya gelmesi olarak tanımlanırken, Üçgenleşme birbirine karşı olan iki üyenin, aynı üçüncü kişiyi kendi taraflarına çekmeye çalışmasıdır. Bütünlük, aile üyeleri arasındaki ilişki ve yakınlığın derecesini gösterir. Bütünlük, aile üyelerinin içiçe olduğu, mahremiyetin olmadığı yapışıklık (enmeshed) şeklinde olabileceği gibi, üyelerin birbirine uzak ve ilgisiz olduğu ayrışıklık (disengaged) şeklinde de olabilir.

2.1.3 Ana-Baba ve Ergen İlişkilerine Kuramsal Bakış

Son yıllarda ana-baba ve ergen ilişkileri üzerinde yapılan çalışmalar artmaktadır. 1970'lerden önce ergenlik döneminde aileye temel bakış açısı, ana-baba-ergen çatışmalarının doğasına odaklanmıştır (Steinberg, 1990). Ana-baba-ergen ilişkisine psikanalitik bakış açısına göre, ergenin anne ve babadan kendini ayırma ihtiyacı vardır. Ana-baba-ergen çatışmaları, ergenin bağımsızlık ve ana-babadan ya da ana-baba figürlerinden kopma ihtiyacı nedeniyle artar. Ana-babaların bu dönemde ergenlerin karşı gelme, meydan okuma davranışlarını beklemeleri, hatta bunlar olmadığında endişelenmeleri gerektiği söylenmiş ve çatışma yokluğunun gelişimi engelleyeceğine inanılmıştır.

Ergen gelişimi üzerinde yapılan ilk çalışmalar, ailenin bu dönemde oynadığı önemli role odaklanmıştır. Özellikle cinsel kimlik (Freud, 1958), “kendilik” duygusu (Erikson, 1968) ve değerlerin (Blos, 1979) oluşumunda ailenin etkisi üzerinde durulmuştur. 1980'li yıllardan sonra yapılan çalışmalarda ise, ana-baba-çocuk ilişkisi ergen için bir destek kaynağı olarak ele alınmıştır (Feldman ve Elliot, 1990). Daha çok ergenin sağlıklı gelişimi ve uyumu üzerinde anne-baba-ergen ilişkilerine ağırlık verilmiştir.

Ergenlik dönemi önceleri, ergenin bağımsız bir birey olabilmesi için ailesi özellikle ana-babası ile bağlarını koparmaya ihtiyaç duyduğu bir dönem olarak tanımlanmıştır (Blos, 1979; Freud, 1958). Ancak günümüzde ergenlerin ana-babaları ile

yakınlıklarını korurken, aynı zamanda bağımsız, mutlu ve sağlıklı yetişkinler olabileceklerine inanılmaktadır.

Ana-baba-ergen ilişkisi temelde doyurucu ve sürekli bir ilişkidir (Grotevant, 1998; Noller, 1995). Yapılan bazı araştırma bulgularına göre, ergenlik döneminde ana-baba-ergen ilişkilerindeki birçok doyumsuzluk ve huzursuzluk kısa süreli ve geçicidir. Offer ve Schanert-Reichl'a (1992) göre, ergenlik döneminde ana-baba-ergen ilişkilerinde duygusal boyutta bazı değişiklikler olmaktadır. Aile ile birlikte geçirilen zaman süresi azalmıştır, ana-babaya karşı gelme ve meydan okuma artmıştır. Daha önceki yıllarda kendilerine bağımlı olan ve hayranlık duyan çocuklarındaki bu değişim ana-babalarda huzursuzluk ve endişe yaratabilir. Hatta ana-babası ile sıcak ve yakın ilişkisini devam ettirebilen ergenler bile, onlarla paylaşılan şeyler azaldığı için kendilerini yalnız hissedebilirler. Tüm bu değişimlere rağmen, genellikle ergenler ana-babaları ile olan ilişkilerini tutarlı, güvenli, destekleyici ve rahatlatıcı olarak değerlendirmektedirler. Hem ana-babaların hem de ergenlerin ilişkilerini olumlu olarak algılama eğilimleri vardır (Grotevant, 1998). Ancak ana-baba ve ergenler arasındaki bazı algı farklılıkları nedeniyle, ana-babalar ergenlere göre ilişkilerini daha olumlu olarak değerlendirmektedir. Hem ana-babaların hem de ergenlerin anlamakta zorlandığı gerçek, aslında varolan bir ilişkinin farklı iki biçimde algılanmasıdır. Ana-baba, emek harcadığı ve yatırım yaptığı ailesini birarada tutmaya çalışırken, ergen artan bağımsızlık gereksinimi nedeniyle aile bağlarını gevşetmeye ve ana-babasına daha eleştirel bakmaya başlar. İlişkinin doğasına yönelik bu farklı algılar, anlaşmazlıklara ve gerginliğe neden olmaktadır (Grotevant, 1998).

Ergenlik döneminde ergenler, biyolojik ve psikolojik birçok değişimler yaşamaktadırlar (Paikoff & Brooks-Gunn, 1991). Bazı ergenler bu değişikliklerle daha kolay başa çıkabilirken, bazıları bunlarla başetmede başarısız olmaktadır. Bu durum bireysel farklılıkları ve ailenin etkisini ortaya çıkarmaktadır. Ergenin bağımsız bir birey olması ile birlikte ana-babanın görevi bitmez, tüm yaşam boyu devam eder. Araştırmalar, ergenlik döneminde ergenin bağımsızlığının artması ve ana-babasından uzaklaşmasına rağmen, ana-baba rollerinin sürekliliğinin önemini göstermektedir (Hill, 1987; Grotevant & Cooper, 1985). Ergenlik döneminde, ana-baba yakınlığının ve

sıcaklığının devam etmesi ergenin psikolojik uyumunu olumlu yönde etkilerken, katı ve reddedici yaklaşım uyumu güçleştirmektedir.

Aile ilişkilerini anlamada bağlanma kuramının önemli bir yeri vardır (Bowlby, 1980). Bu kurama göre, çocuklar ve ergenler için bağlanma figürleri psikolojik ve duygusal uyum açısından önemlidir (Collins & Laurson, 2000). Çocuk büyüdükçe, ona güvenlik ve bakım sağlayan kişilerle bağlanma düzeyi değişmeye başlar. Bağlanma devam eder ancak doğası ve ifade ediliş şekli değişir. Küçük çocuklar ana-babalarının her dediğini yapar, onlarla gezerken, ergenler ana-babaları ile bir yere gitmekten hoşlanmazlar. Ancak ana-babalarının desteğine ve yönlendirmesine her zaman gereksinim duyarlar. Ergenlik döneminde, hem ergenin hem de ana-babanın temel görevlerinden bir tanesi, bağımsızlık ve bağlılık arasındaki dengenin sağlanmasıdır. Ana-baba ve ergen arasındaki bağ korunurken aynı zamanda ergenin bağımsız davranışlarının desteklenmesi gerekmektedir. Ergenlik dönemi, ana-baba ve ergen arasındaki bağların ve ilişkilerin koptuğu bir dönem değil, yeniden gözden geçirildiği ve düzenlendiği bir dönemdir. Bu nedenle ergenin bağımsızlık isteğini uygun destek ve bağlarla teşvik eden ana-babalar ergenin psikolojik sağlığı ve sosyal uyumu için iyi bir ortam hazırlamış olurlar (Baxter & Montgomery, 1996). Bunun sağlanabilmesi için de, ergen bağımsızlığını kazanmaya başladıkça, ana-babaların kontrolcü ve baskıcı tutumlarını azaltmaları ve ergenin başarılı bir kimlik oluşumu için denemeler yapmasına olanak tanımaları gerekmektedir (Noller, 1995; Williams, 2003).

Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, çocuklar birçok davranışları anne ve babalarını model alarak öğrenirler. Bu dönemde olumlu davranışların pekiştirilmesi önemlidir. Ailede alt sistemler hiyerarşik olarak düzenlenmiştir ve ana-babalar ergenlerden daha yüksek bir statüde bulunduğu için, onların çocuklarına ve birbirlerine karşı olan davranışları ergenleri etkilemektedir. Davranış kalıpları ergenler tarafından model alınır ve kardeş, arkadaş gibi diğer tüm ilişkilerine uyarlanır. Babasından sürekli dayak yiyen ve aşağılanan bir ergen, kardeş ve arkadaş ilişkilerinde saldırgan davranışlar gösterip, onlara şiddet uygulayabilir. Bu durumda ana-baba davranışları ve ana-baba-ergen ilişkileri, ergenin sosyal uyumunun belirleyicisi olmaktadır (Crain, 1987).

Bronfenbrenner (1993) ekolojik kuramında, çocuk gelişiminde sadece ailenin değil tüm çevrenin etkisi üzerinde durmakta, ergenin sürekli değişen sosyal ve kültürel çevresine uyumuna odaklanmaktadır. Bu kuram gelişime, sosyo-kültürel bir bakış açısından bakmakta, mikrosistem, mezosistem, eksosistem ve makrosistem olmak üzere dört çevresel sistem tanımlamaktadır.

Mikrosistem, bireyin içinde bulunduğu aile, okul, arkadaşlar gibi en yakın çevresinden oluşmaktadır. Birey bu sistemlerde aktif rol oynamakta, sistemler ise birbirleri ile doğrudan etkileşmektedir. Bazı mikrosistemler arasındaki etkileşim daha yoğunken, bazıları arasındaki etkileşim daha azdır. Aile ile okul arasındaki etkileşim, aile ile arkadaşlar arasındaki etkileşimden daha fazla olabilir. Farklı mikrosistemlerin önem dereceleri, ergenin gelişim süreci içinde değişiklik göstermektedir. Ergenlik döneminde arkadaş mikrosisteminin önemi ve etkisi artar. Mikrosistemin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, sistem içinde bulunan diğer kişilerle karşılıklı etkileşim önemlidir. Bu karşılıklı etkileşimin bozulması sistemde sorunlara neden olur. Anne-baba ve ergen ilişkisinde, hem anne-babanın hem de ergenin birbirlerinin istek ve gereksinimlerine karşılıklı olarak cevap vermesi bu ilişkiyi güçlendirirken, aksi durumda aralarındaki iletişim bozulmaktadır.

Mesosistem, mikrosistemler arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Aile-okul, aile-arkadaşlar arasındaki ilişkiler mesosistemi oluşturur. Mikrosistemlerin herhangi birinde yaşanan sorun mesosistemi de etkilemektedir. Ailesi tarafından reddedilen bir ergenin öğretmenleri ile de olumlu ilişkiler kurmada zorlanması örnek olarak verilebilir.

Eksosistem, bireyin aktif rol almadığı ancak doğrudan ya da dolaylı olarak etkilendiği belli yapıları kapsamaktadır. Annenin çalışma saatlerinin ergen çocuğu ile olan ilişkilerini etkilemesi bu yapıya örnek verilebilir.

Makrosistem, ergenin yaşamına doğrudan etki etmez, ancak ergen gelişiminin toplumsal temelini oluşturmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu kültür, davranış kalıpları, inançlar, değerler makrosistemi oluşturur.

Bu yaklaşıma göre, ergenin yaşamında bulunan onu doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen tüm sistemlerin uyum içinde olması, onun ergenlik dönemine uyumunu kolaylaştıracaktır (Muss,1988; Feldman, 1996).

Sistem yaklaşımı açısından ana-baba-ergen ilişkilerine bakılacak olursa, ergenlik dönemine ulaşan çocuk, artan bağımsızlık ihtiyacı nedeniyle aile sınırlarına meydan okumaya başlar. Ana-baba-ergen arasındaki ilişki, ergenin sisteme girip çıkmasını kolaylaştırıcı yönde değişmelidir. Bazen ergen kural ve düzene karşı gelerek aileden bağımsız kararlar alabilir. Ancak üzüntü ya da gerilim yaşadığında, ana-baba desteği için geri dönebilmelidir. Bu dönemde, ana-baba-ergen ilişkisi daha esnek olmalı ve yaşa uygun bağımsız davranışlar desteklenmelidir (Carter & McGoldrick, 1999).

Davranışsal–Aile Sistemleri Kuramı, ana-baba ve ergen ilişkilerini daha çok çatışmalar açısından ele almaktadır (Eryüksel, 1996). Ergenlik döneminde yaşanan biyolojik ve psikolojik değişiklikler ergenin bağımsızlık arayışını artırır. Bu durum daha önce aile ilişkilerinde kurulan homeostatik yapıyı tehdit edebilir. Sistem kontrol ve dengeyi yeniden sağlamak için, bu değişikliğe tepki verir. Sistemin vereceği tepki ve ana-baba tutumu, ergenin uyumunu ve ruh sağlığını etkilemektedir. (Robin & Foster, 1989).

Kağıtçıbaşı (1990), Türk aile yapısı içinde ana-baba-ergen ilişkilerini değerlendirmiştir. Geleneksel Türk ailesinde bağımsızlık ve bireyselleşme değil, bağlılık ve birliktelik önemlidir. Ana-baba ve çocuk arasında karşılıklı bağımlı bir ilişki vardır. Ailede itaate önem verilir, bağımsızlık isteği bir çatışma kaynağıdır. Ailenin bağlılık ve sadakat beklentileri, çocuğun ergenlik dönemine gelmesi ile değişmez. Buna rağmen, Türkiye’de ergenlik dönemi bir çok ergen için ciddi sorunların yaşandığı bir dönem değildir (Özbay ve diğerleri, 1991). Bu durum ergenin içinde yaşadığı ailenin ve toplumun kültürel özelliklerini benimsemiş olmasından kaynaklanabilir. Batı kültüründe yetişen bir ergenin, anne ve babası tarafından gece sokağa çıkmasına izin verilmediğinde göstereceği tepki ile Türk kültüründe yetişen bir ergenin vereceği tepki farklıdır. Ailenin ergenden beklentileri kadar, ergenin de aileden beklentileri vardır. Aile ve ergen arasındaki bu karşılıklı beklentiler de kültürel farklılıklar göstermektedir.

Aksi takdirde, Türkiye'de özellikle kırsal kesimde ve geleneksel–tutucu ailelerden gelen ergenlerin ciddi uyum ve ruhsal sorunlarının olması kaçınılmaz olurdu.

Ergenlik döneminde ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyen faktörlerden birisi, bu ilişkide yaşanan anlaşmazlık ve çatışmaların şiddeti, sıklığı ve nasıl çözümlendiğidir. Ana-baba ve çocukları arasındaki anlaşmazlık ve çatışmalar ergenlik dönemi ile artar. Erken ergenlikte daha çok ev işleri, oda temizliği, yatma zamanı gibi konularda çatışma yaşanırken, orta ve geç ergenlikte kız-erkek arkadaşlıkları, sokağa çıkma gibi konularda çatışma yaşanmaya başlanır (Kyle, 2002). Çocuğun yaşının ve ihtiyaçlarının değişmesine paralel olarak, ana-baba ve ergenler arasında yaşanan çatışmalar da içerik ve şiddet bakımından değişiklik göstermektedir.

Yapılan bazı çalışmaların bulgularına göre, ana-baba ve ergen çatışmalarının sıklığı erken ergenlikten geç ergenliğe doğru düşme eğilimi göstermektedir. Ancak çatışmaların en yoğun ve şiddetli olduğu dönemin orta ergenlik dönemi olduğu ileri sürülmektedir (Laursen, Coy & Collins, 1998).

Ergenlik döneminde, ergen yetişkin olmak için çaba harcarken, bağımlılık ve bağımsızlık arasında ikili duygular yaşar, ana-babasına karşı sevgi ve öfke duygularını birarada hisseder. Benzer ikili duygular anne ve babalar tarafından da yaşanabilir (Montemayor, 1986; Tamar, 1997). Ergenin büyümeye başlaması, ana-babada kendi ergenlik dönemlerinin anılarını hatırlamaları, yaşlanmakta oldukları duygusu ve çocuklarının kendilerine olan bağlılığını kaybetmek gibi ikili duygular uyandırabilir. Karşılıklı yaşanan bu ikili duygular ilişkide anlaşmazlık ve çatışmalara neden olmaktadır (Feldman & Elliot, 1990; Steinberg, 1981).

Ergen, ergenlik döneminde yaşadığı bilişsel süreçlerdeki değişim ve olgunlaşma nedeniyle, o zamana kadar süregelen aile ritüellerine, inançlarına ve değerlerine karşı gelmeye başlar. Bu durum sistemi rahatsız etmekte ve aile içinde anlaşmazlıklar ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Hill, 1987; Smetana, 1989; Steinberg & Silverberg, 1986).

Ergenlik döneminde, ana-baba ve ergen ilişkilerinde birtakım anlaşmazlık ve çatışmaların yaşanması ergen, ana-baba ve tüm ailede oluşan değişikliklerle kaçınılmaz hale gelebilir. Ana-baba ile yaşanan olumsuz ilişkiler ve ciddi çatışmalar ergenin uyumunu bozabilir. Çatışma sırasında aile üyeleri arasındaki iletişimin niteliği, çatışmanın yapıcı ve yıkıcı etkilerini belirler (Montemayor, 1986). Yapıcı çatışma işbirliğini ve olumlu duyguları artırmakta, yıkıcı çatışma ise ana-baba ve ergen ilişkisinde güç mücadelesine, iletişim yetersizliklerine ve olumsuz duygulara neden olabilmektedir (Galvin & Brommel, 1986). Önemli olan bu dönemde çatışmaların yaşanmaması değil, çatışmalarla nasıl başedildiğidir.

Ana-baba ve ergen çatışmalarının düzeyi aile ortamı ve algılanan ana-baba tutumları tarafından belirlenmektedir. Sıcak ve destekleyici aile ortamı, bu ilişkide yaşanan anlaşmazlıkların başarılı bir şekilde çözümlenmesini ve çatışmaların ılımlı düzeyde kalmasını sağlarken, soğuk ve baskıcı aile ortamının çözümlenemeyen anlaşmazlıklara ve ciddi çatışmalara neden olduğu ve bu durumun ana-baba ve ergen ilişkisini zayıflattığı ileri sürülmektedir (Patterson & Bank, 1989).

Aile üyeleri arasındaki yakınlık ve güven ortamı, ana-baba ve ergen arasındaki anlaşmazlıkların ve çatışmaların başarılı bir şekilde çözümlenmesinde önemli bir etkidir. Aile üyeleri arasındaki uzaklık, düşmanlık, zorlayıcılık ana-baba ve ergen ilişkisindeki güçlükleri artırabilir ve çatışmaları işlevsel olmayan bir düzeye getirebilir. Ana-babaları yaşanan tüm çatışmalar ve gerilim karşısında sağlam ve güçlü kalabilenler, aşırı otoriter ya da kopuk ailelerden gelmeyen ergenler, bu dönemi daha uyumlu ve rahat geçirebilmektedir (Kyle, 2002).

Ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyen bir diğer etmen, ana-baba tutumlarıdır. Ana-babaların çocuklarını büyütürken gösterdikleri tutum ve yaklaşımlar, ergenlerin ana-babalarına ve ilişkilerine olan algısını etkilemektedir. Diğer bir deyişle, farklı ana-baba tutumları, ergenlerin gelişimini ve uyumunu farklı düzeylerde etkilemektedir. Çok sayıda araştırmacı değişik ana-baba tutumu tanımlamışlardır. Baumrind (1971) ana-baba tutumlarını otoriter, demokratik ve izin verici olmak üzere üç grupta toplamıştır (Eryüksel, 1996; Yılmaz, 1999). Otoriter ana-babaların sürekli çocuklarına kurallar

koydukları, çocuklarından koşulsuz ve sorgusuz itaat bekledikleri, onların duygu ve düşüncelerine önem vermedikleri ileri sürülmektedir. Bu tutumun iletişimi olumsuz etkilediği, çocuğun bağımsızlığını sınırladığı ve daha çok geleneksel ailelerde görüldüğü belirtilmektedir. Demokratik tutumu benimseyen ana-babalar, bir yandan çocuğa belli bir özgürlük tanırken, diğer yandan uygun yönlendirmelerle çocuğun sınırlarını belirlemektedirler. Bu tutum çocuğun bağımsızlığını ve sosyal gelişimini desteklemektedir. İzin verici ana-babalar, sıcak ve sevecen olmalarına rağmen, çocuklarını kontrol etmede ve sınır koymada yetersiz kalabilirler. Bu durumda çocuk bütün kararları kendisi almak zorunda bırakılmaktadır.

Baumrind'e (1972) göre, demokratik ana-baba tutumu, ergenlerin bağımsızlığını, kendini ifade edebilme yeteneğini ve akademik başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Otoriter ana-baba tutumu ise, ergenlik döneminde ana-baba ve ergen arasındaki sorunları daha da artırmaktadır. Ana-babalarını baskıcı ve aşırı otoriter olarak algılayan ergenlerin kendilik değeri ve benlik saygısının daha düşük olduğu, depresyon ve uyum sorunlarının daha fazla görüldüğü belirtilmektedir (Karadayı, 1994; Noller & Callan, 1991; Güney, 1989; Güven, 1993; Şahin & Güvenç, 1996).

Özetlenecek olursa, ergenlik döneminde ana-baba ve ergen ilişkileri hem ergenin hem de ailenin bu döneme uyumunu etkilemektedir. Ergen aileden ayrılma ve farklı bir birey olma yönünde mücadele verirken, aynı zamanda ana-babası ile yakın ve destekleyici ilişkisini koruyabilmelidir. Ana-babanın ergene karşı olan tutumu ve ilişkide yaşanan çatışmalarla başetme şekli son derece önemlidir. Bu dönemde ana-baba ile sıcak ve yakın ilişkiler, ergenin bireyselleşmesine ve yaşadığı hızlı değişimlere uyumunu kolaylaştırırken, katı ve soğuk ilişkiler psikolojik uyumu bozabilir. Bu nedenle ergenlik döneminde ortaya çıkan sorunlar sadece ergenden ya da sadece ana-babadan kaynaklanmaz, bu bir ilişki sorunudur. Ana-baba ve ergen ilişkilerinin birlikte değerlendirilmesi, bu karmaşık dönemin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Steinberg (2001), ergenlik döneminde ana-babaların üç tür bilgiye gereksinimi olduğunu ileri sürmektedir. Bunlar;

- 1.Ergenlik döneminin normal gelişimsel özelliklerini bilmek, anne ve babaların çocuklarının davranışlarını daha iyi anlamalarını ve daha uygun tepkiler vermelerini sağlayacaktır.
- 2.Ergenlik yılları boyunca etkin ana-baba olma teknikleri hakkında temel bilgi edinmek, onların ergen çocuklarının değişen ihtiyaçlarına ve karakterlerine daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olacaktır.
- 3.Ergenlik döneminde kendilerinin, ailelerinin ve çocuklarının nasıl değiştiğini bilmek, onların ve çocuklarının bu döneme uyumunu artıracaktır.

Ergenlik ve bu döneme ilişkin özellikler farklı kültür ve ailelerde farklı biçimlerde yaşanması nedeniyle, değişik kültürlerden ve sosyo-ekonomik yapılardan gelen ailelerin, bu bilgileri kendi sosyoekonomik ve kültürel durumlarına uyarlayarak daha çok yarar sağlayabileceği belirtilmektedir.

2.2 İlgili Yayın ve Araştırmalar

Ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen bir çok araştırmada, bu ilişki ile ilişkili olduğu düşünülen cinsiyet, yaş, doğuş sırası, aile yapısı, ana-baba eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyi gibi değişkenler ele alınmıştır. Özellikle ana-baba ve ergen arasındaki iletişimi inceleyen çalışmalarda cinsiyetin önemli bir rol oynadığı görülmektedir.

Youniss ve Smoller (1985) yaptıkları bir çalışmada, yaşları 15 ve 18 arasında değişen, 230 kız ve erkek ergenin ana-babaları ile olan iletişimlerini ele almışlardır. Ergen ve ana-baba arasındaki iletişim, iletişim konuları (okul, arkadaş ilişkileri, korkular ve kaygılar gibi) ve iletişimde açıklık (savunuculuk, anlaşmazlıkları çözümü gibi) süreçleri ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu amaçla bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kızlar babalarına kıyasla anneleri ile daha iyi ve yakın ilişkiler tanımlarken, hem kız hem erkek ergenler babalarını

otoriter ve yargılayıcı olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca babaları ile olan ilişkilerinde sınırlı iletişim bildirmişlerdir (Akt: Eryüksel, 1996).

Noller ve Callan (1991) tarafından yapılan bir başka çalışmada, ana-baba-ergen iletişiminin ve ilişkilerinin değerlendirilmesinde cinsiyet ve yaş farklılıkları ele alınmıştır. Bu çalışma yaşları 13-17 arasında değişen 296 ergen üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, ana-baba ile kurulan iletişim sıklığı açısından yaşa göre belirgin farklılıklar bulunmamakla birlikte, yaşı küçük olan ergenler babaları ile daha az iletişim kurduklarını bildirmişlerdir. Cinsiyet açısından anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Kızların anneleri ile daha fazla iletişim kurdukları, erkeklerin ise cinsellik gibi bazı konularda babaları ile daha çok konuşmalarına rağmen, genelde anne ve babaları ile benzer oranda iletişime geçtikleri bulunmuştur.

Benzer araştırma bulguları Comstock (1994) tarafından yapılan bir çalışmada da elde edilmiştir. Comstock, yaşları 13-22 arasında değişen 422 ergen üzerinde yaptığı çalışmasında erken, orta ya da geç ergenlik döneminde bulunma ile algılanan ana-baba ilişkileri arasındaki farklılıkları cinsiyete göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, anne-kız ve anne-oğul ilişkileri ergen gelişim aşamaları boyunca benzerlik göstermektedir. Hem kız hem erkek ergenler anneleri ile daha rahat ve açık iletişim kurabilmekte, etkili iletişim tekniklerini kullanabilmektedirler. Erken ve orta ergenlik döneminde bulunan kızlar ve erkekler, anneleri ile daha çok rekabetçi çatışma örüntüleri tanımlarken, geç ergenlik döneminde bulunanlar anneleri ile daha işbirlikçi çatışma örüntüleri göstermektedir. Baba-kız ve baba-oğul ilişkisi arasında, ergen gelişim dönemlerine göre bazı farklılıklar bulunmuştur. Kızlar babaları ile daha az zaman geçirmekte ve daha az kişisel sorunlarını paylaşmaktadırlar. Kızlar erken ergenlik döneminde babaları ile iyi geçinmeye ve konuşmaya çalışmaktadırlar. Babaları ile çatışmalardan kaçarak sahte bir işbirlikçi çatışma örüntüsü göstermektedir. Orta ve geç ergenlik döneminde kızlar, babaları ile olan ilişkilerinde daha fazla çatışma ve daha az paylaşım tanımlamışlardır. Erken ve orta ergenlik döneminde bulunan erkek ergenler, babaları ile olan ilişkilerinde daha çok iletişim çatışmaları ve olumsuz duygular belirtirken, geç ergenlik döneminde bulunanlar daha az çatışma ve daha açık iletişim

göstermektedir. Ayrıca erkek ergenler babalarını annelerine göre daha cezalandırıcı ve kuralcı olarak algılamaktadır.

Mayseless ve Wiseman (1998) yaptıkları araştırmada, ergenlerin ana-babaları ile olan ilişkilerinde yakınlık ve özgürlük beklentilerinde yaş ve cinsiyet farklılıklarını ele almışlardır. 9. ve 12. sınıflarda okuyan, yaş ortalamaları 14,5-17,5 arasında değişen, 205 İsrailli ergen üzerinde yapılan çalışmaya göre, ergenlerin aile ilişkilerine yönelik algılarının yaşa ve cinsiyete göre değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Yaşça daha büyük ergenler küçüklere göre ana-baba ilişkilerinde daha fazla özgürlük beklerken, yakınlık ve sıcaklık boyutunda yaşa göre belirgin bir farklılık saptanmamıştır. Kız ergenler hem anne hem de babaları ile daha yakın ilişki tanımlarken, erkekler annelerini daha yakın algılamaktadır. Yine kızlar, anneleri ile babalarına oranla daha çok karşılıklı ilişkiler belirtmektedir. Bu araştırmada kız olmak, ana-baba ilişkilerini yakın ve sıcak olarak algılamada önemli bir etmen olarak bulunmuştur. Çalışmada Ana-Baba İlişki Ölçeği (Relationship with Father/Mother Questionnaire) kullanılmıştır.

Shek (2000) çalışmasında, Çinli ergenlerin ana-baba tutumları, ana-baba-ergen iletişimi ve aralarındaki ilişkinin niteliğine yönelik algılarını ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışmaya 217 erkek, 212 kız olmak üzere toplam 429 ergen katılmıştır. Veriler Anne-Ebeveynlik Stili Ölçeği (Maternal Parenting Style Scale), Baba-Ebeveynlik Stili Ölçeği (Paternal Parenting Style Scale) kullanılarak elde edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, babalar anneler ile kıyaslandığında daha az sorumlu, daha az ilgili ve daha sert olarak algılanmaktadır. Babalar ile daha sınırlı iletişim tanımlanırken, onlara karşı daha fazla olumsuz duygu belirtilmiştir. Baba ile ergen arasındaki ilişki, ergen tarafından anneye göre daha olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Annelerini daha anlayışlı ve iletişime açık olarak tanımlamışlardır. Babalar ise her iki cinsiyetten ergenler tarafından otoriter ve yargılayıcı, aralarındaki iletişim de sınırlı olarak değerlendirilmiştir. Kız ergenler erkek ergenlere göre, ana-babalarını daha fedakar ve yumuşak olarak algılama eğilimi göstermektedir. Cinsiyet farklılıklarının, ergenin ana-baba ile olan ilişkilerine yönelik algılarını etkilediği sonucuna ulaşmışlardır.

Hortaçsu (1989) tarafından Türk kültüründe yapılan bir çalışmada, ergenlerden konuşmaktan en çok hoşlandıkları, en çok konuştukları ve kendilerini yakın hissettikleri beş kişiyi sıralamaları istenmiştir. Aynı cinsiyetten arkadaşlar ve anneler, ergenler tarafından en çok konuştukları ve kendilerini yakın hissettikleri kişiler olarak belirtilirken, yaşı artmasına paralel olarak en yakın hissedilen kişi olarak anneyi gösterenlerin sayısında azalma görülmüştür. Ayrıca hem kız hem erkek ergenler sıralamada annelerinin isimlerini babalarına göre daha fazla bildirmişlerdir. Türk kültürü içinde yetişen ergenlerin, batılı ergenlerden farklı olarak ana- babalarının isimlerini daha fazla belirtmelerine rağmen, babalarının isimlerini onlardan daha az kullanmışlardır. Hem kızlarda hem erkeklerde baba ile ilişkiler daha mesafeli olarak değerlendirilmiştir. Buna rağmen yaş büyüdükçe, erkek ergenlerin kızlara oranla annelerinden biraz daha uzaklaştıkları görülmüştür.

Karadayı (1994) yaptığı çalışmada benzer bulgular tespit etmiştir. Buna göre, ergenler kendilerine en yakın hissettikleri kişileri anneleri, kardeşleri ve babaları olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca, cinsiyet farkı gözetmeksizin ergenlerin babaları ile ilişkilerini annelerine kıyasla daha olumsuz ve doyumsuz olarak algıladıkları görülmüştür.

Farklı kültürlerde yapılan bir çok çalışmanın bulgularına göre, genellikle ergenlerin anneleri ile olan ilişki ve iletişimlerini babalarına kıyasla daha olumlu olarak algıladıkları, annelerini kendilerine daha yakın hissettikleri söylenebilir. Bu durum ergenin yaşının büyümesi ile birlikte bazı değişiklikler gösterebilir. Ancak Türk kültüründe yapılan ve cinsiyet ile algılanan aile ilişkilerin karşılaştırıldığı çalışmalarda, Batı kültüründe yapılan araştırma bulguları ile tamamen uyumlu olmayan bazı bulgular elde edilmiştir.

Özbay ve arkadaşları (1991) tarafından yapılan çalışmada, kız ergenlerin bağımsızlık, bireyselleşme gibi boyutlarda ailelerini, erkeklere kıyasla daha olumsuz algıladıklarını bulunmuştur. Erkeklerde özerklik ve bağımsız davranışlar desteklenirken, kız ergenler bağımsız kimlik oluşturma ve bireyselleşmede aile içinde daha çok zorluk

ve engellenme ile karşılaşmaktadır (Akt: Eryüksel, 1996; Fişek, 1982; Kağıtçıbaşı, 1981; İmamoğlu ve Yasak-Gültekin, 1993).

Şahin ve Güvenç (1996) çalışmalarında bu bulguları destekleyen sonuçlar elde etmişlerdir. Bu çalışmada, Ankara'da laik ve dini eğitim veren çeşitli okullardan seçilen, yaşları 16-18 arasında değişen, 400 tane lise ikinci sınıf öğrencisinin cinsiyet ve eğitim türü farklılıklarına göre, aile ilişkilerini nasıl algıladıkları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, erkek ergenlerin kızlara oranla aile ilişkilerine yönelik olumlu algıları, aile üyeleri arasında karşılıklı iletişim ve uygun çatışma çözümü olduğu yönünde değerlendirilmiştir. Buna karşın kız ergenlerin aile içinde üzüntü gibi duyguları daha rahat konuşabildiği, duygusal boyutta ailelerini daha yakın ve olumlu algıladığı görülmüştür.

Ergenlerin algıladıkları ana-baba-ergen ilişkisi, cinsiyet ve yaş farklılıklarından etkilenebileceği gibi doğuş sırası, ailenin geniş / çekirdek ya da parçalanmış / birlikte olması, anne-babanın eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durum gibi aileye özgü yapısal farklılıklara göre de değişiklikler gösterebilir. Ayrıca ergenlerin ana-baba tutum ve yaklaşımlarına ilişkin algıları, onların ana-babaları ile olan ilişkilerini nasıl değerlendirdiklerini de etkileyebilir.

Bu konuda yapılan çalışmalardan birinde Kldwell (1981) kardeş sayısı, kardeşler arasındaki yaş farkı, cinsiyet ve doğuş sırası gibi değişkenlerin ergenlerin, ana-babalarının güç ve destek davranışlarını algılamaları üzerine yaptığı etkiyi incelemiştir. Araştırmada 10. sınıfta okuyan 2200 erkek ergen örneklemini oluşturmuştur. Çalışmada Bireysel Bilgi Formu yanında, 4 ya da 5 maddeden oluşan üç ayrı ölçek kullanılmıştır. Bunlar, Cezalandırıcı Ebeveyn Algısı (Perception of Parental Punitiveness), Uyumlu Ebeveyn Algısı (Perception of Parental Reasonableness), Destekleyici Ebeveyn Algısı (Perception of Parental Supportiveness) olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kardeş sayısının fazla olması ana-babayı cezalandırıcı olarak algılamayı artırmakta, destekleyici ve anlayışlı olarak algılamayı azaltmaktadır. Kardeşler arasındaki yaş farkı önemli bir yapısal değişken olarak bulunmuştur. Yaş farkı arttıkça ana-babayı cezalandırıcı olarak algılama azalmakta, anlayışlı ve destekleyici olarak

algılama artmaktadır. Araştırma bulguları ileride yapılacak çalışmalarda kardeş sayısı ve kardeşler arasındaki yaş farkının, ana-baba ve çocuk dinamiklerinin ortak belirleyicileri olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir. Yine araştırmanın bir bulgusuna göre, ortanca erkek denekler, ilk ve son doğanlara göre anne ve babalarını daha çok cezalandırıcı ve daha az destekleyici olarak algılamaktadır. Ancak kardeşler arasındaki yaş farkı kontrol değişkeni olarak devreye girdiğinde, doğuş sırasının istatistiksel olarak önemli olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca ana-baba davranışlarını en olumlu algılayan grup, doğuş sırasına göre kendisine en yakın kardeşi erkek olan erkek denekler bulunurken, kendisine en yakın kardeşi kız olan erkek deneklerin ana-baba davranışlarını cezalandırıcı olarak algıladıkları görülmüştür.

Bell ve Avery (1985) tarafından yapılan bir çalışmada, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkilerinde aile büyüklüğü, doğuş sırası, kardeş cinsiyeti, kardeşler arasındaki yaş farkı gibi değişkenlerin etkisi incelenmiştir. Araştırma 2313 (985 erkek, 1328 kız) ergen üzerinde yapılmıştır. Veriler Ebeveyn-Ergen İlişki Ölçeği (Parent-Adolescent Relationship Questionnaire) kullanılarak elde edilmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, aile büyüklüğü ile ana-baba ve ergen ilişkisinin niteliği arasında negatif bir ilişki bulan çalışmaların sonuçları ile uyumludur (Elder & Bowerman, 1963; Holtzman & Moore, 1965; Nye ve diğerleri, 1970). Aile üyelerinin sayısı arttıkça, ana-baba ve ergen ilişkisinin kalitesi düşmektedir. Buna göre, ailenin kalabalık olması ile ana-babanın yakın ve destekleyici olarak algılanması arasında negatif bir ilişki varken, ana-babanın cezalandırıcı, kontrolcü ve reddedici olarak algılanması arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. İlk doğan erkek çocuklara kıyasla, ortancaların ana-baba ilişkilerinin daha zayıf olduğu ve kardeşler arasındaki yaş farkının erkeklerde kızlara göre daha önemli bir faktör olduğu bulunmuştur. Yine araştırma sonuçlarına göre, tek çocuk ile ilk doğan çocukların ana-baba davranışlarını algılamalarının farklı olduğu, tek çocukların ana-baba davranışlarını daha olumlu olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Japon ergenler üzerinde yapılan bir çalışmada (Someya, Uehara, Kadowaki, Tang ve Takahashi (2000)) cinsiyet ve doğuş sırasının, algılanan ana-baba tutumlarına etkisi incelenmiştir. Bu amaçla çalışmaya 730 ergen, cinsiyet ve doğuş sırası ele alınarak şu şekilde gruplandırılmıştır; küçük erkek kardeşi olan erkek ergenler, küçük kız kardeşi

olan erkek ergenler, büyük erkek kardeşi olan erkek ergenler, büyük kız kardeşi olan erkek ergenler, küçük erkek kardeşi olan kız ergenler, küçük kız kardeşi olan kız ergenler, büyük erkek kardeşi olan kız ergenler, büyük kız kardeşi olan kız ergenler. Araştırmanın sonuçlarına göre, büyük erkek çocukların ana-baba tutumlarını diğerlerinden daha fazla uzak/reddedici olarak algıladıkları bulunmuştur. Kız çocukların ana-baba tutumlarını daha sıcak ve yakın algıladıkları, büyük kız kardeşin hem anne hem babaya duygusal yakınlık algısının, erkek çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum geleneksel Japon ailesinde, kız çocuklarının daha yumuşak, nazik ve hassas olması beklentisi ile açıklanmıştır. Buna karşın, Japon ailesinde büyük erkek çocuklardan beklentiler, onun sorumluluk alması ve kardeşlerine iyi bir model olması yönündedir. Bu beklentinin büyük erkek ergenlerin ana-baba tutumlarına yönelik algılarını etkilediği ileri sürülmüştür.

Whiteman, Mchale ve Crouter (2003) yaptıkları çalışmada, erken doğan ergenin sonra doğan ergen için ana-babalık ve ana-babalarla etkileşimini iyileştirdiği görüşünü araştırmışlar ve boylamsal bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada 392 aile ile bireysel görüşmeler yapılmıştır. Aynı yaşta her iki kardeş için ana-baba ve ergen ilişkileri değerlendirilmiştir. Sonuçta, ana-babaların ilk doğan ergene göre, ikinci doğanla daha az çatışma yaşadıkları, ikinci doğanın günlük aktivitelerine daha çok ilgi gösterdikleri bulunmuştur. Buna göre, ana-babaların çocuk yetiştirme deneyimlerinden birşeyler öğrendikleri ve bunun çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilediği söylenmiştir.

Baer (1999) çalışmasında, 1886 Afrikalı-Amerikalı, 2657 Meksikalı-Amerikalı, 3052 Avrupalı-Amerikalı olmak üzere üç etnik grupta aile yapısı, aile bütünlüğü, ailede iletişim-çatışma ve ailenin sosyoekonomik düzeyine odaklanarak erken ergenlikte ana-baba-ergen ilişkisini incelemiştir. Çalışmada 6., 7. ve 8. sınıflarda bulunan kız ve erkek ergenler örnekleme oluşturmuştur. Veriler Ebeveyn-Ergen İletişim Ölçeği (Parent-Adolescent Communication Scale), Aile Ortamı Ölçeği (Family Environment Scale), Aile Uyum ve Bütünlüğü Ölçeği (Family Adaptability and Cohesion Scale) kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda çatışma, iletişim ve aile bütünlüğü ile çekirdek ve tek ebeveynli aile yapısı arasında önemli farklılıklar bulunmuştur. Aile çatışmasının üç etnik grupta da erken ergenlik döneminde arttığı görülmüştür. Tek

ebeveynli aileler çekirdek ailelere göre daha fazla çatışma, daha az olumlu iletişim ve düşük aile bütünlüğü göstermişlerdir. Çekirdek aile olmak aile çatışmasını azaltmakta ve açık iletişimi her üç etnik grupta da artırmaktadır.

Otto ve Atkinson (1997) tarafından yapılan bir başka araştırmada, aile ilgisi ve yakınlığı, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, ana-babanın eğitim düzeyi, annenin çalışması, ırk, cinsiyet gibi yapısal farklılıkların ergen gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu değişkenler ile ergenlerin akademik başarı ve okuldaki davranım sorunları arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışma 362 lise birinci sınıf öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Verilerin toplanmasında Bireysel Bilgi Formu ve California Başarı Testi (California Achievement Test) kullanılmıştır. Sonuçta, aile ilgisi ve yakınlığının ergenin akademik başarısı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca annenin eğitim düzeyi ve babanın iş kariyerinin, ergenin akademik başarısı üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak ailenin ergenin okul çalışmalarına ilişkin gözetleyici ve kontrolcü tutumunun başarıyı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte ergenin okuldaki davranım sorunları ile aile ilgisi ve yakınlığı arasında belirgin bir ilişki bulunmamıştır. Bu çalışmaya göre, ana-baba ilgisi ve yakınlığının ergenin okul başarısı ve gelişimi üzerinde aile yapısı ve annenin çalışmasından daha etkili olduğu ileri sürülmektedir.

İskandinav kültüründe yapılan bir çalışmada (Rask, Kurki, Paavilainen ve Laippala, 2003) ergenler ve aileleri tarafından algılanan, ergenlerin subjektif iyilik durumu ile aile dinamikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırma 239 ergen ve ana-babaları üzerinde yapılmıştır. Çalışmada Berne Subjektif İyilik Ölçeği-Ergen Formu (Berne Questionnaire of Subjective Well-Being-Youth Form) ve Aile Dinamikleri Ölçeği (Family Dynamics Measures II) kullanılmıştır. Sonuçta erkek olmak, ailede ciddi sorunların olmaması, ailelerin daha tutarlı ve paylaşımcı olarak algılanması ergenin uyumu ve iyilik durumu için belirleyici faktörler olarak öngörülmüştür. Diğer taraftan kız olmak, ailede hastalık ya da ciddi sorunların olması, ana-babanın dağınık ve onlarla ilişkinin zayıf algılanması ergenin uyum ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyen faktörler olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırmada, ailede boşanma gibi yapısal değişiklikler ergenlerin uzun dönemde uyumunu ve iyilik

durumunu etkileyen temel bir etmen olarak belirlenmiştir. Parçalanmamış ailelerden gelen ergenler, tek ebeveynli ergenlere kıyasla ailelerinde daha çok karşılıklı iletişim tanımlarken, aynı zamanda ana-babalarını daha tutarlı olarak algılamaktadırlar (Tulisalo,1999).

Magen (1994) çalışmasında, “iyi ana-baba nedir?” gibi açık uçlu bir soru yoluyla ergenlerin “iyi ana-baba” algıları üzerinde odaklanmıştır. Çalışmada gelişimsel farklılıkları belirlemek amacıyla 8-9 yaşlarında 50 çocuk, 14-15 yaşları arasında 55 ergen ve 17-18 yaşlarında 44 ergen üzerinde çalışılmıştır. Gruplar akademik başarı, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, ana-baba eğitim durumu ve yaşanan yerleşim yerine göre oluşturulmuştur. Birebir görüşme ve “sana göre iyi ana-baba nasıl olmalı?” şeklinde açık uçlu bir soru sorularak veriler toplanmıştır. Sonuçlar, ana-babadan beklentilerin farklı olmasına bağlı olarak değişik örüntüler göstermektedir. Ergenler, ana-babalarından çocuklarının davranışlarına uygun sınırlamalar getirmelerini, iyi rehberlik etmelerini, iyi model olmayı bilmelerini beklemektedirler. 14-15 yaşlarındaki ergenler, daha küçük çocuklardan farklı olarak boş zamanlarının çoğunu anne ve babaları ile geçirme konusunda isteksizdir. Ayrıca anne-babalarından arkadaşları olma gibi bir beklentileri yoktur. Diğer önemli bir sonuç, eğitim düzeyi düşük anne ve babalarda, ideal ana-baba çocuklarına ekonomik destek veren ana-baba olarak gösterilmektedir. Bu sonucun, bu ana-babaların ekonomik koşulların sınırlılığına bağlı olarak, çocuklarının maddi isteklerini karşılamadaki başarısızlık ve yetersizlik duygularını yansıttığı ileri sürülmüştür.

Delaney (1996) tarafından yapılan araştırmada, ergenlerin algıladıkları ana-baba-ergen ilişkilerinin niteliği ile ergenlerin uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla 133 erken ergenlik döneminde bulunan (yaş ortalamaları 12,5) ergen, bir yıl arayla evlerinde gözlemlenmiştir. Çalışmada Duygusal Otonomi Ölçeği (Emotional Autonomy Scale) kullanılmıştır. Ana-baba ve ergen ilişkisi “bağlı (connected), kopuk (detached), bağımsız (individuated)” olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Sonuçta, ana-baba ile olan ilişkilerini kopuk olarak algılayan ergenler, ilişkilerini bağlı ya da bağımsız olarak algılayanlara göre daha çok anksiyete, depresif semptomlar, uyum sorunları ve daha düşük kendilik değeri göstermişlerdir.

Gil-Rivas, Greenberger, Chen ve Lopez- Lena (2003) , aile merkezli kültürlerde yetişen ergenlerde, bireysel ve ailesel değişkenler ile depresif semptomlar arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla yaş ortalaması 15.9 olan 262 Meksikalı ergen çalışmaya alınmıştır. Bulgulara göre, yüksek düzeyde ana-baba sıcaklığı ve yakınlığı algılayan ergenlerin düşük düzeyde depresif semptom gösterdikleri, buna karşın ana-baba ile olan ilişkilerinde yüksek düzeyde çatışma algılayanların daha fazla depresif semptom yaşadıkları görülmüştür.

Türk kültüründe yapılan bir çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir (Güney, 1989). Buna göre, ana-babalarını aşırı kontrol edici, otoriter ve baskıcı algılayan ergenler daha fazla depresyon ve uyum sorunları göstermektedir. Ayrıca bu ergenlerin benlik saygısı da daha düşük bulunmuştur (Karadayı, 1994; Noller ve Callan, 1991).

Aquilino (1997), ergenlik döneminde ana-baba ve çocuk ilişkisinde ortaya çıkan değişiklikleri ve devamlılık gösteren özellikleri incelemiştir. Boylamsal bir çalışma olup, veriler iki farklı zaman diliminde toplanmıştır. İlk veriler 1987-1988 yıllarında, ikinci veriler 1992-1993 yıllarında elde edilmiştir. Çalışmada yaş ortalaması 10-24 arasında değişen, 13.017 katılımcı yer almış ve bireysel görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, geçmiş dönemlerdeki ilişki örüntüleri, ailenin ve çocuğun yeni bir döneme girmesi ile fazla değişmemekte, hatta bu ilişki örüntüleri ergenlik döneminde de devamlılık göstermektedir. Çocukluk döneminde, ana-baba ile olan ilişkilerdeki yakınlık ve çatışma düzeyi ergenlik dönemine de yansımaktadır. Böylece çocukluktan itibaren süregelen ana-baba ve çocuk ilişkisinin niteliği ve çocuk tarafından algılanışının, ergenlik döneminde hem ergenin hem ailenin uyumu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ergenlik, aile içindeki tüm ilişki örüntülerinin değiştirildiği değil, yeniden gözden geçirildiği ve uyarlandığı bir dönem olarak değerlendirilmiştir.

Faber, Edwards, Bauer ve Wetchler (2003) tarafından yapılan çalışmada, aile yapısı ile ergen bağlanması ve kimlik oluşumu arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ana-baba arasındaki evlilik sorunları ve çözülmemiş çatışmalar, ergenlerin özellikle babaya bağlanma düzeyini düşürmekte ve baba ile

ilişkileri olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca ana-baba ve ergen ilişkisi ile ergenin kimlik oluşumu sürecinin birbirine bağlı olduğu, olumsuz ilişkilerin başarılı kimlik oluşumunu geciktirdiği ileri sürülmüştür.

Fişek (1992) bir çalışmada, Amerikalı ve Türk ergenlerini aile özellikleri açısından karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmayı aile ortamında algılanan sevgi / yakınlık ve kontrol / denetim boyutlarını değerlendirerek yapmıştır. Araştırma sonuçları, Türk ergenlerin aile ortamında Amerikalı ergenlerden daha fazla kontrol ve denetim algıladıklarını, buna rağmen algılanan sevgi / yakınlık açısından her iki kültürdeki ergenler arasında belirgin bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Scales ve Gibbons (1996) tarafından yapılan bir çalışmaya, yaşları 10-15 arasında değişen ve erken ergenlik döneminde Carnegie Ergen Gelişim Merkezine (Carnegie Council on Adolescent Development) başvuran ergenler katılmıştır. Bu çalışma, ana-baba dışında akraba olan ya da olmayan, bakım veren en az bir yetişkinle kurulan yakın ilişkinin, ergenleri birçok risklerden (madde kullanımı, erken cinsel deneyim gibi), problem davranışlardan (okuldan kaçma gibi) koruduğunu ve ergenin gelişimini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Carnegie Council on Adolescent Development, 1992; Melaville & Blank, 1993; Wynn, Castello, Halpern & Richman, 1994). Ergenin yaşamında ana-baba dışında yer alan ve akraba olan diğer önemli yetişkinler büyükanne / büyükbaba, amca / dayı, hala / teyze gibi geniş aile üyeleridir. Akraba olmayan yetişkinler olarak öğretmen, komşu gibi kişiler tanımlanmaktadır. Ancak çalışmada, ana-baba dışındaki yetişkinlerle olan ilişkilerde cinsiyetin belirleyici olduğu, kızların erkeklere göre akraba olmayan yetişkinlerle daha rahat iletişim kurabildiği görülmüştür.

Hines (1997) tarafından yapılan çalışmanın bulgularına göre, ergenlik dönemindeki birçok gelişimsel değişimlerin yanında anne ve babanın boşanması ek bazı sorunlara ve güçlüklerle neden olmaktadır. Ergenlerin boşanmaya küçük çocuklardan farklı tepki gösterdiği, ancak ana-baba ile olumlu ilişkilerin boşanmanın olumsuz etkilerini azalttığı belirlenmiştir. Emery (1982) ve Ferrer (2002) tarafından yapılan araştırma sonuçları da bu bulguları desteklemektedir. Ayrıca boşanan ailelerden gelen ergenler boşanmamış ailelerden gelenlere göre daha fazla akademik sorunlar, okula

uyum sorunları, suça eğilim, madde kullanımı ve arkadaş ilişkilerinde problem tanımlamışlardır. Ayrıca boşanmanın kızlara göre erkeklerde daha fazla olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur (Morrison ve Cherlin, 1995).

McCurdy ve Scherman (1996) yaptıkları çalışmada, geç ergenlik döneminde ana-babadan ayrılma sürecinde aile yapısının etkisi üzerinde durmuşlardır. Çalışmaya yaşları 18-24 arasında değişen 90 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada Ebeveyn Bağlanma Ölçeği (Parental Attachment Questionnaire), Benlik Kimliği Ölçeği (Ego Identity Scale), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (Rosenberg Self-Esteem) kullanılmıştır. Bu amaçla, parçalanmamış- birlikte aileler, boşanmış -anne velayetinde-yeniden evlilik olmayan ve boşanmış-anne velayetinde-annenin yeniden evlendiği aileler seçilmiştir. Anne ve babaya bağlanma düzeyi ile aile yapısına ilişkin farklılıklar karşılaştırılmıştır. Sonuçta, ana-babasını bağımsızlığı kolaylaştırıcı olarak algılayan ergenlerle, destek kaynağı olarak algılayan ergenler arasında, ana-babaya bağlanma düzeyinde önemli bir farklılık bulunmamıştır. Ancak parçalanmamış ailelerden gelen ergenlerin kendilerini, babalarına duygusal olarak olumlu bağlandıkları yönünde algıladıkları görülmüştür. Ayrıca boşanmış ve yeniden evlilik olan grupta ergenlerin, anneye göre babaya daha zayıf duygusal bağlanma gösterdikleri tespit edilmiştir. Oysa parçalanmamış ailelerden gelen ergenlerin, anne ve babalarına bağlanma düzeyleri benzerlik göstermektedir. Boşanmanın özellikle baba ile duygusal bağlanma ve yakınlık düzeyini olumsuz etkilediği ileri sürülmüştür.

Drill (1987) ve Booth (1984) çalışmalarında benzer bulgular elde etmişlerdir. Bunlara göre, ergenlerin boşanma sonrası anne algıları istikrar gösterirken, velayeti almayan baba algısı olumsuzlaşmaktadır. Ergenlerin bir çoğu boşanma sonrasında, kendilerini annelerine daha yakın hissettiklerini bildirmişlerdir. Drill'e (1987) göre, boşanmanın uzun dönem olumsuz etkileri boşanmadan çok, çocuğun anne ve babasını nasıl algıladığı ile ilgilidir. Velayet almayan anne ya da baba tamamen kaybedilmiş olarak algılanırsa, çocukta uyum ve davranış sorunlarının artacağı ileri sürülmüştür.

Ergenler üzerinde yapılan çalışmalara göre, boşanmanın çocukları olduğu kadar ergenleri de etkilediği saptanmıştır. Ancak boşanmanın olumsuz etkilerinin boşanma

öncesinde ve sonrasında algılanan ana-baba ilişkileri ile ılımlı düzeye gelebileceği, ana-babaları ile olan ilişkilerini olumlu ve yakın algılayan ergenlerin, ailedeki bu yapısal değişiklik ile daha kolay başa çıkabileceği, onları kaybedilmiş ya da olumsuz algılayanların daha fazla uyum ve akademik sorunlar, depresyon gibi psikolojik problemler gösterebileceği ileri sürülmüştür (Brody & Forehand, 1990; Pett, 1982).

Yaşları 12-17 arasında değişen, 2002-2003 akademik dönemde okula devam eden 2707 Belçikalı ergenin, intihar ve kendine zarar verici davranışları ile aile yapıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Veriler Kendini Değerlendirme Ölçeği (Self-Report Survey) ve Ebeveynlik Ölçeği (The Parenting Scale) kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, tek ebeveynli ailelerden gelen erkek ergenlerin, birlikte ya da yeniden evlilik olmuş ailelerden gelen erkek ergenlere oranla daha fazla intihar girişimi ve kendine zarar verici davranışlar gösterdikleri; anne ya da babanın yeniden evlendiği ailelerden gelen kız ergenlerin, birlikte ya da tek ebeveynli ailelerden gelen kız ergenlere oranla daha fazla intihar düşüncesi ve kendine zarar verici davranışlar rapor ettikleri bulunmuştur (Ponnet, Vermeiren, Mussche, Ruchkin, Schwab-Stone & Deboutte, 2005).

Ergenlerin ana-baba tutum ve yaklaşımlarını nasıl algıladıkları, aynı zamanda onların ana-babaları ile olan ilişkilerine yönelik algılarını ve ergenlik dönemine uyumlarını da etkilemektedir. Bu konu ile ilgili olarak dünyada ve bizim kültürümüzde yapılan bir çok çalışma bulunmaktadır.

Baumrind (1972) tarafından yapılan çalışmalarda, ana-baba tutumlarını demokratik olarak algılayanlar, daha bağımsız, sosyal ve akademik başarıları daha yüksek olanlardır. Ana-baba tutumlarının otoriter olduğu aile ortamında yetişen çocuklar mutsuz, güvensiz ve sosyal yönden yetersizlik gösterebilmektedir. İzin verici tutumu benimseyen ana-babaların çocukları ise dürtülerini kontrol etmede zorluk yaşayabilirler ve bağımlı özellikler gösterebilirler (Akt: Yılmaz, 2000).

Adams, Dyk ve Bennion (1990) ana-baba ve ergen ilişkilerini, ana-baba tutumları ile ergenin kimlik gelişimi arasındaki ilişkiyi değerlendirerek incelemişlerdir. Üç yıl

devam eden boylamsal çalışmanın sonucunda yakın, destekleyici ve kabul edici ana-baba tutumunun, ergenin kimlik gelişimini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Buna karşın ana-baba tutumunun uzak, katı ve engelleyici olarak algılandığı durumlarda, ergenin olumlu kimlik geliştirmede zorlandığı, evden kaçma, uygun olmayan arkadaş çevresi edinme gibi daha çok davranış bozuklukları gösterdiği bulunmuştur (Akt: Eryüksel, 1996).

McCoby ve Martin (1993)'de çalışmalarında, ana-baba tutumunun demokratik olduğu ortamlarda yetişen çocukların, otoriter ya da izin verici tutumlara göre, daha yüksek benlik saygısı, akademik başarı ve sosyal yeterlilik gösterirken, daha az psikolojik uyum sorunları bulunduğunu tespit etmişlerdir (Akt: Yılmaz, 1999).

Ana-baba tutumları ile ergenin okul başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların sonuçlarına göre, demokratik ana-baba tutumu ergenin okul başarısı üzerinde olumlu bir etki yapmaktadır (Dornbusch, Ritter & Leiderman,1988; Steinberg & Silverberg,1986). Algılanan ana-baba tutumu ile ergenin akademik başarısı arasında belirgin bir ilişki bulunmuştur. Ancak farklı kültürlerde yapılan bazı çalışmalar, ana-baba tutumunun kültürel bağlama göre değiştiğini göstermektedir (Yılmaz, 2000). Demokratik ana-baba tutumu Avrupalı–Amerikalı ergenlerin okul başarıları ile doğrudan ilişkili iken, Afrikalı–Amerikalı ergenlerin okul başarıları ile ana-baba tutumları arasında belirgin bir ilişki bulunmamıştır (Dornbusch ve diğerleri, 1988; Steinberg, 1981). Aynı zamanda Meksika ve Çin kökenli Amerikalı ergenler ana-babalarını, Avrupa kökenli Amerikalı ergenlere göre daha otoriter olarak algılamaktadırlar (Fuligni, 1998). Ana-baba tutumları ve bunların ergen tarafından algılanması kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Ayrıca aynı kültürel bağlam içinde de farklı ana-baba tutumları görülebilir. Ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi aynı kültürdeki ana-baba tutumlarını ve bunların algılanışını etkileyebilir.

İmamoğlu ve Yasak-Gültekin (1993) tarafından yapılan çalışmada, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile annelerin tutum ve yaklaşımlarını değerlendirilmiştir. Buna göre, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ve şehirlerde yaşayan anneler, çocuklarında

bağımsız davranışları ve özerkliği desteklerken, orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeyden olan annelerin, özerklikten çok aileye bağlılığa önem verdikleri bulunmuştur.

İnceoğlu, Erkman ve Aytar (1985) yaptıkları çalışmada, yurt dışında yaşama ve ana-babanın eğitim düzeyi ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi değerlendirmişlerdir. Sonuçta yurt dışında yaşama ile ana-baba tutumu arasında belirgin bir ilişki bulunmazken, ana-babanın eğitim düzeyinin benimsenen ana-baba tutumları üzerinde belirleyici bir etmen olduğu görülmüştür. Eğitim düzeyi yüksek ana-babalar daha demokratik, olumlu tutum gösterirken, eğitim düzeyi düşük olanlar daha fazla baskıcı ve disiplinli bir tutum benimsemektedirler. Anne ve babanın eğitim düzeyi, onların çocuklarına karşı gösterdikleri tutum ve yaklaşımlar üzerinde önemli bir rol oynayabilmektedir.

Türk kültüründe yapılan bazı çalışmalarda, ana-baba tutumlarını etkileyen bir diğer temel faktör olarak ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (SED) öne çıkmaktadır. Özellikle farklı sosyo-ekonomik düzeylerden gelen anneler üzerinde yapılan çalışmalarda, alt SED'deki annelerin aşırı kontrolcü ve baskıcı olduğu, çocukta bağımlılık ve sadakat beklentilerinin yüksek olduğu görülmüştür. Üst SED'deki anneler daha ılımlı ve demokratik tutumlar göstermekte, çocukta özerk davranışları desteklemektedir. Orta SED'de anneler otoriter ve demokratik tutum arasında bir yaklaşım göstermektedir (LeCompte, LeCompte & Özer, 1978; Kağıtçıbaşı, 1990).

Taris ve Bok (1996) 1987-1988 yılları arasında üç ayrı kuşak üzerinde boylamsal bir çalışma yaparak ergenlerin akademik başarıları ile ana-baba ilişkilerinde algılanan sevgi / yakınlık ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Aynı çalışma 1991-1992 yıllarında tekrarlanmış ve benzer bulgular elde edilmiştir. Sonuçta, ana-babasını sıcak ve sevecen olarak algılayanlar daha yüksek okul başarıları göstermişlerdir. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ergenlerin, üniversiteye gitme oranının da daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun ailenin maddi olanaklarından kaynaklanabileceği gibi, anne ve babanın eğitime verdiği önem ve destekten de kaynaklanabileceği ileri sürülmüştür (Akt: Yılmaz, 1999).

Shek (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, düşük sosyo-ekonomik durumu olan ve ekonomik zorluklar yaşayan 199 Çinli ergenin, algıladıkları ebeveynlik niteliği ile psikososyal uyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada Anne ve Baba Ebeveynlik Tutumu Ölçeği (Paternal Parenting Style and Maternal Parenting Style Scale) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ekonomik zorlukları olan ergenlerin psikolojik ve sosyal uyumu üzerinde, anne ve babaların ebeveynlik niteliğinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ergen tarafından algılanan babanın ebeveynlik niteliği ile, erkek ergenlerin iyi olma ve suça eğilimleri arasında bir ilişki bulunurken, algılanan anne ebeveynlik niteliği ile kız ergenlerin ruh sağlığı ve problem davranışları arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik zorluklardan çok cinsiyet farklılıklarının algılanan ebeveynlik niteliği ve psikososyal uyum üzerinde etkili olduğu ileri sürülmüştür.

Özetlenecek olursa, dünyada ve Türkiye’de yapılan bir çok araştırmada görüldüğü gibi, ana-baba ve ergen ilişkisi çok yönlü ve karmaşık bir ilişkidir. Bu ilişkinin niteliğini ve ergen tarafından algılanma biçimini etkileyen birçok etmen vardır. Bunlar kültürden kültüre farklılık gösterebileceği gibi aynı kültür içinde de bazı farklılıklar gösterebilir.

Cinsiyet, ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkisini etkileyen temel bir etmen olarak belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar cinsiyet farkı gözetmeksizin, ergenlerin anneleri ile olan ilişkilerini babaları ile ilişkilerine kıyasla daha olumlu olarak algıladıklarını, anneleri ile daha iyi iletişim kurduklarını göstermektedir. Batı kültüründe yapılan birçok araştırmaya göre, kızlar hem anne hem de babaları ile ilişkilerini erkek ergenlerden daha olumlu algılamaktadır. Ancak Türk kültüründe yapılan çalışmalar bu bulguları destekler nitelikte değildir. Kızlar duygusal boyutta ailelerini daha yakın algılamak, özerklik ve bireyselleşme konularında daha engelleyici ve olumsuz algılamaktadır. Bu durum Türk kültüründe erkek cinsiyetine verilen önemden ve erkeklerde bağımsız davranışların desteklenmesinden kaynaklanabilir.

Ergenin yaşı, ana-baba ile ilişkilerine yönelik algısı üzerinde etkili olabilir. Özellikle ana-baba ve ergen arasında yaşanan anlaşmazlık ve çatışmalar, ergenin yaşına

ve içinde bulunduğu gelişim aşamasına göre farklılık gösterebilir. Erken ve orta ergenlik, ana-baba ile çatışmaların en yoğun olduğu dönemdir. Ergende kimlik arayışı ve bağımsızlık ihtiyacı artmıştır. Bu nedenle bu dönemde aileye ve kurallara meydan okuma belirgindir, ergen ana-baba ilişkilerini olumsuz ve kısıtlayıcı algılama eğilimi gösterir. Ergenin yaşının büyümesi ile birlikte, hem ergen hem aile birbirlerinin bakış açılarını kabul etmeye başlar ve anlaşmazlıkla daha uygun bir şekilde çözümlenebilir.

Ergenin ailedeki doğuş sırası, anne ve babası ile olan ilişkisini nasıl algıladığını etkileyebilir. Adler kuramında, ana-baba ve çocuk ilişkisinde doğuş sırasının önemi üzerinde durmuştur. Adler'e göre, ilk çocuğa anne ve baba, kardeş doğumundan sonra farklı davranmaya başlar. Ondan biran önce büyümesini, sorumluluk almasını ve kardeşi için iyi bir model olmasını bekler. Ana-baba tutum ve yaklaşımlarındaki bu değişiklikler, çocuğun farklı tepkilerine neden olabilir. Yapılan çalışmalar genellikle ilk doğan çocukların, anne ve babaları ile olan ilişkilerini daha uzak ve reddedici olarak algıladıklarını göstermektedir. Aslında doğuş sırası açısından en şanssız olanı ortanca çocuklardır. Ortanca çocuklar, büyük ve küçük kardeşlerine kıyasla anne ve babaları tarafından daha az sevildiklerini düşünürler. Anne ve babalar aslında ortanca çocuğa, ilk çocuklarına kıyasla daha ılımlı yaklaşırlar. Buna rağmen ortanca çocuklar, ana-babalarını ilk ve son doğanlara göre daha fazla cezalandırıcı ve daha az destekleyici olarak algılamaktadırlar. Son doğan çocuk, ailenin büyümeyen bebeğidir. Bu durum onun şımartılmasına ve bencil tutumlar göstermesine neden olabilir. Ancak o da bazen yetenekli ve başarılı büyük kardeşler karşısında yetersizlik duyguları yaşayabilir. Tek çocuklar ana-baba tarafından korunan ve şımartılan çocuklardır. Tek çocuklar ana-babaları ile ilişkilerini daha olumlu olarak algılamaktadırlar (Geçtan, 1988; Yavuzer, 1998; Kildwell, 1981; Bell & Avery, 1985; Someya ve diğerleri, 2000; Whiteman ve diğerleri, 2003).

Ergenin bireysel farklılıklarından kaynaklanan değişkenler kadar, içinde yaşadığı aileye ilişkin yapısal farklılıklar da onun ana-babası ile olan ilişkilerini etkileyebilir. Ana-babanın boşanmış ya da birlikte olması, ailenin geniş ya da çekirdek olması, ana-babanın eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyi ve algılanan ana-baba tutumu, ana-baba ve ergen ilişkisini etkileyen faktörlerdir. Boşanmış ailelerden gelen ergenler ana-babalarını

özellikle babalarını daha olumsuz olarak algılarken, ana-babası birlikte yaşayan ergenler, anne ve babaları ile ilişkilerini daha yakın ve destekleyici olarak algılamaktadırlar. Ana-baba ile boşanma öncesi ve sonrası kurulan yakın ve sıcak ilişkiler ergenin, boşanma sürecine uyumunu iyi yönde etkilemektedir (Hines,1997; Ferrer, 2002; Drill,1987; Brody & Forehand,1990). Yine yüksek gelir düzeyi olan ve eğitim düzeyi yüksek ana-babalar, ergenlerde bağımsızlığı destekleyici tutum ve yaklaşımlar göstermekte, ana-baba ve ergen ilişkileri de daha olumlu algılanmaktadır. Özellikle eğitim düzeyi, ana-baba ve ergen ilişkisinin niteğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanında demokratik, yakın ve yönlendirici ana-baba tutumu ergenin sağlıklı gelişim ve uyumu açısından olumlu bir etkiye sahiptir.

Görüldüğü gibi, ana-baba ve ergen ilişkilerini anlamak için birçok etmenin ele alınması zorunludur. Bu nedenle bu araştırmada, ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerileri farklı değişkenler açısından değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, bu çalışmada kullanılan araştırma modeli, evren ve örneklem seçimi, veri toplama araçları, veri toplamada izlenen yol ve verilerin analizinde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Bu çalışmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Veriler tarama yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmaya konu olan öğrenciler, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmış, onları herhangi bir şekilde etkileme, değiştirme çabası gösterilmemiştir.

3.2 Evren

Araştırmanın evrenini 2003–2004 öğretim yılında, İzmir ili Konak merkez ilçesinde bulunan 36 genel lisede öğrenim gören 23297 öğrenci oluşturmaktadır. Meslek liseleri ve özel statüdeki liselerde bulunan öğrenciler araştırma kapsamına alınmamıştır.

3.3 Örneklem

Araştırmanın örneklemini, İzmir ili Konak merkez ilçede bulunan 36 genelden farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil ettiği düşünülen 12 lise seçkisiz örnekleme yoluyla seçilerek oluşturulmuştur. Bu 12 okuldan lise 1 ve lise 2 düzeyinden birer sınıf alınarak, 900 öğrenci üzerinde uygulama yapılmıştır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken $n = (Z \times SS / e)^2$ (Karasar, 2000) formülünden yararlanılmıştır. Bu formülde n=Örneklem büyüklüğünü, Z=Yanılma olasılığına karşılık gelen değeri (.01 olasılığına karşılık gelen Z değeri 2.58), ss=Evrende yer alan bireylerin ölçülen özelliğe ilişkin puanlarındaki

standart sapmayı (5), e=Araştırma örnekleminin temsil edici gücüne dair hatayı (1) Araştırmada yer alan bireylerin üç farklı sosyo-ekonomik düzeyi temsil etmesine dikkat edilmesi gerektiğinden örneklem sayısı yüksek tutulmuştur. Lise üçüncü sınıfta bulunan öğrenciler, üniversite sınavına hazırlanmaları nedeniyle örneklem kapsamı dışında bırakılmışlardır. Sonuçta, 12 genel lisede öğrenim gören 900 lise 1. ve lise 2. sınıf öğrencisine ulaşılmış, ancak değerlendirme aşamasında eksik doldurulan ölçeklere ait cevap kağıtları iptal edilmiştir. Bu nedenle değerlendirmeye alınan cevap kağıdı sayısı 848 olmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uygulama yapılan okullara göre sayısal dağılımları Tablo 3.1’de verilmiştir.

TABLO 3.1
Uygulama Yapılan Okullara Göre Öğrencilerin Sayısal dağılımları

Okul Adı	Kız	Erkek	Toplam
Cumhuriyet Lisesi	38	42	80
Kenan Evren Lisesi	28	32	60
Vali Nevzat Ayaz Lisesi	76	54	130
Eşref Paşa Lisesi	38	37	75
Vali Vecdi Gönül Lisesi	34	22	56
Selma Yiğitalp Lisesi	43	35	78
İnönü Lisesi	72	58	130
Nevvar-Salih İşgören Lisesi	42	36	78
Karataş Lisesi	23	15	38
Namık Kemal Lisesi	32	25	57
Hürriyet Lisesi	21	17	38
Naci Şensoy Lisesi	44	36	80
TOPLAM	481	419	900

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan ana-baba ve ergen ilişkilerini değerlendirmek amacıyla, Eryüksel (1996) tarafından Türkçe çeviri, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış “Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri–Ergen Formu (PARQ)” kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olan cinsiyet, yaş, akademik başarı, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile yapısı, ana-babanın eğitim düzeyi ve ailenin gelir durumu hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından “Bireysel Bilgi Formu” geliştirilmiştir.

3.4.1 Bireysel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bireysel, akademik ve ailesel bilgileri toplamak amacıyla geliştirilen 28 maddelik “Bireysel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu form cinsiyet, yaş, en uzun süreli yaşanılan yer gibi öğrencilere ait demografik özellikleri; sınıf düzeyi ve algılanan akademik başarı gibi akademik özellikleri; aile yapısı, kardeş sayısı, doğuş sırası, ana-babanın eğitim düzeyi, mesleği ve gelir durumu gibi ana-baba ve aileye ait özellikleri belirlemeyi amaçlayan sorulardan oluşturulmuştur.

3.4.2 Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri–Ergen Formu

Bu araştırmada, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkilerini değerlendirmek amacıyla, Davranışsal–Aile Sistemleri Kuramı temel alınarak Robin ve Foster (1989) tarafından geliştirilen “Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri–Ergen Formu (PARQ)” kullanılmıştır. Bu ölçek Problem Çözme–İletişim Becerileri, Bilişler / İçselleştirilmiş İnançlar ve Aile Yapısı olmak üzere üç temel boyuttan oluşmaktadır. Bu üç boyutta toplam 16 alt ölçek bulunmaktadır. Bu ölçeğin Türkçe'ye çeviri, geçerlik ve güvenirlik çalışması Eryüksel (1996) tarafından yapılmıştır. Ana-baba ve ergen ilişkilerinde özellikle problem çözme ve iletişim becerileri alanlarında yetersizlik ve çatışmalar yaşandığı, bu alanda ortaya çıkan sorunların belirlenmesinin, ergen ve ana-baba ilişkilerini anlamada daha çok bilgi vereceği düşünülmüştür. Bu nedenle

araştırmanın amacına uygun olarak, bu ölçeğin Problem Çözme–İletişim Becerileri temel boyutu ve bu boyutta bulunan altı alt ölçek değerlendirmeye alınmıştır.

3.4.2.1 Problem Çözme–İletişim Becerileri: Ana-baba ve ergen arasında yaşanan problemleri açık ve net bir şekilde tanımlama, karşılıklı kabul edilebilir çözüm yolları üretme, olumlu iletişimi devam ettirebilme gibi becerileri ifade eder. Bu temel boyutta altı alt ölçek vardır.

a. Genel Anlaşmazlık; Ana-baba ve ergen arasındaki ilişki biçimini, bu ilişkideki memnuniyetsizliği, genel çatışma düzeyini ve ilişkide yapılmak istenen değişiklikleri değerlendirmektedir.

b. İletişim; Ana-baba ve ergen arasındaki olumlu ve olumsuz iletişim biçimini ölçmeyi amaçlar.

c. Problem Çözme; Ana-baba ve ergen ilişkisinde varolan problemlerin farkedilmesi, açıkça tanımlanması, tartışılması ve uygun çözüm yollarının bulunmasına ilişkin becerileri değerlendiren alt ölçektir.

d. Yakınlık / Düşmanlık; Ana-baba ve ergen ilişkisinde ergen tarafından algılanan sevgi ve yakınlıktan, öfke ve düşmanlığa doğru değişen duyguları değerlendirir.

e. Okul Çatışması; Öğretmenler, okul, ev ödevleri, notlar gibi okulla ilgili konularda ana-baba ve ergen arasında yaşanan tartışmaları ölçmeyi amaçlar.

f. Kardeş Çatışması; Kardeşler arasındaki kavga ve kıskançlığı, ergen ve diğer kardeş arasında ana-baba tarafından yapılan ayrımların yol açtığı duyguları değerlendirmektedir. Genel Anlaşmazlık ve Kardeş Çatışması alt ölçekleri hariç diğer ölçekler anne ve baba için ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

3.4.2.2 Bilişler / İçselleştirilmiş İnançlar: Ana- baba ve ergen arasındaki ilişkilerde bulunan, bu ilişkiyi etkileyen biliş ve inançları değerlendiren bir temel boyuttur. Bu boyutta beş alt ölçek bulunmaktadır.

a. Mahvetme; Ergenlerin, ana-babalarının getirdiği kısıtlamaların gençlik yıllarını mahvettiğine ilişkin inançlarını değerlendiren bir alt ölçektir.

b. Mükemmelliyetçilik; Ergenlerin kendilerinin her zaman mükemmel birisi olması gerektiğine dair inançlarını ölçmektedir.

c. Özerklik; Ergenlerin ana-babaları tarafından kısıtlanmamaları, istedikleri kadar özgür bırakılmaları gerektiğine ilişkin inançlarını değerlendirmektedir.

d. Haksızlık; Ergenlerin ana-babaları tarafından haksızlığa uğratıldığı ve adil davranılmadığı yönündeki inançlarını ölçmeyi amaçlamaktadır.

e. Onaylanma; Ergenlerin ana-babaları tarafından sürekli beğenilme ve onaylanmaya ilişkin inançlarını değerlendirmektedir.

3.4.2.3 Aile Yapısı: Aile Sistemleri Kuramı'nda yeralan koalisyonlar, üçgenleşme ve bütünlük gibi yapıların ana-baba ve ergen ilişkilerinde bulunup bulunmadığını değerlendirmeyi amaçlayan bir boyuttur. Bu boyutta koalisyonlar, üçgenleşme, bütünlük, somatik uğraşlar ve olumlu görme / gösterme olmak üzere beş alt ölçek bulunmaktadır.

a. Koalisyonlar; Aile içinde bulunan ana-baba, ana-ergen ve baba-ergen koalisyonlarının varlığını değerlendirmektedir.

b. Üçgenleşme; Ana-baba ve ergen ilişkisinde ergenin, annenin ve babanın ortada kaldığı üçgenleşme durumlarını inceleyen alt ölçektir.

c. Bütünlük; Aile üyelerinin birbirlerine bağlılık ve yakınlık duygularını, yapışıklıktan ayrışıklığa doğru bir boyut üzerinde değerlendirmektedir.

d. Somatik Uğraşlar; Ana-babaların ve ergenlerin sorumluktan kaçmak ve yakınlık kurmak amacıyla hastalık veya fiziksel şikayetleri kullanma durumlarını değerlendiren bir alt ölçektir.

e. Olumlu Görme / Gösterme; Aile üyelerinin sosyal beğenirlik yönünde olumlu özelliklerini abartma eğilimlerini ölçmektedir. (Robin, Koepke & Moye, 1990; Eryüksel, 1996).

Üç temel boyut ve 16 alt ölçeğin bulunduğu Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri-Ergen Formu (PARQ)'nda doğru / yanlış olarak yanıtlanan 300 madde bulunmaktadır. Ölçekteki maddelerin bir kısmı doğru olarak yanıtlandığında bir puan alırken, bazıları yanlış olarak yanıtlandığında puan almaktadır. Problem Çözme-İletişim Becerileri ile ilgili ölçeklerden alınan yüksek puanlar, bu alanlarda yaşanan yetersizlik ve çatışmaların fazlalığına işaret etmektedir. Diğer ölçekler için puanlama durumu değişiklik göstermektedir.

3.4.3 Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri 'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Ölçeğin ilk geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Robin, Koepke ve Moye (1990) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısını 16 alt ölçeğin 11'inde .70 ve üzerinde bulmuşlardır. En yüksek iç tutarlılık katsayıları Problem Çözme–İletişim Becerileri boyutunda yer alan altı alt ölçekte saptanmıştır. Yapılan faktör analizinde, Problem Çözme–İletişim Becerileri, İnançlar ve Aile Yapısı olmak üzere üç faktör ortaya çıkmıştır. Kriter geçerliği çalışması için sorunlu, sorunsuz ve iyi uyumlu üç ergen grubu ile çalışılmış ve ölçeğin sorunlu ve sorunlu olmayan ergenleri birbirinden ayırmada yeterli olduğu bulunmuştur (Robin, Koepke & Moye, 1990)

Ölçeğin Türkçe çeviri, Türk örnekleminde geçerlik ve güvenirlik çalışması Eryüksel (1996) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, normal ve psikiyatri kliniklerine başvuran toplam 259 ergen örneklemini oluşturmuştur. Güvenirlik çalışması kapsamında, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri'nde bulunan 16 alt ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarına bakılmış ve .79 ile .35 arasında değişen iç tutarlılık katsayıları saptanmıştır. En yüksek katsayı .78 ve .90 arasında değişen değerler ile Problem Çözme–İletişim Becerileri alt ölçeklerinde bulunmuştur.

Ölçeğin kriter geçerliğini değerlendirmek amacıyla ergenlerin ana-babaları ile ilişkilerini 1 (çok iyi), ile 4 (çok kötü) arasında değerlendirebilecekleri 27 maddelik bir bilgi formu hazırlanmıştır. Alt ölçeklerle bilgi formundaki sorular arasındaki katsayı Eta (n) korelasyon katsayısı ile incelenmiş ve .22 ile .73 arasında değişen korelasyon katsayıları saptanmıştır. Problem Çözme–İletişim Becerileri alt ölçeklerinin katsayıları diğerlerinden daha yüksek bulunmuştur.

Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri–Ergen Formu (PARQ) 'nun faktör analizi normal ve psikiyatrik örnekleminde bulunan ergenlerin, 16 alt ölçekten elde ettikleri toplam puanlara dayalı korelasyon matrisine, Temel Bileşenler Analizi ve Oblimin Rotasyonu birlikte uygulanarak yapılmıştır. Birinci faktör, Açık Çatışma / Beceri Yetersizlikleri olarak belirlenmiş ve bu faktöre .56 ve .90 arasında değişen ağırlıklarla

genel anlaşmazlık, iletişim, yakınlık / düşmanlık, problem çözme becerileri, bütünlük, olumlu görme / gösterme, kardeş çatışması, okul çatışması, koalisyonlar, haksızlık ve mahvetme olmak üzere 11 alt ölçek yüklenmiştir. İkinci faktör, Aile Yapısı olarak adlandırılmış ve bu faktöre .72 ve .80 ağırlıklarla iki alt ölçek yüklenmiştir. Bunlar somatik uğraşlar ve üçgenleşme alt ölçekleridir. Bilişler / İçselleştirilmiş İnançlar üçüncü faktör olarak belirlenmiş ve .50 ve .70 arasında ağırlıkları değişen onaylanma, mükemmelliyetçilik ve özerklik alt ölçekleri yüklenmiştir.

3.5 Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulanması, 2003–2004 öğretim yılının ilk döneminde yapılmıştır. Uygulamadan önce Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne, İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınması için yazılı başvuruda bulunulmuştur. Gerekli izinler alındıktan sonra, daha önceden belirlenen 12 lisenin psikolojik danışmanı ile bir öngörüşme yapılarak uygulama yapılacak sınıflar, tarih ve saat belirlenmiştir. Tüm okullarda uygulamalar araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulamadan önce araştırmanın amacı ve veri toplama araçları ile ilgili açıklamalar yapılmış, uygulama sırasında öğrencilerin sordukları tüm sorular tek tek yanıtlanmıştır. Öğrencilerin gerçek duygu ve düşüncelerini rahatlıkla yansıtabilmeleri için isim yazmamaları, sadece okul ve sınıflarını yazabilecekleri belirtilmiştir. Uygulamaya katılmak istemeyen öğrenciler serbest bırakılmıştır. Bireysel Bilgi Formu ve Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri cevap kağıdı her bir öğrenci için bir arada zımbalanmış, karışmaması için her ikisine aynı numara verilmiştir. Öğrenciler Bireysel Bilgi Formu doldurduktan sonra, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri soru kitapçığı dağıtılmıştır. Uygulama yaklaşık 60 dakika sürmüştür. Uygulamayı reddeden, cevap kağıdında bütün maddeleri aynı şekilde işaretleyen ve bazı maddeleri eksik bırakan öğrencilerin, cevap kağıtları değerlendirmeye alınmamıştır.

3.6 Verilerin Çözümlemesi

Her gruba yapılan uygulamadan sonra Bireysel Bilgi Formu bilgileri ve cevap kağıtları kontrol edilerek eksik olanlar ayrılmıştır. Verilen sıra numarasına göre bilgi formu ve cevap kağıdındaki veriler bilgisayara yüklenmiştir. Verilerin analizi SPSS 11.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Bireysel Bilgi Formu ile elde edilen bilgilerin genel dağılımı, sayı ve yüzdesi hesaplanmıştır. Ayrıca, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri Problem Çözme-İletişim Becerileri boyutu alt ölçeklerinden elde edilen puanların ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerlerini içeren betimsel veriler elde edilmiştir. Her bağımsız değişkene ilişkin grupların, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri'nin Problem Çözme-İletişim Becerileri temel boyutunda bulunan altı alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve varyansları belirlenmiştir. Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri' nin Problem Çözme-İletişim Becerileri alt ölçekleri olan Genel Anlaşmazlık, İletişim, Problem Çözme, Yakınlık / Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması bağımlı değişkenlerinin, araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, yaş, algılanan akademik başarı, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile yapısı, ana-babanın eğitim düzeyi ve gelir durumu açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ayrıca alt gruplar arasındaki farka bakılmış, aralarında anlamlı fark bulunan gruplarda farkın kaynağını saptamak amacıyla, bu gruplar Duncan testi ile karşılaştırılmıştır. İkili grupların ortalamaları arasındaki farklara, bağımsız örneklem grupları için kullanılan t testi ile bakılmıştır. Toplam 848 öğrencinin verileri analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada yanıt aranan alt problemlerin yanıtlanması için elde edilen verilere uygulanan istatistiksel yöntemler yoluyla ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin sayı ve yüzdelikler verilmiş, daha sonra her değişken grubunda bulunanların Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)'nin Problem Çözme-İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. İki'den fazla olan gruplarda ortalamalar arasındaki farkı belirlemek için F (tek-yönlü varyans analizi) uygulanmış, gruplar arasında önemli bir fark olduğu durumlarda farkın kaynağını bulmak için Duncan testi kullanılmıştır. İkili gruplarda ortalamalar arasındaki fark, bağımsız örneklem grupları için kullanılan t-testi ile belirlenmiş ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

4.1 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)–Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının ergenlerin cinsiyetine göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin cinsiyetlerine göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve bu ortalamaların karşılaştırılmasına ilişkin t-değerleri Tablo-4.1’de verilmiştir.

TABLO 4.1
Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme
İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart
Sapmaları ve t-Değerleri

ALT ÖLÇEKLER	CİNSİYET	n	$\bar{X}$	s	t	Anlamlılık Düzeyi
Genel Anlaşmazlık	Kız	471	3.862	3.751	1.585	p>0.113
	Erkek	377	3.488	3.119		
İletişim-Anne	Kız	471	3.547	3.377	0.539	p>0.590
	Erkek	377	3.435	2.710		
İletişim-Baba	Kız	471	4.055	3.547	1.463	p>0.144
	Erkek	377	3.724	3.037		
Problem Çözme-Anne	Kız	471	4.144	2.889	2.607	P<0.009*
	Erkek	377	4.631	2.544		
Problem Çözme-Baba	Kız	471	4.938	3.185	0.475	P>0.635
	Erkek	377	5.034	2.696		
Yakınlık/Düşmanlık-Anne	Kız	471	3.673	3.126	3.741	P<0.000**
	Erkek	377	4.448	2.892		
Yakınlık/Düşmanlık-Baba	Kız	471	4.125	3.326	3.951	P<0.000**
	Erkek	377	4.981	2.974		
Okul Çatışması-Anne	Kız	471	4.180	2.171	5.128	P<0.000**
	Erkek	377	4.957	2.142		
Okul Çatışması-Baba	Kız	471	3.594	1.962	5.942	P<0.000**
	Erkek	377	4.416	2.032		
Kardeş Çatışması	Kız	471	2.598	2.318	0.933	p>0.351
	Erkek	377	2.742	2.163		

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

** p<.01 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi, 471 kız ergenin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}$ =

3.862), standart sapması ($s = 3.751$) iken 377 erkek ergenin ortalaması ($\bar{X} = 3.488$), standart sapması ($s = 3.119$) olarak bulunmuştur. Kız ve erkek ergenlerin ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur ($t = 1.585, p > .05$).

Kız ergenlerin, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.547$), standart sapması ($s = 3.377$); erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 3.435$), standart sapması ($s = 2.710$) olarak bulunmuştur. İletişim-Anne alt ölçeği puanlarının ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farkın cinsiyete göre anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t = 0.539, p > .05$).

Kız ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri, İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.055$), standart sapması ($s = 3.547$) iken erkek ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 3.724$), standart sapması ($s = 3.037$) olarak bulunmuştur. İletişim-Baba alt ölçeğinden kız ve erkek ergenlerin aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığı görülmüştür ($t = 1.463, p > .05$).

471 kız ergenin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri, Problem Çözme-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.144$), standart sapması ($s = 2.889$) iken 377 erkek ergenin ortalaması ($\bar{X} = 4.631$), standart sapması ($s = 2.544$) olarak bulunmuştur. Problem Çözme-Anne alt ölçeği puanlarının ortalamaları arasındaki fark cinsiyete göre anlamlı düzeyde bulunmuştur ($t = 2.607, p < .05$).

Kız ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri, Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.938$), standart sapması ($s = 3.185$); erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 5.034$), standart sapması ($s = 2.696$) olarak bulunmuştur. Kız ve erkek ergenlerin Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 0.475, p > .05$).

Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden, kız ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.673$), standart sapması ($s = 3.126$) iken erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 4.448$), standart sapması ($s = 2.892$) olarak bulunmuştur. Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden ergenlerin aldıkları puanların ortalamalarının, cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($t = 3.741, p < .05$).

Kızların Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.125$), standart sapması ($s = 3.326$) bulunurken erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 4.981$), standart sapması ($s = 2.974$) olarak bulunmuştur. Ergenlerin Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur ($t = 3.951, p < .05$).

Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden kız ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.180$), standart sapması ($s = 2.171$) iken erkek ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.957$), standart sapması ($s = 2.142$) olarak bulunmuştur. Ergenlerin, Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur ($t = 5.218, p < .05$).

Okul Çatışması-Baba alt ölçeğinden kızların aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.594$), standart sapması ($s = 1.962$) iken erkeklerin ortalaması ($\bar{X} = 4.416$), standart sapması ($s = 2.032$) olarak bulunmuştur. Kız ve erkek ergenlerin ortalamaları arasındaki farkın cinsiyete göre anlamlı olduğu bulunmuştur ($t = 5.942, p < .05$).

Kız ergenlerin, kardeş çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.598$), standart sapması ($s = 2.318$); erkek ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 2.742$), standart sapması ($s = 2.163$) olarak bulunmuştur. Kardeş Çatışması alt ölçeği puanlarının ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($t = 0.933, p > .05$).

4.2 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının yaşıya göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin yaşlarına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4. 2’de verilmiştir.

TABLO 4.2

Ergenlerin Yaşlarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	YAŞ				
		14	15	16	17-18
Genel Anlaşmazlık	n	175	348	250	75
	$\bar{X}$	2.885	3.919	3.736	4.413
	s	2.805	3.625	3.464	4.047
İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.022	3.635	3.620	3.560
	s	2.832	3.249	3.054	3.059
İletişim-Baba	$\bar{X}$	3.457	3.971	3.976	4.440
	s	3.043	3.361	3.377	3.628
Problem Çözme-Anne	$\bar{X}$	4.165	4.451	4.284	4.653
	s	2.606	2.818	2.757	2.748
Problem Çözme-Baba	$\bar{X}$	4.988	4.896	4.868	5.733
	s	2.890	2.993	3.015	2.914
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	3.628	4.183	3.976	4.293
	s	2.907	3.156	3.025	2.884

TABLO 4.2 (devam)

Yakınlık/Düşmanlık	$\bar{X}$	4.217	4.502	4.508	5.186
Baba	s	3.185	3.225	3.235	2.962
Okul Çatışması-	$\bar{X}$	4.228	4.465	4.760	4.720
Anne	s	1.992	2.207	2.240	2.334
Okul Çatışması-	$\bar{X}$	3.674	4.017	4.016	4.173
Baba	s	1.804	2.110	2.019	2.195
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	2.691	2.635	2.620	2.866
	s	2.204	2.243	2.244	2.240

Ergenlerin yaşlarına göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.3’de verilmiştir.

TABLO 4.3

Ergenlerin Yaşlarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT						Anlamlılık
ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Düzeyi
Genel	Gruplararası	171.281	3	57.094		
Anlaşmazlık	Gruplarıçi	10130.224	844	12.003	4.757	P<0.003*
	Toplam	10301.505	847			
İletişim-	Gruplararası	50.054	3	16.685		
Anne	Gruplar içi	8075.941	844	9.569	1.744	p>0.157
	Toplam	8125.995	847			
İletişim-	Gruplararası	59.348	3	19.783		
Baba	Gruplarıçi	9347.477	844	11.075	1.786	p>0.148
	Toplam	9406.825	847			
Problem	Gruplararası	17.394	3	5.798		
Çözme-	Gruplarıçi	6390.186	844	7.571	0.766	p>0.513
Anne	Toplam	6407.580	847			

TABLO 4.3 (devam)

Problem	Gruplararası	48.134	3	16.045		
Çözme- Baba	Gruplariçi	7457.564	844	8.836	1.816	p>0.143
	Toplam	7505.698	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Anne	Gruplararası	42.245	3	14.082		
	Gruplariçi	7822.490	844	9.268	1.519	p>0.208
	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Baba	Gruplararası	49.354	3	16.451		
	Gruplariçi	8630.616	844	10.226	1.609	p>0.186
	Toplam	8679.971	847			
Okul Çatışması- Anne	Gruplararası	33.266	3	11.089		
	Gruplariçi	4034.163	844	4.780	2.320	p>0.074
	Toplam	4067.429	847			
Okul Çatışması- Baba	Gruplararası	19.623	3	6.541		
	Gruplariçi	3485.014	844	4.129	1.584	p>0.192
	Toplam	3504.637	847			
Kardeş Çatışması	Gruplararası	3.986	3	1.329		
	Gruplariçi	4287.556	844	5.080	0.262	p>0.853
	Toplam	4291.542	847			

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, ergenlerin yaşlarına göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan varyans analizi sonucunda ortalamalar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F = 4.757$, $p < .05$). Bu farkın hangi yaş grubundan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre 14 yaş grubunda bulunan ergenlerin Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, 15, 16 ve 17-18 yaş grubunda bulunan ergenlerin ortalamaları ile karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna göre, 14 yaş grubunda bulunan ergenlerin Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.815$) hem 15 yaş grubunun ($\bar{X} = 3.919$); hem 16 yaş grubunun ($\bar{X} = 3.736$) hem de 17-18 yaş grubunun ($\bar{X} = 4.413$) ortalamalarına oranla anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin İletişim-Anne ($F = 1.744$, $p > .05$), İletişim-Baba ($F = 1.786$, $p > .05$), Problem Çözme-Anne ($F = 0.766$, $p > .05$), Problem Çözme-Baba ($F = 1.816$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Anne ($F = 1.519$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Baba ($F = 1.609$, $p > .05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 2.320$, $p > .05$), Okul Çatışması-Baba ($F = 1.584$, $p > .05$) ve Kardeş Çatışması ($F = 0.262$, $p > .05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları arasında yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

4.3 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Akademik Başarılarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların algıladıkları akademik başarılarına göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.4’de verilmiştir.

TABLO 4.4

Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarılarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	AKADEMİK BAŞARI			
		Başarılı	Orta	Başarısız
Genel Anlaşmazlık	n	363	449	36
	$\bar{X}$	2.953	4.198	4.916
	s	3.156	3.579	4.094
İletişim-Anne	$\bar{X}$	2.856	3.931	4.555
	s	2.694	3.289	3.281
İletişim-Baba	$\bar{X}$	3.374	4.196	5.694
	s	3.141	3.370	3.732

TABLO 4.4 (devam)

Problem Çözme- Anne	$\bar{X}$	3.911	4.674	4.972
	s	2.716	2.731	2.741
Problem Çözme- Baba	$\bar{X}$	4.523	5.269	6.000
	s	3.014	2.895	2.966
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	3.592	4.334	4.361
	s	2.924	3.125	2.819
Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	3.958	4.877	5.388
	s	3.002	3.274	3.441
Okul Çatışması- Anne	$\bar{X}$	4.044	4.853	5.305
	s	2.043	2.229	2.240
Okul Çatışması- Baba	$\bar{X}$	3.771	4.062	4.583
	s	1.828	2.174	2.033
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	2.275	2.931	3.222
	s	2.048	2.373	2.05

Ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.5’de verilmiştir.

TABLO 4.5

Ergenlerin Algıladıkları Akademik Başarılarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT						Anlamlılık
ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Düzeyi
Genel	Gruplararası	367.192	2	183.596		
Anlaşmazlık	Gruplarıçi	9934.312	845	11.757	15.616	P<0.000**
	Toplam	10301.505	847			
İletişim- Anne	Gruplararası	273.696	2	136.848		
	Gruplarıçi	7852.300	845	9.293	14.726	P<0.000**
	Toplam	8125.995	847			

TABLO 4.5 (devam)

İletişim- Baba	Gruplararası	255.387	2	127.693		
	Gruplariçi	9151.439	845	10.830	11.791	P<0.000**
	Toplam	9406.825	847			
Problem Çözme- Anne	Gruplararası	130.903	2	65.452		
	Gruplariçi	6276.677	845	7.428	8.881	P<0.000**
	Toplam	6407.580	847			
Problem Çözme- Baba	Gruplararası	150.755	2	75.378		
	Gruplariçi	7354.943	845	8.704	8.660	P<0.000**
	Toplam	7505.698	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Anne	Gruplararası	114.882	2	57.441		
	Gruplariçi	7749.853	845	9.171	6.263	P<0.002*
	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Baba	Gruplararası	198.772	2	99.386		
	Gruplariçi	8481.199	845	10.037	9.902	P<0.000**
	Toplam	8679.971	847			
Okul Çatışması- Anne	Gruplararası	154.197	2	77.099		
	Gruplariçi	3913.232	845	4.631	16.648	P<0.000**
	Toplam	4067.429	847			
Okul Çatışması- Baba	Gruplararası	31.611	2	15.805		
	Gruplariçi	3473.026	845	4.110	3.846	P<0.022*
	Toplam	3504.637	847			
Kardeş Çatışması	Gruplararası	98.009	2	49.004		
	Gruplariçi	4193.534	845	4.963	9.874	P<0.000**
	Toplam	4291.542	847			

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

** p<.01 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri, Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği

bulunmuştur ($F = 15.616$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, başarılı grupta bulunan 363 ergenin ortalaması ($\bar{X} = 2.953$) hem orta düzeyde başarılı grupta bulunan 449 ergenin ortalamasından ($\bar{X} = 4.198$) hem de başarısız grupta bulunan 36 ergenin ortalamasından ($\bar{X} = 4.916$) anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre farklılaştığı görülmüştür ($F = 14.726$, $p < .05$). Yapılan Duncan testine göre, ortalamalar arasındaki fark başarılı grupta bulunan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Başarılı grupta bulunan ergenlerin, İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.856$), hem orta düzeyde başarılı olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.931$) hem de başarısız grupta bulunanların ortalamasından ($\bar{X} = 4.555$) anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde fark gösterdiği bulunmuştur ($F = 11.791$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, akademik olarak kendilerini başarısız algılayan ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 5.694$), hem kendilerini orta düzeyde başarılı algılayan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 4.196$) hem de başarılı algılayan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.374$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre, Problem Çözme-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur ($F = 8.881$, $p < .05$). Ancak ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Ergenlerin Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 8.660$, $p < .05$). Ancak ortalamalar arasındaki farkın

kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Ergenlerin Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 6.263$, $p<.05$). Ancak ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Ergenlerin Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 9.902$, $p<.05$). Yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark akademik olarak kendilerini başarılı algılayan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Başarılı grupta bulunan ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 3.958$) hem orta düzeyde başarılı grupta bulunan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 4.877$) hem de başarısız grupta bulunanların ortalamasından ($\bar{X} = 5.388$) anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p<.05$).

Ergenlerin Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında, akademik başarılarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 16.648$, $p<.05$). Yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark kendini akademik olarak başarılı algılayan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Başarılı grupta bulunan ergenlerin ortalamasının ($\bar{X} = 4.044$) hem orta düzeyde başarılı ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 4.853$) hem de başarısız grupta bulunanların ortalamasından ($\bar{X} = 5.305$) anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmüştür ($p<.05$).

Ergenlerin Okul Çatışması-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında, akademik başarılarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 3.846$, $p<.05$). Ancak ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasında fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Ergenlerin Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, algıladıkları akademik başarılarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($F = 9.874$, $p < .05$). Duncan testine göre ortalamalar arasındaki fark, kendilerini akademik olarak başarılı algılayan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Başarılı grupta bulunan ergenlerin Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.275$) hem orta düzeyde başarılı grupta bulunanların ortalamasından ($\bar{X} = 2.931$) hem de başarısız grupta bulunanların ortalamasından ($\bar{X} = 3.222$) anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p < .05$).

4.4 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Kardeş Sayısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, ergenlerin sahip olduğu kardeş sayısına göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.6’da verilmiştir.

TABLO 4.6

Ergenlerin Kardeş Sayısına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	KARDEŞ SAYISI			
		Tek Çocuk	İki Kardeş	Üç ve Üzeri
Genel Anlaşmazlık	n	64	404	380
	$\bar{X}$	4.031	3.527	3.818
	s	4.212	3.335	3.511

TABLO 4.6 (devam)

İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.328	3.235	3.805
	s	3.081	2.918	3.260
İletişim-Baba	$\bar{X}$	4.015	3.722	4.086
	s	3.701	3.287	3.313
Problem Çözme-Anne	$\bar{X}$	4.421	4.136	4.589
	s	3.298	2.560	2.832
Problem Çözme-Baba	$\bar{X}$	4.859	4.977	5.005
	s	3.304	2.945	2.959
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	4.687	3.799	4.136
	s	3.598	2.967	3.015
Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	4.515	4.304	4.718
	s	3.690	3.085	3.228
Okul Çatışması-Anne	$\bar{X}$	4.375	4.564	4.510
	s	2.163	2.215	2.175
Okul Çatışması-Baba	$\bar{X}$	3.906	3.953	3.976
	s	2.150	2.186	1.842
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	2.359	2.636	2.742
	s	1.846	2.267	2.295

Ergenlerin kardeş sayılarına göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.7’de verilmiştir.

TABLO 4.7
Ergenlerin Kardeş Sayılarına Göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri
Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT						Anlamlılık
ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Düzeyi
Genel	Gruplararası	24.396	2	12.198		
Anlaşmazlık	Gruplariçi	10277.109	845	12.162	1.003	P>0.367
	Toplam	10301.505	847			
İletişim-	Gruplararası	65.636	2	32.818		
Anne	Gruplariçi	8060.360	845	9.539	3.440	P<0.033*
	Toplam	8125.995	847			
İletişim-	Gruplararası	26.756	2	13.378		
Baba	Gruplariçi	9380.069	845	11.101	1.205	P>0.300
	Toplam	9406.825	847			
Problem	Gruplararası	40.501	2	20.250		
Çözme-	Gruplariçi	6367.080	845	7.535	2.687	P>0.069
Anne	Toplam	6407.580	847			
Problem	Gruplararası	1.175	2	0.587		
Çözme-	Gruplariçi	7504.523	845	8.881	0.066	P>0.936
Baba	Toplam	7505.698	847			
Yakınlık/	Gruplararası	53.341	2	26.670		
Düşmanlık-	Gruplariçi	7811.394	845	9.244	2.885	P>0.056
Anne	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/	Gruplararası	33.563	2	16.782		
Düşmanlık-	Gruplariçi	8646.407	845	10.232	1.640	P>0.195
Baba	Toplam	8679.971	847			
Okul	Gruplararası	2.145	2	1.072		
Çatışması-	Gruplariçi	4065.285	845	4.811	0.223	P>0.195
Anne	Toplam	4067.429	847			

TABLO 4.7 (devam)

Okul	Gruplararası	0.306	2	0.153		
Çatışması-	Gruplariçi	3504.331	845	4.147	0.037	P>0.964
Baba	Toplam	3504.637	847			
Kardeş	Gruplararası	8.569	2	4.285		
Çatışması	Gruplariçi	4282.973	845	5.069	0.845	P>0.430
	Toplam	4291.542	847			

* $p < .05$ düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 3.440$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasında .05 düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Ergenlerin kardeş sayılarına göre, Genel Anlaşmazlık ($F = 1.003$, $p > .05$), İletişim-Baba ($F = 1.205$, $p > .05$), Problem Çözme-Anne ($F = 2.687$, $p > .05$), Problem Çözme-Baba ($F = 0.066$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Anne ($F = 2.885$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Baba ($F = 1.640$, $p > .05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 0.223$, $p > .05$), Okul Çatışması-Baba ($F = 0.037$, $p > .05$) ve Kardeş Çatışması ($F = 0.845$, $p > .05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan varyans analizleri sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.5 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Doğuş Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların doğuş sırasına göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin doğuş sırasına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.8’de verilmiştir.

TABLO 4.8

Ergenlerin Doğuş Sırasına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	DOĞUŞ SIRASI			
		İlk Çocuk	Ortanca	Son Çocuk
Genel Anlaşmazlık	n	360	286	202
	$\bar{X}$	3.933	3.367	3.737
	s	3.687	3.272	3.395
İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.444	3.325	3.836
	s	2.980	3.010	3.398
İletişim-Baba	$\bar{X}$	4.025	3.660	4.049
	s	3.461	3.240	3.222
Problem Çözme- Anne	$\bar{X}$	4.222	4.255	4.757
	s	2.783	2.595	2.876
Problem Çözme- Baba	$\bar{X}$	4.991	4.940	5.019
	s	3.036	2.939	2.937
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	4.008	3.821	4.311
	s	3.067	2.960	3.122
Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	4.544	4.300	4.727
	s	3.295	3.076	3.201
Okul Çatışması- Anne	$\bar{X}$	4.588	4.430	4.549
	s	2.118	2.295	2.174
Okul Çatışması- Baba	$\bar{X}$	3.947	3.863	4.118
	s	2.040	2.100	1.925
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	2.900	2.377	2.643
	s	2.260	2.226	2.230

Ergenlerin doğuş sırasına göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.9’da verilmiştir.

TABLO 4.9
Ergenlerin Doğuş Sırasına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT						Anlamlılık
ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Düzeyi
Genel	Gruplararası	51.560	2	25.780		
	Anlaşmazlık Grupları içi	10249.945	845	12.130	2.125	P>0.120
	Toplam	10301.505	847			
İletişim- Anne	Gruplararası	32.739	2	16.369		
	Grupları içi	8093.257	845	9.578	1.709	P>0.182
	Toplam	8125.995	847			
İletişim- Baba	Gruplararası	26.444	2	13.222		
	Grupları içi	9380.381	845	11.101	1.191	P>0.304
	Toplam	9406.825	847			
Problem Çözme- Anne	Gruplararası	41.877	2	20.938		
	Grupları içi	6365.703	845	7.533	2.779	P>0.063
	Toplam	6407.580	847			
Problem Çözme- Baba	Gruplararası	0.813	2	0.406		
	Grupları içi	7504.885	845	8.882	0.046	P>0.995
	Toplam	7505.698	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Anne	Gruplararası	28.503	2	14.251		
	Grupları içi	7836.232	845	9.274	1.537	P>0.216
	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Baba	Gruplararası	22.517	2	11.259		
	Grupları içi	8657.454	845	10.246	1.099	P>0.334
	Toplam	8679.971	847			
Okul Çatışması- Anne	Gruplararası	4.167	2	2.084		
	Grupları içi	4063.262	845	4.809	0.433	P>0.648
	Toplam	4067.429	847			

TABLO 4.9 (devam)

Okul	Gruplararası	7.809	2	3.905		
Çatışması-	Gruplariçi	3496.828	845	4.138	0.944	P>0.390
Baba	Toplam	3504.637	847			
Kardeş	Gruplararası	43.589	2	21.795		
Çatışması	Gruplariçi	4247.953	845	5.027	4.335	P<0.013*
	Toplam	4291.542	847			

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi, ergenlerin Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında, doğuş sırasına göre anlamlı fark bulunmuştur ($F = 4.335$, $p<.05$). Ancak ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasında .05 düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Buna karşın, ergenlerin doğuş sırasına göre Genel Anlaşmazlık ($F = 2.125$, $p>.05$), İletişim-Anne ($F = 1.709$, $p>.05$), İletişim-Baba ($F = 1.191$, $p>.05$), Problem Çözme-Anne ($F = 2.779$, $p>.05$), Problem Çözme-Baba ($F = 0.046$, $p>.05$), Yakınlık/Düşmanlık-Anne ($F = 1.537$, $p>.05$), Yakınlık/Düşmanlık-Baba ($F = 1.099$, $p>.05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 0.433$, $p>.05$), Okul Çatışması-Baba ($F = 0.944$, $p>.05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan varyans analizleri sonucunda, ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

4.6 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapısının Çekirdek ya da Geniş Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, aile yapılarının çekirdek ya da geniş olmasına göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin aile yapılarının çekirdek ya da geniş olmasına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t değerleri Tablo 4.10'da verilmiştir.

TABLO 4.10
Ergenlerin Çekirdek/Geniş Aile Yapısına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

ALT ÖLÇEKLER	AİLE YAPISI	n	$\bar{X}$	s	t	Anlamlılık Düzeyi
Genel Anlaşmazlık	Çekirdek	755	3.634	3.440	1.460	p>0.145
	Geniş	93	4.193	3.834		
İletişim-Anne	Çekirdek	755	3.459	3.069	1.019	p>0.308
	Geniş	93	3.806	3.320		
İletişim-Baba	Çekirdek	755	3.894	3.330	0.348	p>0.728
	Geniş	93	4.021	3.368		
Problem Çözme-Anne	Çekirdek	755	4.307	2.694	1.167	P>0.160
	Geniş	93	4.795	3.150		
Problem Çözme-Baba	Çekirdek	755	4.976	2.968	0.139	P>0.890
	Geniş	93	5.021	3.060		
Yakınlık/Düşmanlık-Anne	Çekirdek	755	3.962	2.981	1.493	P>0.136
	Geniş	93	4.462	3.524		
Yakınlık/Düşmanlık-Baba	Çekirdek	755	4.502	3.183	0.101	P>0.919
	Geniş	93	4.537	3.357		
Okul Çatışması-Anne	Çekirdek	755	4.503	2.190	0.857	p>0.392
	Geniş	93	4.709	2.204		
Okul Çatışması-Baba	Çekirdek	755	3.912	2.023	1.933	P>0.054
	Geniş	93	4.344	2.092		
Kardeş Çatışması	Çekirdek	755	2.642	2.267	0.750	p>0.453
	Geniş	93	2.828	2.119		

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi, çekirdek aile yapısından gelen 755 ergenin, Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.634$), standart sapması ($s = 3.440$) iken geniş aile yapısından gelen 93 ergenin ortalaması ($\bar{X} = 4.193$), standart sapması ($s = 3.834$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = 1.460$, $p > .05$).

İletişim-Anne alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.459$), standart sapması ($s = 3.069$) iken geniş aile yapısından gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 3.806$), standart sapması ($s = 3.320$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin, İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($t = 1.019$, $p > .05$).

Çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin, İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.894$), standart sapması ($s = 3.330$) iken geniş aile yapısından gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.021$), standart sapması ($s = 3.368$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 0.348$, $p > .05$).

Problem Çözme-Anne alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.307$), standart sapması ($s = 2.694$) iken geniş aile yapısından gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.795$), standart sapması ($s = 3.150$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($t = 1.167$, $p > .05$).

Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.976$), standart sapması ($s = 2.968$) iken geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 5.021$), standart sapması ($s = 3.060$) olarak

bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 0.139$, $p > .05$).

Çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin, Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.962$), standart sapması ($s = 2.981$) bulunurken, geniş aile yapısından gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.462$), standart sapması ($s = 3.524$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür ($t = 1.493$, $p > .05$).

Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.502$), standart sapması ($s = 3.183$) iken geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.537$), standart sapması ($s = 3.357$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin, Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur ($t = 0.101$, $p > .05$).

Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.503$), standart sapması ($s = 2.190$) iken geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.709$), standart sapması ($s = 2.204$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin, ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($t = 0.857$, $p > .05$).

Okul Çatışması-Baba alt ölçeğinden, çekirdek aile yapısından gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.912$), standart sapması ($s = 2.023$) iken geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.344$), standart sapması ($s = 2.092$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin, ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı bulunmuştur ($t = 1.933$, $p > .05$).

Çekirdek aile yapısından gelen 755 ergenin, Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.642$), standart sapması ($s = 2.267$) bulunurken,

geniş aile yapısından gelen 93 ergenin ortalaması ($\bar{X} = 2.828$), standart sapması ($s = 2.119$) olarak bulunmuştur. Çekirdek ve geniş aile yapısından gelen ergenlerin ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($t = 0.750, p > .05$).

4.7 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Aile Yapılarının Birlikte ya da Parçalanmış Olmasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, ailenin birlikte ya da parçalanmış olmasına göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin aile yapılarının birlikte ya da parçalanmış olmasına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t değerleri Tablo 4.11’de verilmiştir.

TABLO 4.11

Ergenlerin Birlikte/Parçalanmış Aile Yapısına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

ALT ÖLÇEKLER	AİLE YAPISI	n	$\bar{X}$	s	t	Anlamlılık Düzeyi
Genel Anlaşmazlık	Birlikte	775	3.601	3.470	2.579	$p > 0.010^*$
	Parçalanmış	73	4.698	3.534		
İletişim-Anne	Birlikte	775	3.454	3.061	1.332	$p > 0.183$
	Parçalanmış	73	3.958	3.449		
İletişim-Baba	Birlikte	775	3.908	3.360	0.010	$p > 0.992$
	Parçalanmış	73	3.904	3.037		
Problem Çözme-Anne	Birlikte	775	4.341	2.740	0.652	$P > 0.514$
	Parçalanmış	73	4.561	2.867		

TABLO 4.11 (devam)

Problem Çözme- Baba	Birlikte	775	4.994	3.008	0.437	P>0.662
	Parçalanmış	73	4.835	2.635		
Yakınlık/Düşmanlık- Anne	Birlikte	775	3.958	3.010	1.839	P>0.066
	Parçalanmış	73	4.643	3.368		
Yakınlık/Düşmanlık- Baba	Birlikte	775	4.469	3.188	1.074	P>0.283
	Parçalanmış	73	4.890	3.335		
Okul Çatışması- Anne	Birlikte	775	4.501	2.171	1.040	p>0.299
	Parçalanmış	73	4.780	2.393		
Okul Çatışması- Baba	Birlikte	775	3.956	2.030	0.176	P>0.860
	Parçalanmış	73	4.000	2.081		
Kardeş Çatışması	Birlikte	775	2.659	2.243	0.142	p>0.887
	Parçalanmış	73	2.698	2.343		

* p<.01 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi, ailesiyle birlikte yaşayan 775 ergenin Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.601$), standart sapması ($s = 3.470$) iken parçalanmış ailelerden gelen 73 ergenin ortalaması ($\bar{X} = 4.698$), standart sapması ($s = 3.534$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur ($t = 2.579$, $p < .05$).

Birlikte ailelerden gelen ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.454$), standart sapması ($s = 3.061$) iken parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 3.958$), standart sapması ($s = 3.449$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($t = 1.332$, $p > .05$).

İletişim-Baba alt ölçeğinden, birlikte olan ailelerden gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 3.908$), standart sapması ($s = 3.360$) bulunurken parçalanmış ailelerden gelenlerin

ortalaması ($\bar{X} = 3.904$), standart sapması ($s = 3.037$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür ($t = 0.010$, $p > .05$).

Ana-baba ve çocukların birlikte olduğu ailelerden gelen ergenlerin, Problem Çözme-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.341$), standart sapması ($s = 2.740$) iken parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.561$), standart sapması ($s = 2.867$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, Problem Çözme-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları karşılaştırıldığında, ortalamalar arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($t = 0.652$, $p > .05$).

Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden, birlikte olan ailelerden gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.994$), standart sapması ($s = 3.008$) iken, parçalanmış ailelerden gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.835$), standart sapması ($s = 2.635$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 0.437$, $p > .05$).

Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden, aile yapısı birlikte olan ailelerden gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.958$), standart sapması ($s = 3.010$) bulunurken parçalanmış ailelerden gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.643$), standart sapması ($s = 3.368$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 1.839$, $p > .05$).

Ana-baba ve çocukların birlikte olduğu ailelerden gelen ergenlerin, Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.469$), standart sapması ($s = 3.188$) iken parçalanmış ailelerden gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.890$), standart sapması ($s = 3.335$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($t = 1.074$, $p > .05$).

Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden, birlikte olan ailelerden gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.501$), standart sapması ($s = 2.171$) iken parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.780$), standart sapması ($s = 2.393$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, Okul Çatışması-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı düzeyde olmadığı görülmüştür ($t = 1.040$, $p > .05$).

Okul Çatışması-Baba alt ölçeğinden, ana-baba ve çocukların birlikte olduğu ailelerden gelen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.956$), standart sapması ($s = 2.030$) bulunurken parçalanmış ailelerden gelenlerin ortalaması ($\bar{X} = 4.000$), standart sapması ($s = 2.081$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır ($t = 0.176$, $p > .05$).

Kardeş Çatışması alt ölçeğinden, birlikte ailelerden gelen 775 ergenin aldığı puanların ortalaması ($\bar{X} = 2.659$), standart sapması ($s = 2.243$) iken parçalanmış ailelerden gelen 73 ergenin ortalaması ($\bar{X} = 2.698$), standart sapması ($s = 2.343$) olarak bulunmuştur. Birlikte ve parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin, Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($t=0.142$, $p > .05$).

4.8 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, ergenlerin annelerinin eğitim düzeyine göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları Tablo 4.12’de verilmiştir.

TABLO 4.12

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	ANNE EĞİTİM DÜZEYİ				
		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar / İlkokul	Ortaokul / Lise	Üniversite ve Üstü
Genel Anlaşmazlık	n	96	384	308	60
	$\bar{X}$	3.593	3.851	3.626	3.216
	s	3.262	3.405	3.683	3.340
İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.864	3.643	3.269	3.150
	s	3.226	3.184	2.997	2.760
İletişim-Baba	$\bar{X}$	4.333	3.955	3.801	3.466
	s	3.373	3.231	3.440	3.341
Problem Çözme- Anne	$\bar{X}$	4.583	4.434	4.269	4.000
	s	2.549	2.727	2.827	2.822
Problem Çözme- Baba	$\bar{X}$	5.270	5.049	4.837	4.816
	s	2.727	3.016	2.914	3.412
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	4.020	4.046	4.048	3.666
	s	2.752	3.048	3.192	2.759
Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	4.708	4.421	4.574	4.366
	s	2.828	3.046	3.480	3.283
Okul Çatışması- Anne	$\bar{X}$	4.500	4.458	4.665	4.283
	s	2.092	2.181	2.25	2.240
Okul Çatışması- Baba	$\bar{X}$	4.312	3.893	4.013	3.550
	s	1.802	1.975	2.143	2.126

TABLO 4.12 (devam)

Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	2.593	2.760	2.633	2.300
	s	2.399	2.296	2.159	2.180

Ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.13’de verilmiştir.

TABLO 4.13

Ergenlerin Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Anlamlılık Düzeyi
Genel	Gruplararası	25.564	3	8.521		
	Gruplariçi	10275.940	844	12.175	0.700	P>0.552
	Toplam	10301.505	847			
İletişim- Anne	Gruplararası	44.350	3	14.783		
	Gruplariçi	8081.645	844	9.575	1.544	P>0.202
	Toplam	8125.995	847			
İletişim- Baba	Gruplararası	33.393	3	11.131		
	Gruplariçi	9373.433	844	11.106	1.002	P>0.391
	Toplam	9406.825	847			
Problem Çözme- Anne	Gruplararası	17.241	3	5.747		
	Gruplariçi	6390.339	844	7.571	0.759	P>0.517
	Toplam	6407.580	847			
Problem Çözme- Baba	Gruplararası	17.813	3	5.938		
	Gruplariçi	7487.885	844	8.872	0.669	P>0.571
	Toplam	7505. 698	847			
Yakınlık/ Düşmanlık- Anne	Gruplararası	8.017	3	2.672		
	Gruplariçi	7856.717	844	9.309	0.287	P>0.835
	Toplam	7864.735	847			

TABLO 4.13 (devam)

Yakınlık/	Gruplararası	9.265	3	3.088		
Düşmanlık-	Gruplarıçi	8670.705	844	10.273	0.301	P>0.825
Baba	Toplam	8679.971	847			
Okul	Gruplararası	11.357	3	3.786		
Çatışması-	Gruplarıçi	4056.072	844	4.806	0.788	P>0.501
Anne	Toplam	4067.429	847			
Okul	Gruplararası	24.591	3	8.197		
Çatışması-	Gruplarıçi	3480.045	844	4.123	1.988	P>0.114
Baba	Toplam	3504.637	847			
Kardeş	Gruplararası	12.286	3	4.095		
Çatışması	Gruplarıçi	4279.257	844	5.070	0.808	P>0.490
	Toplam	4291.542	847			

Tablo 4.13’de görüldüğü gibi, ergenlerin annelerinin eğitim düzeylerine göre Genel Anlaşmazlık ($F = 0.700$, $p > .05$), İletişim-Anne ($F = 1.544$, $p > .05$), İletişim-Baba ($F = 1.002$, $p > .05$), Problem Çözme-Anne ($F = 0.759$, $p > .05$), Problem Çözme-Baba ($F = 0.669$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Anne ($F = 0.287$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Baba ($F = 0.301$, $p > .05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 0.788$, $p > .05$), Okul Çatışması-Baba ($F = 1.988$, $p > .05$) ve Kardeş Çatışması ($F = 0.808$, $p > .05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan varyans analizi sonucunda ortalamalar arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır.

4.9 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.14’de verilmiştir.

TABLO 4.14
Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

ALT ÖLÇEKLER	BABA EĞİTİM DÜZEYİ				
		Okur-Yazar Değil	Okur-Yazar / İlkokul	Ortaokul / Lise	Üniversite ve Üstü
Genel Anlaşmazlık	n	13	320	412	103
	$\bar{X}$	4.230	3.850	3.599	3.534
	s	4.086	3.464	3.425	3.746
İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.230	3.490	3.519	3.466
	s	2.891	3.170	2.995	3.327
İletişim-Baba	$\bar{X}$	4.461	4.293	3.686	3.524
	s	4.235	3.448	3.169	3.406
Problem Çözme- Anne	$\bar{X}$	4.692	4.278	4.371	4.534
	s	2.250	2.731	2.711	3.031
Problem Çözme- Baba	$\bar{X}$	5.384	5.243	4.861	4.592
	s	2.292	3.075	2.876	3.097
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	4.769	3.881	4.046	4.233
	s	2.006	2.925	3.093	3.334
Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	5.461	4.468	4.565	4.262
	s	2.536	3.083	3.324	3.143
Okul Çatışması- Anne	$\bar{X}$	5.076	4.356	4.645	4.504
	s	1.552	2.118	2.243	2.257

TABLO 4.14 (devam)

Okul Çatışması- Baba	$\bar{X}$	4.846	3.943	4.002	3.728
	s	1.772	1.994	2.021	2.219
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	3.230	2.581	2.701	2.689
	s	2.554	2.254	2.237	2.271

Ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.15’de verilmiştir.

TABLO 4.15

Ergenlerin Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Anlamlılık Düzeyi
Genel	Gruplararası	17.846	3	5.949		
Anlaşmazlık	Gruplariçi	10283.659	844	12.184	0.488	P>0.691
	Toplam	10301.505	847			
İletişim-	Gruplararası	1.240	3	0.413		
Anne	Gruplariçi	8124.755	844	9.626	0.043	P>0.988
	Toplam	8125.995	847			
İletişim-	Gruplararası	86.909	3	28.970		
Baba	Gruplariçi	9319.917	844	11.043	2.623	P<0.049*
	Toplam	9406.825	847			
Problem	Gruplararası	6.751	3	2.250		
Çözme-	Gruplariçi	6400.829	844	7.584	0.297	P>0.828
Anne	Toplam	6407.580	847			
Problem	Gruplararası	45.646	3	15.215		
Çözme-	Gruplariçi	7460.052	844	8.839	1.721	P>0.161
Baba	Toplam	7505.698	847			

TABLO 4.15 (devam)

Yakınlık/	Gruplararası	18.408	3	6.136		
Düşmanlık-	Gruplarıçi	7846.327	844	9.297	0.660	P>0.577
Anne	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/	Gruplararası	19.899	3	6.633		
Düşmanlık-	Gruplarıçi	8660.071	844	10.261	0.646	P>0.585
Baba	Toplam	8679.971	847			
Okul	Gruplararası	19.899	3	6.370		
Çatışması-	Gruplarıçi	4048.320	844	4.797	1.328	P>0.264
Anne	Toplam	4067.429	847			
Okul	Gruplararası	16.571	3	5.524		
Çatışması-	Gruplarıçi	3488.066	844	4.133	1.337	P>0.264
Baba	Toplam	3504.637	847			
Kardeş	Gruplararası	7.010	3	2.337		
Çatışması	Gruplarıçi	4284.533	844	5.076	0.460	P>0.710
	Toplam	4291.542	847			

* $p < .05$ düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.15’de görüldüğü gibi, ergenlerin İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, babanın eğitim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 2.623$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

Ergenlerin babalarının eğitim düzeylerine göre Genel Anlaşmazlık ($F = 0.691$, $p > .05$), İletişim-Anne ($F = 0.043$, $p > .05$), Problem Çözme-Anne ($F = 0.297$, $p > .05$), Problem Çözme-Baba ($F = 1.721$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Anne ($F = 0.660$, $p > .05$), Yakınlık/Düşmanlık-Baba ($F = 0.646$, $p > .05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 1.328$, $p > .05$), Okul Çatışması-Baba ($F = 1.337$, $p > .05$) ve Kardeş Çatışması ($F = 0.460$, $p > .05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

4.10 Ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Gelir Durumuna Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Burada ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların, gelir durumuna göre incelenmesine ilişkin bulgular verilmiştir.

Ergenlerin gelir durumlarına göre sayısal dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4.16’da verilmiştir.

TABLO 4.16

Ergenlerin Gelir Durumlarına Göre Sayısal Dağılımları, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Alt Ölçekler	Gelir Durumu			
		Yüksek	Orta	Düşük
Genel Anlaşmazlık	n	102	635	111
	$\bar{X}$	3.490	3.559	4.666
	s	3.049	3.481	3.759
İletişim-Anne	$\bar{X}$	3.509	3.366	4.234
	s	2.753	3.118	3.199
İletişim-Baba	$\bar{X}$	3.784	3.729	5.045
	s	2.906	3.308	3.629
Problem Çözme-Anne	$\bar{X}$	4.617	4.250	4.756
	s	2.811	2.757	2.622
Problem Çözme-Baba	$\bar{X}$	5.225	4.776	5.927
	s	2.706	2.987	2.977
Yakınlık/Düşmanlık Anne	$\bar{X}$	4.696	3.812	4.567
	s	3.040	3.011	3.123

TABLO 4.16 (devam)

Yakınlık/Düşmanlık Baba	$\bar{X}$	4.823	4.324	5.252
	s	3.090	3.181	3.312
Okul Çatışması- Anne	$\bar{X}$	4.823	4.426	4.819
	s	2.181	2.176	2.253
Okul Çatışması- Baba	$\bar{X}$	4.274	3.878	4.135
	s	2.092	2.005	2.121
Kardeş Çatışması	$\bar{X}$	3.451	2.538	2.648
	s	2.472	2.214	2.117

Ergenlerin gelir durumlarına göre, PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin yapılan tek-yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

TABLO 4.17

Ergenlerin Gelir Durumlarına Göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi

ALT						Anlamlılık
ÖLÇEKLER		KT	Sd	KO	F	Düzeyi
Genel	Gruplararası	120.812	2	60.406		
Anlaşmazlık	Gruplarıçi	10180.692	845	12.048	5.014	P<0.007*
	Toplam	10301.505	847			
İletişim- Anne	Gruplararası	71.090	2	35.545		
	Gruplarıçi	8054.906	845	9.532	3.729	P<0.024*
	Toplam	8125.995	847			
İletişim- Baba	Gruplararası	165.385	2	82.692		
	Gruplarıçi	9241.441	845	10.937	7.591	P<0.001**
	Toplam	9406.825	847			

TABLO 4.17 (devam)

Problem	Gruplararası	31.872	2	15.936		
Çözme-	Gruplariçi	6375.708	845	7.545	2.112	P>0.122
Anne	Toplam	6407.580	847			
Problem	Gruplararası	132.215	2	66.108		
Çözme-	Gruplariçi	7373.483	845	8.726	7.576	P<0.001**
Baba	Toplam	7505.698	847			
Yakınlık/	Gruplararası	107.214	2	53.607		
Düşmanlık-	Gruplariçi	7757.521	845	9.180	5.839	P<0.003*
Anne	Toplam	7864.735	847			
Yakınlık/	Gruplararası	93.038	2	46.519		
Düşmanlık-	Gruplariçi	8586.932	845	10.162	4.578	P<0.011**
Baba	Toplam	8679.971	847			
Okul	Gruplararası	24.864	2	12.432		
Çatışması-	Gruplariçi	4042.565	845	4.784	2.599	p>0.075
Anne	Toplam	4067.429	847			
Okul	Gruplararası	17.687	2	8.844		
Çatışması-	Gruplariçi	3486.950	845	4.127	2.143	P>0.118
Baba	Toplam	3504.637	847			
Kardeş	Gruplararası	73.186	2	36.593		
Çatışması	Gruplariçi	4218.357	845	4.992	7.330	P<0.001**
	Toplam	4291.542	847			

* p<.05 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

** p<.01 düzeyinde anlamlı olanları gösterir.

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi, ergenlerin Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 5.014$, $p<.05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını bulmak amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasındaki fark gelir durumu düşük olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Düşük gelir durumu olan ergenlerin Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.666$),

hem gelir durumu orta olanların ortalamasından ($\bar{X} = 3.559$) hem de gelir durumu yüksek olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.490$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında gelir durumlarına göre anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($F = 3.729$, $p < .05$). Duncan testi sonuçlarına göre ortalamalar arasındaki bu fark, düşük gelir durumu olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Düşük gelir durumu olan ergenlerin İletişim-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 4.234$), hem gelir durumu orta olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.366$) hem de gelir durumu yüksek olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.509$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, ergenlerin gelir durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F = 7.591$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın kaynağını bulmak amacıyla yapılan Duncan testi sonucuna göre, ortalamalar arasındaki fark düşük gelir durumu olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Düşük gelir durumu olan ergenlerin İletişim-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 5.045$) hem orta gelir durumu olanların ortalamasından ($\bar{X} = 3.729$) hem de yüksek gelir durumu olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 3.784$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 7.576$, $p < .05$). Duncan testi sonucuna göre, ortalamalar arasındaki bu fark düşük gelir durumu olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Düşük gelir durumu olan ergenlerin Problem Çözme-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 5.927$), hem gelir durumu orta olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 4.776$) hem de gelir durumu yüksek olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 5.225$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 5.839$, $p < .05$).

Duncan testi sonucuna göre ortalamalar arasındaki fark, orta gelir durumu olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Gelir durumu orta olan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.812$), hem düşük gelir durumu olanların ortalamasından ($\bar{X} = 4.567$) hem de yüksek gelir durumu olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 4.696$) anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin Yakınlık/Düşmanlık-Baba alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 4.578$, $p < .05$). Ortalamalar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Duncan testi sonuçlarına göre, ortalamalar arasında .05 düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır ($p > .05$).

Ergenlerin Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre farklılaştığı bulunmuştur ($F = 7.330$, $p < .05$). Duncan testi sonucuna göre, ortalamalar arasındaki bu fark yüksek gelir durumu olan ergenlerden kaynaklanmaktadır. Yüksek gelir durumu olan ergenlerin Kardeş Çatışması alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 3.451$), hem gelir durumu orta olanların ortalamasından ($\bar{X} = 2.538$) hem de gelir durumu düşük olan ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 2.648$) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p < .05$).

Ergenlerin Problem Çözme-Anne ($F = 2.112$, $p > .05$), Okul Çatışması-Anne ($F = 2.599$, $p > .05$) ve Okul Çatışması-Baba ($F = 2.143$, $p > .05$) alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, gelir durumlarına göre anlamlı farklılaşma göstermediği bulgusuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, ergenlerin Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)–Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyet, yaş, akademik başarı, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile yapısı, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve gelir durumuna göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışma ve yorumuna yer verilmiştir. Tartışma ve yorumlar, bulgular bölümündeki sıraya uygun olarak yapılmıştır.

5.1 Ergenlerin PARQ–Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının cinsiyete göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim-Anne, İletişim-Baba, Problem Çözme-Baba ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna karşın, ergenlerin Problem Çözme-Anne Yakınlık/Düşmanlık-Anne, Yakınlık/Düşmanlık-Baba, Okul Çatışması-Anne ve Okul Çatışması-Baba alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde fark gösterdiği bulunmuştur.

Ergenlerin anneleri ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemlerin farkedilmesi, açıkca tanımlanması, tartışılması ve uygun çözüm yollarının bulunmasına ilişkin becerilerine yönelik algılarının cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Kız ergenler anneleri ile ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri daha kolay konuşup çözümleyebilirken, erkeklerin bu konuda zorlandığı görülmüştür. Kültürümüzde geleneksel olarak kızlar, özellikle anneleri ile sorunlarını daha kolay konuşup paylaşırlarken, erkeklerin sorunlarını konuşması duygusallık ve zayıflık olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle erkek ergenlerin, anneleri ile ilişkilerinde problemlerini konuşmada ve çözüm yolları bulmada güçlük yaşadıkları düşünülmektedir.

Ayrıca araştırmada, ergenlerin babaları ile ilişkilerinde problem çözme becerilerine ilişkin algılarının cinsiyete göre farklılık göstermemesi dikkat çeken bir bulgudur. Bu durum, yine geleneksel Türk aile yapısından kaynaklanabilir. Ataerkil bir yapısı olan Türk ailesinde, baba otoriteyi, kontrolü ve gücü temsil etmektedir. Bu nedenle baba ile sorunların konuşulması ve çözülmesi, babanın otoritesini sarsacağı düşüncesiyle mümkün olmayabilir. Bazı ailelerde baba uzak ve ulaşılamaz olduğu için hem kız hem erkek ergenler babaları ile sorunlarını konuşmaya cesaret edemeyebilirler. Ailede sorunlar daha çok anne ile konuşulup çözümlenmeye çalışılır. Baba evin ekonomik olarak geçimini sağlarken, anne daha çok çocuk bakımından sorumludur. Bu nedenle çocukların sorunlarını genellikle annelerine söyledikleri, baba ile ilişkilerinin daha dolaylı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre ergenlerin anne ve babalarını yakın ya da uzak algılamalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Kız ergenler anne ve babalarını sıcak ve yakın algılarken, erkeklerin daha uzak ve soğuk algıladıkları bulunmuştur.

Diğer bir bulguya göre, ergenlerin okulla ilgili konularda anne ve babalarıyla ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaların cinsiyete göre farklılık gösterdiği, erkek ergenlerin kızlara oranla anne ve babaları ile ilişkilerinde, okulla ilgili konularda daha fazla çatışma algıladıkları görülmüştür. Araştırmada elde edilen bu bulgular, bu konuda

yapılan diğerk araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. İsrail, Çin, Japon ve Türk ergenler üzerinde yapılan farklı çalışmalarda, cinsiyet farklılıklarının ergenlerin ana-babaları ile olan ilişkilerine yönelik algılarını etkilediğı, kız ergenlerin erkeklere oranla anneleri ile daha fazla iletişim kurdukları, ana-babaları ile ilişkilerini daha sıcak ve yakın algılarken, aynı zamanda ana-babalarını daha fedakar ve yumuşak algılama eğiliminde oldukları bulunmuştur (Noller & Callan,1991; Mayseless & Wiseman,1998; Shek, 2000; Someya ve diğerkleri, 2000; Şahin & Güvenç,1996).

Ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda ise cinsiyet farklılığı gözetmeksizin hem kız hem erkek ergenlerin, babalarını annelerine oranla daha olumsuz algılarken aynı zamanda babaları ile olan ilişkilerini de daha mesafeli algıladıkları bulunmuştur (Hortaçsu, 1989; Karadayı, 1994).

Bu araştırmada, kız ya da erkek olmak ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerine yönelik algılarını etkileyen önemli bir değişken olarak belirlenmiştir. Kız ergenlerin erkeklere oranla anne ve babalarını daha yakın ve sıcak algılarken, anneleri ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri daha kolay çözümleyebildikleri bulunmuştur. Benzer şekilde, kızların okulla ilgili konularda erkeklere oranla ana-babalarıyla ilişkilerinde daha az çatışma yaşadıkları belirlenmiştir. Toplumumuzda kızların geleneksel kadın rollerine uygun olarak yetiştirilmesi, kızlarda ağırbaşlılık ve uysallığın takdir edilmesi, ergenlik döneminde kızların ana-babaları ile olan ilişkilerini daha olumlu algılamasına neden olabilir. Buna karşın geleneksel erkek rollerine uygun olarak erkek çocuklarda bağımsız ve özerk davranışların desteklenmesi, erkeklerin ergenlik döneminde ana-babaları ile ilişkilerinde daha fazla çatışma yaşamalarına ve buna bağlı olarak ana-babalarını kızlara oranla daha olumsuz ve uzak algılamalarına yolaçabilir.

5.2 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Yaşa Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının yaşa göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin yaşa göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının, yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ancak İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Ergenlerin yaşlarına göre ana-babaları ile ilişkilerinde algıladıkları genel anlaşmazlık düzeyi farklılık göstermektedir. 14 yaş grubunda bulunan ergenlerin ana-babaları ile ilişkilerinde, 15-16 ve 17-18 yaş gruplarında bulunanlara oranla daha düşük genel anlaşmazlık düzeyi algıladıkları bulunmuştur. Buna karşın, 17-18 yaşlarında olan ergenlerin hem 14 hem de 15-16 yaş grubunda bulunanlara göre ana-baba ve ergen ilişkilerinde daha yüksek düzeyde anlaşmazlık algıladıkları görülmüştür. Buna göre yaş büyüdükçe ana-baba ve ergen ilişkilerinde ergenlerin algıladıkları genel anlaşmazlık düzeyinin arttığı söylenebilir.

Alanda yapılan çalışmalarda, ergenlerin yaşları büyüdükçe ana-babalarıyla ilişkilerinde özellikle özgürlük boyutunda daha fazla çatışma ve anlaşmazlık yaşadıkları bulunurken (Mayseless & Wiseman, 1998); bazı çalışmalarda ana-baba ve ergen çatışmalarının yaşla birlikte cinsiyete göre de farklılık gösterdiği, kızların orta ve geç ergenlik döneminde ana-babalarıyla olan ilişkilerinde daha fazla çatışma ve anlaşmazlık

algılarken, erkeklerin erken ve orta ergenlikte daha fazla çatışma algıladıkları bulunmuştur (Comstock, 1994; Baer,1999).

Ergenler tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerinin, ergenlerin yaşlarına göre incelendiği bazı araştırmalarda çelişkili bulgular elde edilmiştir. Yaşlara göre yaşanan ergenlik dönemi özelliklerinin toplumsal, kültürel ve ailesel bazı etmenlere bağlı olarak değişiklik göstermesinin buna neden olduğu söylenebilir. Her toplumda ve her ailede, ergenlik dönemi yaş sınırları ve özellikleri farklı yaşanmaktadır.

Bu araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden sadece Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının yaşa göre anlamlı fark gösterdiği bulunmuştur. Bu durum, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkilerinde yaşı önemli bir etmen olduğu sonucuna bizi götürebilir. Ancak 17-18 yaş grubunda algılanan yüksek genel anlaşmazlık düzeyinin, ergenlerin bu yaşlarda artan özgürlük beklentilerinden ve buna bağlı olarak ana-baba ve ergen ilişkilerini olumsuz ve engelleyici algılama eğiliminden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Ayrıca bu yaşlarda ergenlerin artan özgürlük ihtiyaçlarına karşı, ana-babaların çocuğunu kaybetme korku ve kaygılarıyla birlikte baskıcı ve kontrolcü tutumları da, ana-baba ve ergen ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşanmasına neden olabilir.

5.3 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Akademik Başarılarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, ergenlerin algıladıkları akademik başarılarına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin akademik başarılarına göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, kendilerini akademik olarak başarılı, orta düzey ya da başarısız algılamalarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Tüm alt testlerin anlamlı bulunması, akademik başarının ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyen önemli bir etmen olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma bulguları gözden geçirildiğinde, özellikle akademik yönden kendilerini başarılı olarak algılayan ergenlerin, orta düzey ve başarısız algılayanlara oranla, ana-babalarıyla ilişkilerinde daha düşük anlaşmazlık ve çatışma algıladıkları, aynı zamanda hem anne hem de babaları ile iletişimlerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Buna karşın, akademik başarısı düşük olan ergenlerin ana-babalarıyla iletişimlerinin olumsuz olduğu ve ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları bulunmuştur.

Benzer şekilde, kendilerini akademik olarak başarılı algılayan ergenlerin, ana-babalarıyla ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri daha kolay çözümleyebilirken, aynı zamanda ana-babalarını daha yakın ve sıcak algıladıkları bulunmuştur. Diğer taraftan, kendilerini akademik olarak başarısız değerlendiren ergenlerin ise orta düzeyde ve başarılı olarak değerlendirenlere oranla ana-babalarını daha uzak ve soğuk algılamaları ile birlikte hem anne hem de babaları ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözümlemede de daha fazla zorlandıkları görülmüştür.

Araştırmada elde edilen bir diğer bulguya göre akademik olarak kendini başarılı algılayan ergenler, anne ve babalarıyla ilişkilerinde ev ödevleri ve notlar gibi okulla ilgili konularda daha az anlaşmazlık ve çatışma yaşarken, akademik başarısı düşük olan ergenlerin okulla ilgili konularda ana-babalarıyla daha fazla çatışma yaşadıkları bulunmuştur.

Benzer şekilde, akademik başarısı yüksek olan ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerinde, kardeşler arasındaki kavga ve kıskançlık gibi kardeşlerle ilgili konularda daha az çatışma yaşadıkları, buna karşın akademik yönden kendini başarısız algılayan ergenlerin ise kardeşleriyle ilgili konularda ana-babaları ile daha fazla çatışma içinde oldukları görülmüştür.

Ergenlerin akademik başarılarına göre ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen bazı araştırmalarda da kültürel farklılıklar bulunmakla birlikte, ana-babasının sıcak ve sevecen algılayan ergenlerin okul başarısının yüksek olduğu, aile ilgisi ve yakınlığının ergenlerin akademik başarıları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur (Otto & Atkinson,1997; Dornbusch ve diğerleri, 1988; Steinberg ve diğerleri, 1990; Taris & Bok, 1996).

Bu araştırmada, ergenlerin kendi akademik başarılarına yönelik algılarının, ana-baba ve ergen ilişkilerinde önemli bir etmen olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin akademik yönden kendilerini başarılı, orta düzey ya da başarısız olarak algılamalarının sadece okulla ilgili konularda değil, bütün olarak ana-baba ve ergen ilişkilerini etkilediği görülmüştür. Son yıllarda ana-babaların eğitim düzeylerinin yükselmesi ile birlikte, çocuklarından akademik yönden beklentileri de yükselmektedir. Aileler için çocuklarının okul başarısı ve üniversite sınavını kazanmasının birincil hedef haline gelmesi ile birlikte, çocuğa maddi ve manevi büyük yatırımlar yapılmaktadır. Ergene üniversite okumanın dışında başka bir seçenek tanınmaması, ders çalışması konusunda sürekli ana-babasından baskı görmesi, ergenlik dönemi sorunları yaşayan ergenleri, ana-babası tarafından anlaşılmadığı algısına götürebilir. Ergenlerin okulda başarılı ise ana-babaları tarafından sevildikleri, ilgi gördükleri aksi takdirde eleştiri ve baskıya maruz kalacakları şeklinde algıları olabilir. Bu algıların, ergenlik döneminde kimlik oluşturma, ayrılma-bireyleşme gibi birçok psikolojik görevi olan ergenlerin, ana-babalarından uzaklaşmalarına ve onlarla ilişkilerini daha olumsuz algılamalarına neden olabileceği düşünülmektedir.

5.4 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Kardeş Sayılarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, kardeş sayılarına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim-Baba, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık-Baba, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının tek çocuk, iki, üç ve üzerinde kardeşe sahip olma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna karşın, İletişim-Anne ve Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarının, ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Üç ve üzerinde kardeşi olan ergenlerin, tek çocuk ya da iki kardeş olan ergenlere oranla annelerini daha uzak ve soğuk algılarken, aynı zamanda anneleri ile iletişimlerini de daha olumsuz algıladıkları ve daha çok iletişim sorunları yaşadıkları bulunmuştur. Tek çocuk olan ergenlerin ise annelerini daha sıcak ve yakın algıladıkları ve daha olumlu iletişim kurdukları görülmüştür.

Ergenlerin kardeş sayılarına göre ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen bazı çalışmalarda da, kardeş sayısının fazla olmasının ana-babayı cezalandırıcı ve katı olarak algılamayı artırırken, destekleyici ve anlayışlı olarak algılamayı azalttığı (Kidwell,1981); tek çocukların ana-baba davranışlarını daha olumlu olarak algıladığı bulunmuştur (Bell & Avery,1985, Someya ve diğerleri, 2000; Whiteman ve diğerleri, 2003).

Bu araştırmada, ailenin tek çocuğu olan ergenlerin iki, üç ve üzerinde kardeşi bulunan ergenlere oranla, özellikle anneleri ile daha olumlu iletişim kurdukları, annelerini daha yakın ve sıcak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Adler'in kuramına göre de, tek çocuklar ana-babaları tarafından korunan ve şımartılan çocuklardır (Geçtan,1988; Yavuzer, 1998). Bu nedenle ana-babaları ile ilişkilerini ve iletişimlerini daha olumlu algılama eğilimi gösterebilirler.

Kağıtçıbaşı'na (1990) göre son yıllarda bazı değişiklikler göstermekle birlikte, geleneksel Türk aile yapısında baba otoriteyi temsil etmekte ve ailenin geçiminden sorumlu olmaktadır. Anne ise ev işleri ve çocukların bakımı ile ilgilenmektedir. Bu bağlamda, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça, annenin iş yükü de artmaktadır. Bu durum annede fiziksel ve duygusal yorgunluğa neden olabilir. Yorgun ve bitkin bir anne çocuklarına yeterli ilgi ve sevgiyi gösteremeyebilir. Oysa, tek çocukla ilgilenmek hem fiziksel hem de duygusal yönden daha az yorucu olabilir. Çocuğa ayrılan zamanın süresi ve niteliği arttıkça için anne-çocuk ilişkisinde karşılıklı doyum da artar. Tek çocuk olan ergenlerin, annelerini daha sıcak ve yakın, iletişimlerini de daha olumlu olarak algılamalarının bu durumdan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

5.5 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Doğuş Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının doğuş sırasına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin doğuş sırasına göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık ve Okul Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının ailede ilk, ortanca ve son çocuk olarak doğma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna karşın, Kardeş Çatışması alt ölçeğinden alınan puanların ortalamalarının ergenlerin doğuş sırasına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ailenin ilk çocuğu olarak doğan ergenlerin ortanca ve son çocuk olarak doğanlara oranla ana-babalarıyla ilişkilerinde, kardeşleri ile ilgili konularda daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları belirlenmiştir.

Ergenlerin doğuş sırasına göre ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen bazı çalışmalarda da, ailenin ilk çocuğu olarak doğan ergenlerin, ana-babalarıyla ilişkilerini ortanca ve son çocuk olarak doğanlara oranla daha olumsuz algıladıkları (Bell & Avery, 1985); büyük erkek ergenlerin ana-babalarını daha uzak ve reddedici algıladıkları (Someya ve diğerleri, 2000); ana-babaların ilk doğan ergenlerle ikinci doğanlara göre daha fazla çatışma yaşadıkları (Whiteman ve diğerleri, 2003) bulunmuştur. Kıldwell (1981) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise ergenlerin doğuş sırasının yanında cinsiyet farklılıklarının da, ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerini etkileyebileceği, ortanca erkek ergenlerin ilk ve son doğanlara göre ana-babalarını daha fazla cezalandırıcı ve daha az destekleyici algılamak, ortanca kız ergenlerin böyle bir algısının olmadığı bulunmuştur. Ayrıca Bell ve Avery (1985) tarafından yapılan bir çalışmada da, ortanca erkek ergenlerin ilk doğan erkek ergenlere oranla ana-babalarıyla ilişkilerinin daha zayıf ve olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırmada, ailenin ilk çocuğu olarak doğan ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerinde, kardeşler arasında ayrım, kavga ve kıskançlık gibi kardeşlerle ilgili konularda ortanca ve son çocuklara oranla daha fazla çatışma yaşadıkları belirlenmiştir.

Geleneksel Türk ailesinde, ilk doğan çocuklar kardeş doğumundan sonra, kardeşler arasındaki yaş farkı gözetilmeksizin evin ağabeyi ya da ablası olurlar. Onların da bazen çocuk oldukları unutulur, kardeşlerinin bakım ve sorumluluğunu paylaşmaları beklenir. Annenin ev dışında çalıştığı bazı durumlarda, ilk çocuklar küçük

anne ya da baba konumuna gelebilirler. İlk doğan ergenlerin, kardeşlerinin bakım ve sorumluluğunu üstlenmeleri, kardeş kıskançlığına ve kardeş çatışmalarına neden olabilmektedir.

Ülkemizde hala bazı bölgelerde çocuk denecek yaşta evlilikler yapılmakta ve henüz hazır olmadan ana-baba olunmaktadır. Bu durumda ana-babalar ilk çocuklarına nasıl bakacaklarını, nasıl davranacaklarını bilmemekte hatta çocuklarıyla birlikte büyümektedirler. İlk çocukla anne ve babalığı öğrenen ana-babalar, ikinci çocuklarına daha farklı tutum ve yaklaşımlar göstermekte ve daha iyi ilişkiler kurabilmektedirler. Bu durum ilk çocukların ana-babalarıyla ilişkilerinde kardeşleri ile ilgili konularda daha fazla çatışma ve anlaşmazlık yaşamalarının nedeni olarak gösterilebilir.

5.6 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Çekirdek/Geniş Aile Yapısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, çekirdek ya da geniş aile yapısına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, çekirdek ya da geniş aile yapısına göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının aile yapısının çekirdek ya da geniş olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Böylece, çekirdek ya da geniş ailelerden gelen ergenlerin, ana-babaları ile ilişkilerinde algıladıkları genel anlaşmazlık, iletişim biçimi, problem çözme becerileri, yakınlık/düşmanlık, okul ve kardeş çatışması düzeylerinin birbirlerinden farklı olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak çekirdek aile yapısı olan ergenlerin sayısı 755, geniş aile yapısı olanların sayısı ise 93 olduğundan bu bulgu çok güvenilir olmayabilir.

Literatürde bu alanda yapılan çalışmalara fazla rastlanmamakla birlikte, bazı çalışmalarda aile üyelerinin sayısı arttıkça ana-baba ve ergen ilişkilerinin niteliğinin düştüğü, ana-babanın daha cezalandırıcı, kontrolcü ve reddedici olarak algılandığı bulunmuştur (Elder & Bowerman, 1963; Holtzman & Moore, 1965; Nye ve diğerleri, 1970; Akt: Bell & Avery, 1985). Aynı şekilde, ana-baba dışında akraba olan ya da olmayan, bakım veren en az bir yetişkinle kurulan yakın ilişkilerin ergenleri alkol ve madde kullanımı gibi bir çok risklerden ve problem davranışlardan koruduğu ve ergenlerin gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Scales & Gibbons, 1996). Bu bulgular diğer araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Melaville & Blank, 1993; Wynn ve diğerleri, 1994).

Ataerkil ve geleneksel Türk aile yapısı toplumsal ve ekonomik koşullara bağlı olarak ortaya çıkan bazı değişimlerle birlikte, çekirdek ya da geçiş halinde geniş aile yapısı olarak değişiklik göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1981). Ana-baba ve çocukların dışında genellikle büyükanne ve büyükbabalar da aile üyeleri arasında yer almaktadır. Hatta annelerin çalışma hayatına girmesi ile birlikte, özellikle anneanne ya da babaanneler çocukların bakımında ve yetiştirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Anne ve babaların çalışma temposu içinde çocuklarına yeterli zaman ve ilgi gösteremediği durumlarda, büyükanne ve büyükbabalar bu duygusal boşluğu da doldurmaktadırlar. Ancak zaman zaman kuşaklar arasında çocuk yetiştirme tutum ve yaklaşımlarına yönelik anlaşmazlık ve çatışmalar da yaşanabilmektedir. Bu çatışmalar tolere edilebilir düzeyde olduğunda, aile üyeleri üzerinde yaratacağı olumsuzluklar da daha az olacaktır.

Bu araştırmada, ergenlerin çekirdek ya da geniş aileye sahip olmalarının, algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkileri üzerinde anlamlı bir etki yapmamasının nedeni olarak, aile üyelerinin sayısından çok aralarındaki ilişki ve iletişimin niteliğinin daha önemli olması gösterilebilir.

5.7 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Birlikte/Parçalanmış Aile Yapısına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, birlikte ya da parçalanmış aile yapısına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, birlikte ya da parçalanmış aile yapısına göre fark gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışmasından aldıkları puanların ortalamalarının, ailelerinin birlikte ya da parçalanmış olmasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Ancak aile yapısı birlikte ve parçalanmış olan ergenlerin sayısal dağılımı homojen olmadığı için bu bulgular tartışmaya açıktır.

Buna karşın aile yapısı birlikte ya da parçalanmış olan ergenlerin, Genel Anlaşmazlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ana-baba ve çocukların birarada yaşadığı ailelerden gelen ergenlerin, ana-babanın boşandığı ya da birinin öldüğü parçalanmış ailelerden gelenlere oranla, ana-babalarıyla ilişkilerinde daha az anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan bazı çalışmalarda da, parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin birlikte ailelerden gelenlere oranla daha fazla akademik sorunlar, uyum sorunları, suça eğilim, arkadaş ilişkilerinde problemler ve depresyon yaşadıkları (Emery,1982; Morrison & Cherlin, 1995; Hines,1997; Ferrer, 2002), boşanmanın özellikle baba ile duygusal bağlanma ve yakınlık düzeyini olumsuz etkilediği (McCurdy & Scherman, 1996), ana-babalarıyla olan ilişkilerini olumlu ve yakın algılayan ergenlerin, boşanma olayı ile

daha kolay başa çıkabildikleri (Pett, 1982; Brody & Forehand, 1990); tek ebeveynli ailelerin birlikte ailelere oranla daha fazla çatışma, daha az olumlu iletişim, daha düşük aile bütünlüğü gösterdikleri (Baer,1999) bulunmuştur. İskandinav kültüründe yapılan bir başka çalışmada da, birlikte yaşayan ailelerden gelen ergenlerin tek ebeveynli ailelerden gelenlere oranla, ailelerinde daha çok karşılıklı iletişim tanımladıkları ve ana-babalarını daha tutarlı olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Rask ve diğerleri, 2003).

Ana-babanın boşanması ya da eşlerden birinin kaybı sonucunda ailenin parçalanması, ailede duygusal ve yapısal önemli değişikliklere, maddi ve manevi bazı güçlüklerle neden olmaktadır. Toplumumuzda özellikle anneler, boşanma ya da eşinin kaybı sonucunda maddi zorluklar nedeniyle çalışma hayatına atılmakta ya da çocuklarıyla birlikte kendi ailesinin yanına geri dönmektedir. Bu durum annenin işini zorlaştıracak için birçok anne boşanma ya da eşinin kaybı ile psikolojik sorunlar yaşayabilmekte ve çocuklarından uzaklaşabilmektedir. Babalar ise boşanma sonrasında eğer çocuklar anne velayetinde ise onlardan uzaklaşmakta ve çocuklarıyla olumlu bir ilişki devam ettirmekte zorlanmaktadır. Babanın ya da annenin yeniden evlilik yapmaları, çocukların ana-babalarıyla ilişkilerini etkileyebileceği gibi, üvey anne ve üvey baba ile ilgili sorunlar yaşanmasına da neden olabilmektedir. Ana-babanın boşanma sonrası, birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışları çocukları da etkileyebilmekte, çocuklar ana-babalarıyla ilişkilerinde onları suçlama, reddetme ve öfke nedeniyle ana-babalarından uzaklaşabilmektedirler.

Ailenin parçalanması ile ortaya çıkabilecek, yukarıda sözü edilen tüm bu olumsuz durumlar, ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşamalarının nedenleri arasında sayılabilir.

5.8 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Annelerinin Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, annelerinin eğitim düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, annelerinin eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının annelerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Bu konuda yapılan sınırlı sayıda araştırmaya göre annenin eğitim düzeyinin özellikle ergenin akademik başarısı üzerinde etkili olduğu (Otto & Atkinson, 1997); annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarına karşı daha demokratik bir tutum gösterdiği ve çocuklarıyla daha olumlu iletişim kurduğu (İnceoğlu ve diğerleri,1985) bulunmuştur.

Bu araştırma sonucunda annelerinin eğitim düzeylerinin, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkileri üzerinde anlamlı bir etki yaptığı sonucuna ulaşılmamıştır. Annelerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, özellikle anne ve ergen ilişkilerinin daha olumlu olarak algılanması beklenirken, bu araştırmada böyle bir sonuca varılmamıştır. Bunun nedeni, annenin eğitim düzeyinden çok sıcak, yakın ve destekleyici olarak algılanmasının, anne ve ergen ilişkilerinde daha etkili olması olabilir. Hatta annenin eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte kariyer ve iş sahibi olması, çocuklarından akademik alanda beklentilerinin de yükselmesine ve onlara ayırdığı zamanın azalmasına bağlı olarak anne ve ergen ilişkilerinde özellikle dersler konusunda bazı sorunlar yaşanmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada anlamlı bir sonuç çıkmamasının nedeni, annenin eğitim düzeyinin tek başına, ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkilerinde etkili olmaması olabilir. Annenin çalışıp çalışmaması, çocuk yetiştirme tutumları gibi birkaç değişkenle bir arada ele alınması daha iyi sonuçlar verebilir.

5.9 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Babalarının Eğitim Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, babalarının eğitim düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, babalarının eğitim düzeylerine göre fark gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim-Anne, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının, babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Buna karşın babalarının okur-yazar olmama, okur-yazar/ilkokul, ortaokul/lise ya da üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olmalarına göre, ergenlerin babaları ile kurdukları iletişim biçiminin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna göre, babaları okur-yazar olmayan ergenlerin, babalarının eğitim düzeyi okur-yazar/ilkokul, ortaokul/lise, üniversite ve üstü olan ergenlere oranla, babalarıyla daha olumsuz iletişim kurdukları ve daha çok iletişim sorunları yaşadıkları görülmüştür. Babaları ile iletişimlerini en olumlu algılayanların, babalarının eğitim düzeyi üniversite ve üstü olan ergenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre babaların eğitim düzeyi yükseldikçe, ergen çocuklarıyla daha iyi ve olumlu iletişim kurdukları söylenebilir. Ancak alan yazında bunu destekleyecek çok fazla araştırmaya rastlanmamıştır.

Ataerkil ve geleneksel Türk aile yapısında, baba otoriteyi ve gücü temsil ettiği için ailede baba ile konuşmak, özellikle sorunları paylaşmak pek mümkün değildir. Babaların çocuklarına yaklaşması, sevmesi diğer aile büyükleri tarafından hoş karşılanmamaktadır. Bazı bölgelerde bu aile yapısı devam etmekle birlikte, son yıllarda toplumsal, ekonomik ve kültürel değişikliklere paralel olarak değişmektedir. Babaların eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarına ve çocuk yetiştirmeye ilişkin bakış açıları ve tutumları da değişmeye başlamıştır. Annelerin de çalışma hayatına girmesi ile birlikte, babalar çocukların bakımında anneye yardımcı olmakta, onlarla daha fazla zaman geçirmektedirler. Sevgisini ve ilgisini göstermekten çekinmeyen babalar, çocuklarıyla daha iyi ilişkiler kurabilmekte, onların sorunlarını paylaşıp uygun çözüm yolları bulmalarında yardımcı olmaktadır. Ayrıca babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe, çocuklarına karşı daha demokratik ve olumlu tutum gösterdikleri bulunmuştur (İnceoğlu ve diğerleri, 1985). Bu demokratik, olumlu tutum ve yaklaşımların, baba-ergen ilişkilerini ve iletişimini olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada, babaların eğitim düzeyinin, ergenlerin babaları ile olan iletişimlerine yönelik algıları üzerinde etkili olduğu, eğitim düzeyi üniversite ve üstü olan babaların ergen çocuklarıyla daha iyi ve olumlu iletişim kurdukları ve daha az iletişim çatışması yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5.10 Ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Gelir Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulguların Tartışması ve Yorumu

Burada, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının gelir durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin, gelir durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri Genel Anlaşmazlık, İletişim Biçimi, Problem Çözme-Baba, Yakınlık/Düşmanlık ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken, Problem Çözme-Anne ve Okul Çatışması alt ölçeklerinden alınan puanların ortalamalarının ergenlerin gelir durumlarına göre farklılık göstermediği bulunmuştur.

Düşük gelir durumu olan ergenlerin, orta ve yüksek gelir durumu olanlara oranla ana-babalarıyla ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları, hem anne hem de babaları ile olan iletişimlerini daha olumsuz algıladıkları ve daha fazla iletişim sorunları yaşadıkları görülmüştür.

Ailenin ekonomik sınırlılıkları nedeniyle, ana-babaların çocuklarının maddi ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları yetersizlik ve başarısızlık duyguları, ailede anlaşmazlık ve iletişim sorunlarına neden olabilmektedir. Özellikle ergenlerde dönemsel özellikler ve arkadaş gruplarının etkisi ile marka ve çok para harcama düşkünlüğü, zaten maddi zorlukları olan ailelerde, ana-baba ve ergen ilişkilerinde çatışmalara ve olumsuz iletişime yol açmaktadır.

Gelir durumu düşük olan aileler, mensup oldukları aile yapısı ve yaşadıkları çevre dolayısıyla, ergenlerde bağımsız davranışlar ve özerkliği desteklemek yerine, aileye bağlılık ve sadakate önem verirler (Baumrind,1980; Kağıtçıbaşı, 1981). Yapılan bazı çalışmalarda da, özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeyden gelen annelerin ergenlerde özerklikten çok aileye bağlılığa önem verdikleri (İmamoğlu, Yasak-Gültekin, 1993), düşük sosyo-ekonomik düzeyi olan annelerin aşırı kontrolcü ve baskıcı olduğu (LeCompte ve diğerleri, 1978; Kağıtçıbaşı, 1990) sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, ergenlik döneminde artan özgürlük ihtiyaçları nedeniyle, ana-baba ve ergen ilişkilerinde ve iletişimlerinde çatışma ve anlaşmazlık yaşanmasına neden olabilmektedir.

Araştırmanın bir başka bulgusuna göre gelir durumu düşük olan ergenlerin, gelir durumu orta ve yüksek olanlara oranla babalarını daha uzak ve soğuk algılarken, aynı

zamanda babaları ile ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözümlemede de daha fazla zorlandıkları bulunmuştur. Babanın ailedeki rolü gereği ve ekonomik güçlükler nedeniyle, çalışma koşullarının ve saatlerinin uygunsuz olması, bazen ailenin geçimini sağlayabilmek için ek işler yapmak zorunda olması, babalarda hem fiziksel hem de duygusal yorgunluğa neden olmaktadır. Buna bağlı olarak babaların çocuklarına ayıracağı zamanın süresi ve niteliği azalacağı gibi, çocuklara karşı ilgisizlik ve tahammülsüzlük de artabilmektedir. Bu nedenle özellikle ergenler babalarını uzak ve soğuk algıladıkları için, babaları ile ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri farketme, konuşma ve uygun çözüm yolları bulmada zorluk yaşayabilirler. Ayrıca düşük gelir durumu olan ailelerde, babaların sosyo-kültürel düzeyleri de düşük olabileceği için çocuklarını anlamada ve onlarla olumlu iletişim kurmada yetersiz kalabilecekleri düşünülmektedir.

Buna karşın araştırmada gelir durumu yüksek olan ergenlerin, gelir durumu orta ve düşük olanlara oranla, annelerini daha uzak ve soğuk algılamaları dikkati çekmektedir. Annenin dışarıda çalıştığı durumlarda, çocuklarına ayırdığı zaman azalacaktır. Çocukların anneleri ile paylaşımları da azalacağından, annelerini daha uzak ve soğuk algılama eğilimi gösterebilirler. Ayrıca birçok zengin ailede, annenin dışında başka kişiler çocuklara bakım vermekte, anne çocuğun sadece maddi ihtiyaçlarını karşılamanın yeterli olduğunu düşünmekte ve hayır işleri, partiler gibi farklı uğraşlar içine girmektedir. Bebeklik döneminden başlayan anne-çocuk ilişkisindeki kopukluk, ergenlik döneminde dönemsel özelliklerle birlikte devam etmekte, ergen tarafından anne ilgisiz, soğuk ve mesafeli olarak algılanmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuca göre yüksek gelir durumu olan ergenlerin orta ve düşük gelir durumu olanlara oranla, ana-babalarıyla ilişkilerinde kardeş kıskançlığı, kardeşler arasında ayrım ve kıyaslama gibi kardeşlerle ilgili konularda daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları bulunmuştur. Yüksek gelir durumu olan ailelerin sosyo-kültürel düzeylerinin de yüksek olduğu düşünülecek olursa, ana-babaların çocuklarından beklentileri de fazla olabilir. Bu beklentilere yanıt vermeye çalışan kardeşler arasında rekabet ve kıskançlık görülebilir. Ayrıca gelir durumu yüksek olan ailelerde ana-babanın kariyer ve iş yaşamının yoğunluğu nedeniyle, çocuklarına

ayırdıkları zamanın kısıtlı olması, her çocuğun kendisi ile daha az ilgilenildiğini, kardeşine daha fazla zaman ayrıldığını düşünmesine ve kardeş kıskançlığına yol açmaktadır.

Bu araştırmada, gelir durumunun ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri özellikle ilişkide yaşanan anlaşmazlık ve çatışmalar, olumlu ya da olumsuz iletişim biçimi, anne ve babanın uzak ya da yakın olarak algılanması ve kardeşlerle ilgili olarak yaşanan çatışma düzeyi üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Gelir durumu düşük olan ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları, özellikle babalarını daha uzak ve soğuk algılamak, ana-babalarıyla daha olumsuz iletişimleri olduğu ve daha fazla iletişim sorunları yaşadıkları bulunmuştur. Buna karşın gelir durumu yüksek olan ergenlerin ise annelerini daha uzak ve mesafeli algıladıkları ve ana-babaları ile ilişkilerinde kardeşleriyle ilgili konularda daha fazla çatışma yaşadıkları görülmüştür. Düşük gelir durumu olan ergenlerin babalarını orta ve yüksek gelir durumu olanlara oranla daha uzak ve soğuk algılamak, annelerini daha uzak ve soğuk algılayanların yüksek gelir durumu olan ergenler olması dikkat çekmektedir. Ancak alan yazında bu sonuçları destekleyecek araştırmalar sınırlı sayıdadır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirme sonucunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırma, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin bazı değişkenlere göre değişip değişmediğini saptamak amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmada ergenlerin algıladıkları ana-baba ve ergen ilişkileri, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)-Problem Çözme İletişim Becerileri boyutunun Genel Anlaşmazlık, İletişim Biçimi, Problem Çözme Becerileri, Yakınlık/Düşmanlık, Okul Çatışması ve Kardeş Çatışması alt ölçeklerinden alınan puanlara ilişkin yapılan istatistiksel analizler yoluyla değerlendirilmiştir.

Ergenler tarafından ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerileriyle ilişkili olabileceği düşünülen cinsiyet, yaş, algılanan akademik başarı, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile yapısı (birlikte/parçalanmış ya da çekirdek/geniş), anne ve babanın eğitim düzeyi ve gelir durumu araştırmanın bağımsız değişkenleri olarak ele alınmıştır.

Bu araştırma sonucunda, erkek ergenlerin kızlara oranla anne ve babalarını daha uzak ve soğuk algıladıkları, ders çalışma ve notlar gibi okulla ilgili konularda daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları, özellikle anneleri ile olan ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri farketme, konuşma ve uygun çözüm yolları bulmada daha fazla zorlandıkları bulunmuştur.

Ergenlerin yaşlarına göre ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları genel anlaşmazlık ve çatışma düzeyinin farklılık gösterdiği, 17-18 yaş grubunda bulunan

ergenlerin, 14 ve 15-16 yaş grubunda bulunanlara oranla ana-babalarıyla ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada ayrıca ergenlerin akademik başarılarına yönelik algılarına göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri boyutunun tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Kendilerini akademik olarak başarılı algılayan ergenlerin, orta düzeyde ve başarısız olarak algılayanlara oranla, ana-babalarıyla ilişkilerinde daha düşük düzeyde anlaşmazlık ve çatışma algıladıkları, hem anne hem de babaları ile daha olumlu iletişim kurdukları ve onları daha sıcak ve yakın algıladıkları, ana-babalarıyla ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri daha kolay farkedip çözümleyebildikleri, dersler ve notlar gibi okulla ilgili konularda daha az çatışma yaşadıkları, kardeşler arasında ayrım ve kıskançlık gibi kardeşleriyle ilgili konularda da daha az anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları saptanmıştır.

Ergenlerin sahip oldukları kardeş sayısına göre ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri incelendiğinde, İletişim-Anne ve Yakınlık/Düşmanlık-Anne alt ölçekleri dışında diğer alt ölçeklerden aldıkları puanların ortalamalarının farklılaşmadığı bulunmuştur. Üç ve üzerinde kardeşi olan ergenlerin tek çocuk ya da iki kardeş olan ergenlere oranla anneleri ile iletişimlerini daha olumsuz olarak algıladıkları, buna karşın tek çocuk olan ergenlerin ise annelerini daha uzak ve soğuk algıladıkları görülmüştür.

Ergenlerin ailedeki doğuş sırasına göre ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri incelendiğinde, ailenin ilk çocuğu olarak doğan ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerinde kardeşleriyle ilgili konularda daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerin aile yapısının çekirdek ya da geniş olmasına göre PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri boyutunun tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Ergenlerin aile yapısının birlikte ya da parçalanmış olmasına göre ise ana-baba ve

ergen ilişkilerinde algıladıkları genel anlaşmazlık düzeyinin farklılık gösterdiği, parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin birlikte ailelerden gelenlere oranla, ana-babaları ile ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma algıladıkları görülmüştür.

Anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri değerlendirildiğinde, annelerinin eğitim düzeyine göre ergenlerin PARQ-Problem Çözme İletişim Becerileri boyutunun tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık göstermediği, babaların eğitim düzeyi yükseldikçe ergenlerin babaları ile olan iletişimlerini daha olumlu algıladıkları bulunmuştur.

Araştırmada ergenlerin gelir durumlarına göre Problem Çözme-Anne ve Okul Çatışması alt ölçekleri dışında diğer tüm alt ölçeklerden aldıkları puanların ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Gelir durumu düşük olan ergenlerin, gelir durumu orta ve yüksek olanlara oranla, ana-babalarıyla ilişkilerinde daha fazla anlaşmazlık ve çatışma yaşadıkları, hem anne hem de babaları ile olan iletişimlerini daha olumsuz algıladıkları, babalarıyla ilişkilerinde ortaya çıkan problemleri çözümlemede daha fazla zorlandıkları, babalarını daha uzak ve soğuk algıladıkları bulunmuştur. Gelir durumu yüksek olan ergenlerin ise annelerini daha uzak ve soğuk algıladıkları ve kardeşleriyle ilgili konularda ana-babaları ile daha fazla çatıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bulgularına dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

Son yıllarda yapılan çalışmaların da gösterdiği gibi, ergenlik döneminde ergen tarafından algılanan ana-baba ve ergen ilişkilerinin niteliği, ergenin bu döneme uyumu ve ruhsal sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Okullarda, özellikle ergen ve aile çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı liselerde, psikolojik danışmanlar tarafından düzenli olarak aile bilgilendirme toplantıları yapılarak, aileye genel ergenlik dönemi özellikleri ve bu dönemde ortaya çıkan sorunlarla sağlıklı olarak başetmeleri konusunda bilgi ve öneriler verilebilir. Bu toplantılar ana-babaların ergen çocuklarına ve ergenliğe

bakış açılarını, tutum ve yaklaşımlarını değiştirebileceği için ana-baba ve ergen ilişkilerini de olumlu yönde etkileyecektir.

Bu araştırmada özellikle ergenlerin kendi akademik başarılarına yönelik algılarının, ana-baba ve ergen ilişkileri üzerinde etkili olduğu, akademik yönden başarısız olan ergenlerin ana-babalarıyla ilişkilerine yönelik algılarının da olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışmanlar ve diğer branş öğretmenlerinin işbirliği içinde çalışarak, akademik yönden ciddi başarısızlık yaşayan öğrencilerin belirlenmesi, bu öğrencilerin aile yapılarının ve gelir durumlarının saptanması ve başarısızlıklarının nedenlerinin araştırılarak, dikkat eksikliği ya da özel öğrenme güçlüğü düşünülenlerin rehberlik ve araştırma merkezlerine veya özel eğitim merkezlerine yönlendirilmesi son derece önemlidir. Bu öğrencileri dışlamak yerine, aileye ve öğrenciye destek olunması ana-baba ve ergen ilişkilerini de olumlu yönde etkileyecektir.

Bu araştırmada gelir durumunun ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerilerini etkileyen önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Koruyucu ruh sağlığı kapsamında, okullarda özellikle gelir durumu düşük olan ergenlerle bireysel görüşmeler ve grup çalışmaları yapılarak, ana-baba ve ergen ilişkileri desteklenebilir. Bu öğrenciler için maddi destek olanakları araştırılabilir.

Ülkemizde, ana-baba ve ergen ilişkilerini inceleyen çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu araştırmada, ana-baba ve ergen ilişkilerinde ergen tarafından algılanan problem çözme ve iletişim becerilerini etkileyebileceği düşünülen birçok değişken ele alınmakla birlikte, ana-baba tutumu gibi başka değişkenlerin de ele alınması, ana-baba ve ergen ilişkilerini anlamada daha fazla bilgi verecektir.

Bu araştırmada cinsiyet, yaş, aile yapısı gibi değişkenlere göre ergen tarafından ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerileri değerlendirilmeye çalışılmış ve veriler genellikle tek yönlü varyans analizi ve t testi ile analiz edilmiştir. Yapılacak araştırmalarda, birçok değişken arasındaki ilişkiyi

incelemeye olanak tanıyan çok yönlü varyans analizi gibi tekniklerin kullanılmasının ya da yordama çalışmalarının yapılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, J. F. (1995): *Ergenliği anlamak: Ergen psikolojisinin güncel gelişmeler*. B. Onur (Ed.), Ankara: İmge Kitabevi.
- Adams, G. R. , Dyk, P. , Bennion, L. D. (1990). Parent-adolescent relationships and identity formation. In B. K. Barber and B. C. Rollins (Eds.), *Parent-adolescent relationship*. New York: University Press of America.
- Anderson, S. A. , Sabatelli, R. M. (1995). *Family interaction: A multigenerational developmental perspective*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Aponte, H. J. , VanDeusen, J. M. (1981). Structural family therapy. In A. S. Gurmen, D. P. Kniskern (Eds), *Handbook of family therapy*. New York: Bruner / Mazel, 310-360.
- Aquilino, W. S. (1997). From adolescent to young adult: A prospective study of parent-child relations during the transitions to adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 3 (59), 670-687.
- Azimi, A. (2000). A healthy approach to the parent-adolescent relationship: The east and west cultural perspective. *Afgan Magazine*, 1 (2).
- Baer, J. (2002). Is family cohesion a risk or protective factor during adolescent development? *Journal of Marriage and Family*, 3 (64), 668-675.
- Bartle, S. E. , Anderson, S. S. , Sabatelli, R. M. (1989). A model of parenting style adolescent individuation and adolescent self-Esteem. *Journal of Adolescent Research*, 4, 283- 298.

- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*. 4 (1).
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization on black children: Some black – white comparison. *Child Development*. 43, 262-267.
- Baumrind, D. (1980). New directions in socialization research. *American Psychologist*. 35, 639-652.
- Baxter, L. , Montgomery, B. M. (1996). *Relating dialogues and dialectics*. New York: Guilford.
- Bell, J. N. , Avery, W. (1985). Family structure and parents-adolescent relationships: Does family structure really make a difference? *Journal of Marriage and Family*, 503-508.
- Bloss, P. (1962). *On adolescence: A psychoanalytic interpretation*. New York: Free Press.
- Bloss, P. (1979). *The adolescent passage*. New York: International Universities.
- Booth, A. , Brinkerhoff, D. B. , White, L. K. (1984). The impact of parental divorce on courtship. *Journal of Marriage and the Family*, 46, 85-94.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Attachment (vol. I)*. New York: Basic Books.
- Brody, G. , Forehand, R. (1990). Interparental conflict, relationship with the noncustodial father and adolescent post-divorce adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 11, 139-147.
- Brofenbrenner, U. (1993). Ecological system theory. In R. H. Wozniak and K. W. Fisher (Eds.), *Development in context*. Hillside, NJ: Erlbaum.

- Bulut, I. (1990). *Aile değ rlendirme  l eği el kitabı*. Ankara:  zg zeliş Matbaacılık.
- Carnegie Council on Adolescent Development (1989). *Turning points: Preparing american youth for the 21st. century*. Washington, DC: Author.
- Carnegie Council on Adolescent Development (1992). *A matter of time: Risk and opportunity in the nonschool hours*. Washington, DC: Author.
- Carter, B. , McGoldrick, M. (1999). *The expanded family life cycle*. Allyn & Bacon: USA.
- Coleman, J. C. , Hendry, L. (1990). *The nature of adolescence*. Second Edition, London: Routledge.
- Collins, W. A. , Laurson, B. (2000). Adolescent relationships: The art of the fugue. In C. Hendrick and S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A source book*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Comstock, J. (1994). Parent-adolescent conflict: A developmental approach. *Western Journal of Communication*, 4 (58), 263-282.
- Crain, W. C. (1987). Bandura' nın sosyal  ğrenme kuramı.  ev: şeyda Kozcu. *Seminer*, 5, 80-94. İzmir: Ege  niversitesi Edebiyat Fak ltesi Yayını.
- Delaney, M. E. (1996). Across the transitions to adolescence: Qualities of parent - adolescent relationships and adjustment. *Journal of Early Adolescence*, 3 (16), 274-300.
- Drill, R. L. (1987). Young adult children of divorced parents: Depression and perception of loss. *Journal of Divorce*, 10, 169-187.

- Dornbush, S. M. , Ritter, P. L. , Leiderman, P. H. (1988). The relation of parenting style to adolescent school performance. *Child Development*. 58, 1244-1257.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- Elder, G. H. , Bowerman, C. E. (1963). Family structure and child rearing patterns: The effects of family size and sex composition. *American Sociological Review*, 28, 891-905.
- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*, 92, 310-315.
- Erikson, H. E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W. W. Norton.
- Ergüder, E. , Kalaycıoğlu, E. , Esmer, Y. (1991). *The values of Turkish society*. İstanbul: TUSİAD Publications.
- Eryüksel, G. (1996). Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinin Problem Çözme-İletişim Becerileri, Bilişsel Çarpıtmalar ve Aile yapısı Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Faber, A. J. , Edwards, A. E. , Bauer, K. S. , Wetchler, J. L. (2003). Family structure: Its effects on adolescent attachment and identity formation. *American Journal of Family Therapy*, 4 (31), 243- 256.
- Feldman, S. , Elliot, G. R. (1990). *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Feldman, R. S. (1996). *Understanding psychology*. Fourth Edition, McGraw-Hill Companies.

- Ferrer, M. (2002). The effects of family structure on adolescents. University of Florida, Department of Family, Youth and Community Sciencies, *Research News You Can Us*, 2 (1).
- Fişek, G. O. (1982). Psychopathology and the Turkish family: A family system theory analysis. In Ç. Kağıtçıbaşı (Ed.), *Sex roles, family and community in Turkey*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Fişek, G. O. (1992). Aile yapısında yakınlık ve hiyerarşi boyutları: Kùltürler arası bir karşılaştırma. 7. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 27-40.
- Fişek, G. O. , Scherler, H. R. (1996). Toplumsal değişim ve eşler: Cinsiyet senaryolarının sınırlarını genişletme amaçlı bir terapi yaklaşımı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 22-40.
- Freud, A. (1958). Adolescence. In R. S. Eissler (Ed.), *Psychoanalytic study of the child*. New York: International Universities Press.
- Freud, A. (1969). Adolescence as a developmental disturbance. In G. Caplan and S. Lebovici (Eds.), *Adolescence: Psychosocial perspectives*. New York: Basic Books.
- Fuligni, A. J. (1998). Authority, autonomy and parent-adolescent conflict and cohesion: A study of adolescents from Mexican, Chinese, Flipino and European backgrounds. *Developmental Psychology*. 34, 782-792.
- Galvin, K. M. , Brommel, B. J. (1986). *Family communication: Cohesion and change*. Glenview, IL: Scott, Foresman & Co.
- Gander, M. J. , Gardiner, H. W. (1995). *Çocuk ve ergen gelişimi*. B. Onur (Ed.), Ankara: İmge Kitabevi.

- Geçtan, E. (1988). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gil-Rivas, V. , Greenberger, E. , Chen, C. , Lopez-Lena, M. (2). Understanding depressed mood in the context of a family-oriented culture. *Adolescence*, 38 (149), 92-109.
- Grotevant, H. D. , Cooper, C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. *Child Development*, 56, 415-428.
- Grotevant, H. D. (1998). Adolescent development in family contexts. In W. Damon and N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional and personality development*. New York: John Wiley.
- Güney, M. (1989). Üniversite öğrencilerinde aile yapıları ve yetiştirmede önem verilen özellikler. *Journal of Ankara Medical School*, 11 (2), 229-246.
- Güven, A. (1993). Farklı Öğretim Programı İzleyen Lise Öğrencilerinde Algılanan Ana- Baba Tutumlarının Benlik Kavramına Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hall, G. S. (1904). *Adolescence: Its psychology and its relation to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion and education*. Vols I and II. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Hill, J. P. (1987). Research on adolescent and their Families: Past and prospect. In C. E. Irwin (Ed.), *Adolescent social behavior and health*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hines, A. M. (1997). Divorce related transitions, adolescent development and the role of the parent-child relationship. *Journal of Marriage and Family*, 2 (59), 375-388.

- Holtzman, W. H. , Moore, B. M. (1965). Family structure and youth attitudes. In M. Sherif and C. W. Sherif (Eds.), *Problems of youth*. Chicago: Aldine.
- Hortaçsu, N. (1989). Targets of communication during adolescence. *Journal of Adolescence*, 12, 253-263.
- İmamoğlu, O. , Yasak-Gültekin, Y. (1993). Önerilen dengelenmiş toplumsal birey modeli ışığında üniversite gençliğinin sorunları: 1982-92 döneminde uygulanan araştırmalara ilişkin bir değerlendirme, yorum ve öneriler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 8 (30), 27- 41.
- İnceoğlu, D. , Erkman, F. , Aytar, G. (1985). Yurtdışından kesin dönüş yapan ana-babaların aile yaşamı ve çocuk yetiştirme tutumu açısından Türkiye' deki ana-babalarla karşılaştırılması. *XXI. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Çalışmaları*, 117-119.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1970). Social norms and authoritarianism: A Turkish-American comparison. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16, 444-451.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1972). *Sosyal değişimin boyutları*. Ankara: Sosyal Bilimler Publications.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri: Türkiye'de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1984). Aile içi etkileşim ve ilişkiler. *Türkiye' de ailenin değişimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan, aile, kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Kandiyoti, Ç. (1974). Some social-psychological dimensions of social change in a Turkish village. *The British Journal of Sociology*, 15 (1), 47-62.
- Karadayı, F. (1994). Üniversite gençlerinin algılanan ana-baba tutumları, ana-babalarıyla ilişkileri ve bunların bazı kişilik özellikleri ile bağlantısı. *Türk Psikoloji Dergisi*. 9 (32), 15-25.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- King, R. A. (2002). Adolescence. In M. Lewis (Ed.), *Child and Adolescent Psychiatry*. Third Edition, Lippincott Williams and Wilkins.
- Kıdwell, S. J. (1981). Number of sibling, sibling spacing, sex and birth order: their effects on perceived parent-adolescent relationship. *Journal of Marriage and Family*, 315-332.
- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization: the cognitive-developmental approach. In T. Licano (Ed.), *Moral development and behavioral theory: research and social issues*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Kyle, P. D. (2002). Family development and the roles of mothers and fathers in child rearing. In M. Lewis (Ed.), *Child and Adolescent Psychiatry*. Third Edition, Lippincott Williams and Wilkins.
- Lauren, B. , Collins, W. A. (1988). Conceptual changes during adolescence and effects upon parent-child relationships. *Journal of Adolescent Research*, 3, 119-139.
- Laursen, B. , Coy, K. C. , Collins, W. A. (1998). Reconsidering changes in parent-child conflict across adolescence: a meta analysis. *Child Development*, 69, 817-832.

- Le Compte, G. , Le Compte, A. , Özer, S. A. (1978). Üç sosyo-ekonomik düzeyde Ankara'lı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*. 1 (1), 5-9.
- Maccoby, E. E. , Martin, J. A. (1993). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen and E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development*. New York: Wiley.
- Magen, Z. (1994). Good parents: Comparative studies of adolescents' perceptions. *Current Psychology*, 2 (13), 172-184.
- Mayseless, O. , Wiseman, H. (1998). Adolescents' relationships with father, mother and same gender friend. *Journal of Adolescent Research*. 13 (1).
- Mccurdy, S. , Scherman, C. (1996). Effects of family structure on adolescent separation-individuation process. *Adolescence*, 122 (31), 307-319.
- Melaville, A. , Blank, M. J. (1993). *Together we can: A guide for crafting a profamily system of education and human services*. Washington, DC: United States Departments of Education and Health and Human Services.
- Montemayor, R. (1986). Family variation in parent-adolescent storm and stress. *Journal of Adolescent Research*, 1, 15-31.
- Morrison, D. R. , Cherlin, A. J. (1995). The divorce process and young children's well- being: a prospective analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 800-812.
- Mukaddes, N. M. (2000). Ergenlik çağı ruhsal gelişim özellikleri. Ö. Polvan (Eds.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.

- Muss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*. Fifth Edition, New York: Random House.
- Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Noller, P. , Callan, V. (1991). *The adolescent in the family*. London: Routledge.
- Noller, P. (1995). Parent-adolescent relationships. In M. A. Fitzpatrick and A. Vangelisti (Eds.), *Explaining family interactions*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nye, F. I. , Carlson, J. , Garrett, G. (1970). Family size, interaction, affect and stress. *Journal of Marriage and the Family*, 32, 216-226.
- Offer, D. , Schonert-Reich, K. A. (1992). Debunking the myths of adolescence: Findings from recent research. *Journal of American Academy Child and Adolescent Psychiatry*, 31, 1003-1014.
- Otto, L. B. , Atkinson, M. P. (1997). Parental involvement and adolescent development. *Journal of Adolescent Research*, 1 (12), 68-90.
- Özbay, M. H. ve diğerleri (1991). Ergenlikte benlik imajı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2, 82-96.
- Özgüven, İ. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, O. (1988). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara: Nurol Matbaacılık.
- Paikoff, R. L. , Brooks-Gunn, J. (1991). Do parent-child relationship change during puberty? *Psychological Bulletin*, 110, 47-66.

- Patterson, G. R. , Bank, L. (1989). Some amplifying mechanisms for pathologic process in family. In M. R. Gunnar and E. Thelen (Eds.), *Minnesota Symposia on Child Psychology*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Pett, M. G. (1982). Correlates of children' s social adjustment following divorce. *Journal of Divorce*, 5, 25-39.
- Piaget, J. (1970). Piaget' s theory. In P. H. Mussen (Ed.), *Carmichael's Manuel of Child Psychology*. New York: Wiley.
- Ponet, K. , Vermeiren, R. , Jespers, I. , Mussche, B. , Ruchkin, V. , Schwab-Stone, M., Deboutte, D. (2005). Suicidal behavior in adolescents: Associations with parental marital status and perceived parent-adolescent relationships. *Journal of Affective Disorders*, 89, 107-113.
- Rask, K. , Kurki, P. A. , Paavilainen, E. , Laippala, P. (2003). Adolescent subjective well-being and family dynamics. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 2 (17).
- Robin, A. L. , Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent-adolescent conflict*. New York: The Guilford Press.
- Robin, A. L. , Koepke, T. , Moye, A. (1990). A multi-dimensional evolution of parent-adolescent relationship. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2 (4), 451-459.
- Sabatelli, R. , Bartle, S. (1995). Survey approaches to the assesment of family functioning: conceptual, operational and analytic issues. *Journal of Marriage and Family*, 57.

- Scales, P. C. , Gibbons, J. L. (1996). Extended family members and unrelated adults in the lives of young adolescents: a research agenda. *Adolescence*, 4 (16), 365-390.
- Shek, D. T. (2000). Differences between fathers and mothers in the treatment of, and relationship with their teenage children: Perceptions of Chinese adolescent. *Adolescence*, 35 (137), 135-147.
- Shek, D. T. (2005). Paternal and Maternal Influences on the psychological well-being, substance abuse, and delinquency of Chinese adolescents experiencing economic disadvantage. *Journal of Clinical Psychology*, 61(3), 219-234.
- Smetana, J. (1989). Adolescents' and parents' reasoning about actual family conflict. *Child Development*, 59, 1052-1067.
- Smith, K. A. , Forehand, R. (1986). Parent-adolescent conflict: Comparison and predictions of perceptions of mothers, fathers and daughters. *Journal of Early Adolescence*, 6, 353-376.
- Someya, T. , Uehara, T. , Kadowaki, M. , Tang, S. W. , Takahashi, S. (2000). Effects of gender difference and birth order on perceived parenting styles, measured by the EMBU scale, in Japanese two-sibling subjects. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 54, 77-81.
- Steinberg, L.. (1981). Transformations in family relations in puberty. *Developmental Psychology*, 17, 833-840.
- Steinberg, L. , Silverberg, S. (1986). The vicissitudes of autonomy in adolescence. *Child Development*. 57, 841-851.

- Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict and harmony in the family relationship. In S. Feldman and G. Elliot (Eds.). *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationship in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 1 (11).
- Şahin, D. , Güvenç-Berkem, G. (1996). Ergenlerde aile algısı ve benlik algısı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11 (38), 22–32.
- Tamar, M. (1997). Ergenlerde aileye yaklaşım. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 4 (2), 567–581.
- Tamar, M. (2005). *Gençlikte değişim ve süreklilik*. İzmir: Çelikkol Yayıncılık.
- Taris, T. W. , Bok, I. A. (1996). Parenting environment and scholastic achievement during adolescence: a retrospective study. *International Journal of Adolescence and Youth*, 6, 223–244.
- Tulisalo, U. (1999). *Parental divorce and depression in young adulthood*. Acta Universitatis, Tampereensis, Tampere.
- Varan, A. (1997). Ergenlik dönemi ile ilgili bazı temel araştırmalar. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 2 (3), 313–324.
- Yavuzer, H. (1998). *Ana-baba ve çocuk*. Onbirinci Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, A. (1999). Çocuk yetiştirme tutumları: Kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*. 3 (1), 99–118.
- Yılmaz, A. (2000). Ana-baba ve tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 7 (3), 160-172.

- Youniss, J. , Smoller, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers and friends*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ward, G. S. (1997). Family paradigm and older child adaption: A proposal for matching parent' strengths to children's needs. *Family Relations*, 46.
- Whiteman, S. D. , Mchale, S. M. , Crouter, A. C. (2003). What parents learn from experience: The first child as a first draft ?. *Journal of Marriage and the Family*, 3 (65), 608-712.
- Williams, A. (2003). Adolescents' relationships with parents. *Journal of Language and Social Psychology*, 1 (22), 58-65.
- Wolff, S. (2002). Moral development. In M. Lewis (Ed.), *Child and adolescent psychiatry*. Third Edition, Lippincott Williams and Wilkins.
- Wynn, J. , Costello, J. , Halpern, R. , Richman, H. (1994). *Children, families and communities: a new approach for social services*. Chicago: University of Chicago Chapin Hall Center For Children.

EKLER

1. Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)-Ergen Formu

2. Bireysel Bilgi Formu

3. İzmir Valiliğı Onayı

EK 1

ANA-BABA VE ERGEN İLİŞKİ ENVANTERİ ERGEN FORMU-SORU KİTAPÇIĞI

*Aşağıda anne-babanız ve aile hayatınızla ilgili çeşitli ifadeler yer almaktadır. Her ifadenin sizin için ne kadar doğru veya ne kadar yanlış olduğuna karar veriniz. Buna göre;

*Cevaplarınızı size verilen CEVAP KAĞIDINA işaretleyiniz.

Örnek	
A.	☒ D ☐ Y
B.	☐ D ☒ Y

*Eğer okuduğunuz madde sizin durumunuz için DOĞRU veya ÇOĞUNLUKLA DOĞRU ise, örnekte olduğu gibi, **D** şikkını yuvarlak içine alınız.

*Eğer okuduğunuz madde sizin durumunuz için YANLIŞ veya ÇOĞUNLUKLA YANLIŞ ise, örnekte olduğu gibi, **Y** şikkını yuvarlak içine alınız.

*Her soru için yalnızca tek bir cevap veriniz.

*BÜTÜN SORULARA CEVAP VERMEYE GAYRET EDİNİZ.

*Verdiğiniz cevabın numarasına dikkat ediniz. Soru ve cevap numaralarının aynı olmasına özen gösteriniz.

Yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

1. İçtenlikle söyleyebilirim ki, anne-babamla aramda harika bir ilişki var.
2. Anne-babam okul başarımı haksız yere eleştirirler.
3. Babam ve ben birbirimizin duygularını anlamaya çalışırız.
4. Anne-babam bana karşı sertleştiklerinde, beni hayattaki bütün eēlenceli şeylerden mahrum ederler.
5. Kavgalarımızdan sonra babam sık sık ya baş aērısı ya da başka bir saēlık sorunundan şikayet eder.
6. Annem, bana karşı babamın desteēini alarak istediēini elde edebilir.
7. Okulda daha başarılı oldukça annem beni daha çok sevecektir.
8. Annem beni eleřtirdiēinde, babam benim tarafımı tutar.
9. Babamın saēlığı hakkında çok endişelenirim.
10. Biz birbirine çok baēlı bir aileyiz.
11. Babam beni eleřtirdiēinde, annem benim tarafımı tutar.
12. Anne-babamla ilişkimde deēiřtirmek istediēim çok şey var.
13. Anne-babaların gençleri çok fazla kısıtlamaları, çok büyük bir haksızlıktır.
14. Annem bir tartışmada benim görüşümü hemen hemen hiç anlamaz.
15. Eēer anne-babamın cinsellikle ilgili modası geçmiş fikirlerini dinlersem, hiç erkek/kız arkadaşım olmaz.
16. Anne ve babam bazı şeyleri benden saklarlar.
17. Babam yüksek notlar almam için, bana nadiren baskı yapar.
18. Annemin saēlığı hakkında çok endişelenirim.
19. Babamın ve benim, annemi dışarıda bırakan yakın bir ilişkimiz vardır.
20. Bizim ailede birlik duygusu fazla deēildir.
21. Annem ve ben, babamın fikirlerine aldırmayız.
22. Genelde iyi geindiēimizi sanmıyorum.
23. Anne-babalar genellikle gençlere haksızlık ederler.
24. Babam bir tartışmada benim görüşümü hemen hemen hiç anlamaz.
25. Anne-babalar bir gencin hayatını mahvedebilir.
26. Anne ve babam genellikle bana karşı çıkarlar.
27. Annem için, okul başarım, benim için olduēundan daha önemlidir.
28. Doēruyu söylemek gerekirse, babam ve ben anneme çok az ilgi gösteririz.
29. Babam kendi saēlık sorunları için beni suçlar.
30. Annem bana kızarsa hastalanabileceēimi bilir.
31. Ailece birlikte yapacaēımız bir şeyler bulmakta zorluk çekeriz.

32. Annem, bir tartışmada babama karşı beni kendi tarafına çekerek genellikle istediğini elde edebilir.
33. Anne-babamla geçinmek kolaydır.
34. Sıhhi olmadığı için, babam dışarıda yemek yemekten endişe duyar.
35. Anne-babalar, çocuklarının bazı arkadaşlarını görmelerini engellediklerinde, onlara çok haksızlık yapmış olurlar.
36. Annemle konuştuğumuzda beni anladığını bilirim.
37. Anne-babam, aşırıya gitmeden ve benim için her şeyi berbat etmeden kurallar koyamazlar.
38. Kuralları, bana sormadan anne ve babam belirler.
39. Annem nerede, ne zaman ve nasıl çalışmam gerektiği konusunda söylenip durur.
40. Babam ve ben annemin fikirlerine aldırmayız.
41. Annem kendi sağlık sorunları için beni suçlar.
42. Ailemizde birbirimizden gizlimiz pek azdır.
43. Babam ve ben genellikle anneme karşı çıkarız.
44. Anne-babamla ben çok kavga ederiz.
45. İş flört konusundaki kurallara geldiğinde, anne-babam bana çok haksız davranırlar.
46. Babam zayıf (ince) olma konusuna çok önem verir.
47. Annem ve ben birbirimizin duygularını anlamaya çalışırız.
48. Anne-babam, beni o kadar ders çalışmaya zorlarlar ki, arkadaşlarımı görmeye hiç vaktim kalmaz.
49. Annem okulda diğerleri kadar başarılı olmadığım için beni eleştirir.
50. Babam bana kızarsa, hastalanabileceğimi bilir.
51. Biz, ailemizde birçok şeyi birlikte yaparız.
52. Anne-babamla aramda halledilmesi gereken bazı önemli anlaşmazlıklar var.
53. Anne-babam bana karşı davranışlarında hiç adil değildir.
54. Babam beni çok aşağılar.
55. Eğer anne-babalar, gençlerin arkadaşlarının yaptıklarını yapmalarına izin vermezlerse, o genç sonunda arkadaşsız kalır.
56. Anne-babam beni, sık sık onların planlarını baltalamakla suçlar.
57. Okulda kötü not aldığımda annem beni cezalandırır.
58. Annemle yaptığımız planları babam, sık sık baltalamaya çalışır.
59. Babam bazı şeylerden kurtulmak için sık sık hastalık bahane eder.

60. Ailemin tümüyle birlikte olmadan bir kaç gün geçirdiğim olmuştur.
61. Babamla yaptığımız planları annem, sık sık baltalamaya çalışır.
62. Anne-babamla olan ilişkimden genel olarak memnunum.
63. Tartıştığımızda, babam bütün hatalarımı ortaya döker.
64. Eğer anne-babalar, gençleri kısıtarlarsa, gençler birçok eğlenceli şeyden mahrum kalırlar.
65. Anne-babam beni eleştirdiğinde, hiç kimse benim tarafımı tutmaz.
66. Babam için, okul başarımlarım benim için olduğundan daha önemlidir.
67. Bir kalp krizi geçirir ya da başka bir sağlık sorunu olur diye annemi üzmemden korkarım.
68. Bu ailede, diğerlerinin ne düşündüğü hakkında nadiren bir fikrim olur.
69. Babama karşı annemin desteğini alarak istediğimi elde edebilirim.
70. Anne-babamla birlikteyken çok mutluyumdur.
71. Ailemde hak ettiğimi bulamıyorum.
72. Annem beni çok aşığılar.
73. Eğer bir genç odasını anne-babasının istediği gibi düzenli tutarsa, bir müddet sonra anne-babası daha fazla ev işi yapmasını ister.
74. Annem yüksek notlar almam için bana nadiren baskı yapar.
75. Annem ve ben bazı şeyleri babamdan saklarız.
76. Kavgalarımızdan sonra annem sık sık ya baş ağrısı ya da başka bir sağlık sorunundan şikayet eder.
77. Genellikle ailemizde herkesin ne yaptığını biliriz.
78. Anne-babam ve ben birbirimize sık sık kızarız.
79. Tartıştığımız da bile, babam söylediklerime kulak verir.
80. Annemle ben okulla ilgili konularda fazla tartışmayız.
81. Annemin ve benim, babamı dışarıda bırakan yakın bir ilişkimiz vardır.
82. Bir kalp krizi geçirir ya da başka bir sağlık sorunu olur diye babamı üzmemden korkarım.
83. Evde birbirimize yardımcı olmak için elimizden gelen her şeyi yaparız.
84. Arkadaşlarım anne-babamın bana ne kadar kötü davrandığının farkındalar.
85. Annem benimle konuşurken patronluk taslar.
86. Anne-babamın beni dışarıda bırakan yakın bir ilişkileri vardır.
87. Okulda başarısız olduğumda annem bundan kendini sorumlu tutmaz.
88. Babam ve ben bazı şeyleri annemden saklarız.

89. Annem mikroplardan, pislikten ve bulaşıcı hastalıklardan çok endişe duyar.
90. Ailemizde birbirimize karşı bağıllık duygularımız çok güçlüdür.
91. Kuralları, anneme sormadan babam ve ben belirleriz.
92. Anne-babam ve ben birbirimizle pek sık konuşmayız.
93. Anne-babaların gençlere evde çok fazla iş yaptırmaları korkunç bir haksızlıktır.
94. Birisiyle konuşmaya ihtiyacım olduğunda, babam beni dinler.
95. Anne ve babam benim fikirlerime aldırılmaz.
96. Babam nerede, ne zaman ve nasıl çalışmam gerektiği konusunda söylenip durur.
97. Annem ve ben genellikle babama karşı çıkarız.
98. Babam, mikroplardan ve bulaşıcı hastalıklardan endişelendiği için gideceğim yerleri kısıtlar.
99. Problemlerimi arkadaşlarımla tartışmak, ailemle tartışmaktan daha kolaydır.
100. Anneme karşı babamın desteğini alarak istediğimi elde edebilirim.
101. Sanırım hem anne-babamın, hem de benim yardıma ihtiyacımız var.
102. Anneme bir şeyler söylemeye çalıştığımda, sözümü bitirmeme izin vermez.
103. Babam, bir tartışmada genellikle bana karşı annemi kendi tarafına çekerek, istediğini elde edebilir.
104. Okulda çok gayret gösterdiğimde bile, annem daha iyisini yapabileceğimi söyler.
105. Kuralları, babama sormadan annem ve ben belirleriz.
106. Annem bazı şeylerden kurtulmak için sık sık hastalık bahane eder.
107. Ailemizdeki kişiler boş zamanlarını nadiren evde geçirirler.
108. Babam bir tartışmada anneme karşı beni kendi tarafına çekerek, genellikle istediğini elde edebilir.
109. Gerektiğinde anne-babamdan yardım isteyebileceğimi biliyorum.
110. Babam çok bağırır.
111. Doğruyu söylemek gerekirse, anne ve babam bana çok az ilgi gösterir.
112. Okulda başarısız olduğumda babam bundan kendini sorumlu tutmaz.
113. Annem kendini hasta hissettiğinde, bende kendimi hasta hissetmeye başlarım.
114. Evimiz ailece birçok şey yaptığımız bir yerdir.
115. Tartıştığımız da bile, annem söylediklerime kulak verir.
116. Anne-babam ve ben birbirimize karşı uzun süre kin besleriz.
117. Babamla konuştuğumuzda, beni anladığını bilirim.
118. Annem, benim sağlığım hakkında çok endişelenir.
119. Babamla ben okulla ilgili konularda fazla tartışmayız.

120. Tartıştığımızda, annem bütün hatalarımı ortaya döker.
121. Babam onunla konuşmamı kolaylaştırır.
122. Annem bana çok söylenir.
123. Doğruyu söylemek gerekirse, annem ve ben, babama çok az ilgi gösteririz.
124. Annem çok bağırır.
125. Bir konu üzerinde tartışmaya çalışırken, hep babam konuşur.
126. Annem okul ödevlerime bakmak istediğinde aramızda kavga çıkar.
127. Babam beni sık sık okul hakkında yalan söylemekle suçlar.
128. Ufak bir sağlık sorunum olduğunda, annem doktora ihtiyacım olduğunu düşünür.
129. Babam kendini iyi hissetmediğinde, okula gitmeyip evde kalırım.
130. Bir konu üzerinde tartışmaya çalışırken, hep annem konuşur.
131. Babama bir şeyler söylemeye çalıştığımda, sözümü bitirmeme izin vermez.
132. Babam, okulda diğerleri kadar başarılı olmadığım için beni eleştirir.
133. Okulda daha başarılı oldukça babam beni daha çok sevecektir.
134. Annem, mikroplardan ve bulaşıcı hastalıklardan endişelendiği için gideceğim yerleri kısıtlar.
135. Babam mikroplardan, pislikten ve bulaşıcı hastalıklardan çok endişe duyar.
136. Annem onunla konuşmamı kolaylaştırır.
137. Babam benimle konuşurken patronluk taslar.
138. Annem beni sık sık okul hakkında yalan söylemekle suçlar.
139. Babam okul ödevlerime bakmak istediğinde aramızda kavga çıkar.
140. Sıhhi olmadığı için, annem dışarıda yemek yemekten endişe duyar.
141. Ufak bir sağlık sorunum olduğunda, babam doktora ihtiyacım olduğunu düşünür.
142. Babam bana çok söylenir.
143. Anne-babamla birlikte olmaktan hoşlanırım.
144. Eve düşük bir not getirdiğimde annemle ben kavga ederiz.
145. Okulda kötü not aldığım da babam beni cezalandırır.
146. Annem zayıf (ince) olma konusuna çok önem verir.
147. Babam kendini hasta hissettiğinde, bende kendimi hasta hissetmeye başlarım.
148. Birisiyle konuşmaya ihtiyacım olduğunda, annem beni dinler.
149. Okulda çok gayret gösterdiğimde bile, babam daha iyisini yapabileceğimi söyler.
150. Annem kendini iyi hissetmediğinde, okula gitmeyip evde kalırım.
151. Eve düşük bir not getirdiğimde babamla ben kavga ederiz.

152. Babam benim sağlığını hakkında çok endişelenir.
153. Annem tartışmalara son vermek için benimle uzlaşmaya yanaşmaz.
154. Babam beni sevdiğini göstermek için çok çeşitli şeyler yapar.
155. Tek çocuk olmayı isterdim.
156. Anne-babam hatalarımı gözardı etmemelidir.
157. Babam ve ben birbirimize bağırduğumuzda, annem bizi durdurabilir.
158. Sık sık annem tarafından reddedildiğimi hissederim.
159. Annemle benim anlaşmazlıklarımızda, babam kimin tarafını tutacağını bilemez.
160. Ailemde hoşuma gitmeyen bazı şeyler var.
161. Anne-babam beni çok fazla kısıtlar.
162. Evdeki işleri annemin yapmasını beklemektense, kendi başıma yapmak daha kolaydır.
163. Babam benden yardım istemekten çok korkar.
164. Anne-babamın anlaşmazlıklarında kendimi sık sık arada kalmış hissederim.
165. Sorunların nasıl çözümleneceği konusunda, babamın bazı güzel fikirleri vardır.
166. Yaptıkları her şeyin anne-babaları tarafından onaylanması, gençler için çok önemlidir.
167. Babam bana nadiren güvenir.
168. Annem beni sevdiğini göstermek için çok çeşitli şeyler yapar.
169. Babamın bana yakınlık göstermesi enderdir.
170. Annem her zaman tartışmaları kazanmak ister.
171. Gençler, kendileri ile ilgili tüm kurallara, kendileri karar verebilmelidirler.
172. Kardeş(leri)me güvenmem.
173. İyi yetiştirilmiş bir genç, cinsellik, uyuşturucu veya alkol kullanımı gibi konularda asla hata yapmaz.
174. Babam beni cezalandırdığında, annemin cezayı hafifletmesi için uğraşırım.
175. Annem bana nadiren güvenir.
176. Babamın problemleri olduğunda, annem ve ben kavga etmeyi keseriz.
177. Aile üyeleri bazen sırlarını birbirlerinden saklarlar.
178. Evde ne kadar iş yapacaklarına gençlerin kendileri karar verebilmelidir.
179. Annem benden yardım istemekten çok korkar.
180. Evdeki işleri babamın yapmasını beklemektense, kendi başıma yapmak daha kolaydır.
181. Anne ve babam disiplin konusunda birbiriyle tartışmaya girdiğinde, ben işin kolayca sıyrılırım.

182. Babam ve ben tartıştığımızda, genellikle tartıştığımız konunun dışına çıkmayız.
183. Anne-babam evle ilgili işlerde yardımlarımın kötü olduğunu söylerlerse, onları hayal kırıklığına uğrattığımı düşünürüm.
184. Babama güvenmiyorum.
185. Annem ve ben, genellikle bir anlaşmaya varabiliriz.
186. Anne-babam genellikle bana karşı kardeş(ler)imin tarafını tutarlar.
187. Gençlerin hatalar yapması büyük bir zayıflık belirtisidir.
188. Babamla benim anlaşmazlıklarımızda, annem sık sık ikimizin arasında kalır.
189. Bana yapmış olduğu korkunç şeylerden ötürü annemi affedemiyorum.
190. Annem beni cezalandırdığında, babamın cezayı hafifletmesi için uğraşırım.
191. Anne-babamla aramda halledilmesi gereken hiçbir sorun yoktur.
192. Babam her zaman tartışmaları kazanmak ister.
193. Dürüst olmak gerekirse, annem ne derse desin, istediğimi yaparım.
194. Babamla tartışmaktansa, huyuna gitmeyi tercih ederim.
195. Anne ve babamın üzerinde anlaşmazlığa düştüğü kurallara uymakta zorluk çekerim .
196. Babam ve ben, genellikle bir anlaşmaya varabiliriz.
197. Anne-babam cinsel konularda yanlış kararlar verdiğimi düşünürlerse, kendimi çok kötü hissederim.
198. Bazen babamın umurunda değilmişim gibi hissederim.
199. Annem, tartışmalarda kendi görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.
200. Kardeş(ler)im beni sık sık onu (onları) ispiyonlamakla suçlar.
201. Gençler, anne-babalarının hatırlatmasına gerek kalmadan, nasıl davranacaklarını bilmelidirler.
202. Babamla benim aramdaki anlaşmazlıkların dışında kalmak, annem için zordur.
203. Üzgün olduğumda, annem kendimi yeniden neşeli ve sevilen biri gibi hissetmeme yardım eder.
204. Babam hoşlanmadığım bir kural koyduğunda, annemin bu kuralı değiştirmesi için uğraşırım.
205. Anne-babamla benim, bazen okul konusunda sürtüşmelerimiz olur.
206. Anne-babam, cinsel konulardaki kararlarıma karşı çıkmamalıdır.
207. Annemle tartışmaktansa, huyuna gitmeyi tercih ederim.
208. Tersliğim üzerimdeyken babam benden uzak durur.
209. Anne-babam kavga ettiklerinde aralarına girerek onları ayırırım.
210. Babam, tartışmalarda kendi görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.

211. Anne-babamı çok kızdıracağı için başımı derde sokmam.
212. Her zaman göstermesek de, babam ve ben birbirimizi gerçekten severiz.
213. Annem problemlerin çözümü için benim düşüncelerimi sormaz.
214. Anne-babam kardeş(ler)ime, bana aldıklarından daha fazla giysi, kaset veya başka şeyler alırlar.
215. Bir gencin yanlış arkadaşlar seçmesi, ciddi bir zayıflık işaretidir.
216. Babamla ben tartıştığımızda, ikimizde annemi kendi tarafımıza çekmeye çalışırız.
217. Anneme güvenmiyorum.
218. Babam, annemle benim aramda uzlaşma sağlamaya çalışır.
219. Benimle ilgili kurallar hakkında, anne-babamla tam bir anlaşma içindeyiz.
220. Anne-babalar, gençlerin diledikleri her şeyi yapmalarına izin vermelidirler.
221. Anneme neredeyse vurma noktasına geldiğim olmuştur.
222. Babam beni tek başına disipline sokmak konusunda güçlük çeker.
223. Anne-babam tartıştıklarında, ikisi de beni kendi tarafına çekmeye çalışır.
224. Babam sonuçlarını düşünmeden, ani kararlar verir.
225. Gençler, başlarını derde sokarak anne-babalarını üzmemelidir.
226. Babam beni olduğum gibi kabul edemez.
227. Annem bir karar vermeden önce bütün bilgileri toplar.
228. Kardeşlerimin en az birinden nefret ediyorum.
229. Anne-babamın hatırlatmasına gerek kalmadan evde temiz ve düzenli olmalıyım.
230. Annemin problemleri olduğunda, babam ve ben kavga etmeyi keseriz.
231. Annemle aramda büyük bir sevgi ve şefkat vardır.
232. Annemle ben kavga ettiğimizde, babam aramıza girerek bizi ayırır.
233. Görünüşümde değiştirmek istediğim hiçbir şey yok.
234. Anne-babam, arkadaşlarımla her istediğimi yapmama izin vermelidir.
235. Annem gerçekten sinirli olduğunda onu yatıştırabilen tek kişi benimdir.
236. Dürüst olmak gerekirse, babam ne derse desin istediğimi yaparım.
237. Annemle babamı birbirine düşürerek, tartışmaları kazanabilirim.
238. Babam bir karar vermeden önce bütün bilgileri toplar.
239. Anne-babamın beni onaylamadığını gördüğümde, kendimi çok kötü hissederim.
240. Babamla gurur duyuyorum.
241. Annem sonuçlarını düşünmeden, ani kararlar verir.
242. Kardeş(ler)imin iyi birer arkadaş olduğu kanısındayım.
243. Hata yaptığımda kendimden hiç memnun olmam.

244. Annem, babamla beni birbirimize düşürerek, tartışmaları kazanabilir.
245. Annemle gurur duyuyorum.
246. Babam, annemle beni birbirimize düşürerek tartışmaları kazanabilir.
247. Anne-babamla ben birbirimizi tamamen anlarız.
248. Anne-babamın hiçbir müdahalesi olmadan, benimle ilgili kuralların tümünü kendim koyabilirim.
249. Tersliğim üzerimdeyken annem benden uzak durur.
250. Babama neredeyse vurma noktasına geldiğim olmuştur.
251. Anne-babam birbirleriyle anlaşımadıklarında, kimin tarafını tutacağımı bilemem.
252. Babamla ben, bir konuda karar vermeden önce fikirlerimizin iyi ve kötü yanlarını tartışırız.
253. Anne-babalar, bir gencin okul başarısızlığını eleştirmemelidir, çünkü bu durumda genç kendini çok kötü hisseder.
254. Üzgün olduğumda, babam kendimi yeniden neşeli ve sevilen biri gibi hissetmeme yardım eder.
255. Annem ve ben, bir konuda karar vermeden önce fikirlerimizin iyi ve kötü yanlarını tartışırız.
256. Kardeş(ler)imle birlikte bir şeyler yapmaya çalıştığımızda, işin sonu büyük bir kavgayla biter.
257. Dokuzdan aşağı bir not alırsam, kendime çok kızarım.
258. Annem, babamla benim aramda uzlaşma sağlamaya çalışır.
259. Annemin bana yakınlık göstermesi enderdir.
260. Annemle benim aramdaki anlaşmazlıkların dışında kalmak, babam için zordur.
261. Aile üyeleri birbirlerine karşı asla taraf tutmazlar.
262. Gençler, ders çalışmaları konusunda tümüyle özgür bırakılmalı, anne-babaları müdahale etmemelidir.
263. Annem, onu fiziksel olarak incitebileceğimden endişe duyuyor.
264. Babam beni sık sık ona patronluk taslamakla suçlar.
265. Başım dertte olduğunda, anne ve babam kendi problemleri hakkında kavgaya etmeyi keserler.
266. Babam ve ben tartıştığımızda, genellikle herhangi bir çözüm bulamadan bir konuya saplanır kalırız.
267. Gençlerin kötü bir arkadaş grubuyla zamanlarını harcayarak anne-babalarını üzmeleri yanlıştır.
268. Sık sık babam tarafından reddedildiğimi hissederim.
269. Annem ve ben tartıştığımızda, genellikle herhangi bir çözüm bulamadan bir konuya saplanır kalırız.

270. Kardeş(ler)im beni sık sık aşağılar.
271. Babamla ben kavga ettiğimizde, annem aramıza girerek bizi ayırır.
272. Annem beni olduğum gibi kabul edemez.
273. Annem hoşlanmadığım bir kural koyduğunda, babamın bu kuralı değiştirmesi için uğraşırım.
274. Anne-babamla olan ilişkimde değiştirmek istediğim hiçbir şey yok.
275. Annem beni sık sık ona patronluk taslamakla suçlar.
276. Babam gerçekten sinirli olduğunda, onu yatıştırabilen tek kişi benimdir.
277. Annemle babam kavga ettiklerinde, onları barıştırmaya çalışırım.
278. Annem ve ben tartıştığımızda, genellikle tartıştığımız konunun dışına çıkmayız.
279. Kardeş(ler)imle ben çok kavga ederiz.
280. Babamla benim anlaşmazlıklarımızda, annem kimin tarafını tutacağını bilemez.
281. Annemle benim anlaşmazlıklarımızda, babam sık sık ikimizin arasında kalır.
282. Bazen annemin umurunda değilmişim gibi hissederim.
283. Anne-babam, kardeş(ler)imi asla benimle kıyaslamazlar.
284. Babam ve ben üzerinde hiç konuşmayarak sorunlardan kaçırız.
285. Annem beni tek başına disipline sokmak konusunda güçlük çeker.
286. Babam onu fiziksel olarak incitebileceğimden endişe duyuyor.
287. Anne-babamın arasındaki anlaşmazlıkların dışında kalmak benim için zordur.
288. Babam problemlerin çözümü için benim düşüncelerimi sormaz.
289. Sorunların nasıl çözümleneceği konusunda, annemin bazı güzel fikirleri vardır.
290. Bazen, babamın benden nefret edip etmediğini merak ederim.
291. Annemle ben tartıştığımızda, ikimizde babamı kendi tarafımıza çekmeye çalışırız.
292. Babam tartışmalara son vermek için benimle uzlaşmaya yanaşmaz.
293. Her zaman göstermesek de, annem ve ben birbirimizi gerçekten severiz.
294. Annem, benim fikirlerimi pek nadir denemek ister.
295. Bana yapmış olduğu korkunç şeylerden ötürü babamı affedemiyorum.
296. Annemin koyduğu bir kuralı babam adil bulmazsa, bana bu kurala uymam gerekmediğini söyler.
297. Babam, benim fikirlerimi pek nadir denemek ister.
298. Bazen annemin benden nefret edip etmediğini merak ederim.
299. Annem ve ben, üzerinde hiç konuşmayarak sorunlardan kaçırız.
300. Babamla aramda büyük bir sevgi ve şefkat vardır.

EK 2**BİREYSEL BİLGİ FORMU**

1. Cinsiyetiniz:

() 1. Kız () 2. Erkek

2. Yaşınız: _____

3. Sınıfınız: _____

4. Bölümünüz: _____

5. Okuduğunuz okulun türü aşağıdakilerden hangisidir? İşaretleyiniz.

() 1. Devlet

() 2. Özel

() 3. Anadolu- Fen

() 4. Meslek

() 5. Diğer (Lütfen belirtiniz.) _____

6. Okulunuzda rehberlik servisi var mı?

() 1. Evet

() 2. Hayır

7. Okullardaki rehberlik servislerinin yararına inanır mısınız?

() 1. Evet

() 2. Hayır

8. Okuldaki başarıınızı değerlendirdiğinizde kendinizi sınıf içinde aşağıdaki düzeylerden hangisine yerleştirirsiniz?

() 1. Çok başarılı

() 2. Başarılı

() 3. Orta düzeyde

() 4. Ortanın altı

() 5. Başarısız

9. Son 10 yıldır yaşadığınız yer aşağıdakilerden hangisidir?

- () 1. Metropol (Ankara, İzmir, İstanbul)
 () 2. İl merkezi
 () 3. İlçe
 () 4. Belde
 () 5. Köy

10. Anne ve babanızla ilgili bilgiler:

	Anne	Baba
Yaşı	_____	_____
Sağ	_____	_____
Öz	_____	_____

11. Anne ve babanızın eğitim düzeyi için doğru olan seçeneği işaretleyiniz:

	Anne	Baba
1. Okur yazar değil	()	()
2. Okur- yazar	()	()
3. ilkokul	()	()
4. ortaokul	()	()
5. lise	()	()
6. Üniversite ve üstü	()	()

12. Anne ve babanızın evliliği devam ediyor mu?

- () 1. Devam ediyor () 2. Boşandılar
 () 3. Boşanmadılar ama ayrı yaşıyorlar

13 Eğer anne ve babanız boşanmışsa siz kiminle yaşıyorsunuz?

- () 1. Annem ile () 2. Babam ile
 () 3. Diğer (Lütfen açıklayınız.) _____

14. Anne ya da babanız ikinci bir evlilik yaptı mı?

- () 1. Annem () 2. Babam () 3. Hiçbiri

15. Anne ve babanızın mesleğini işaretleyiniz. (Eğer anne-babanız herhangi bir iş kolundan emekli ise o iş kolunu işaretleyiniz ve yanına emekli yazınız.)

	Anne	Baba
1. İşsiz	()	()
2. Evhanımı	()	()
3. İşçi	()	()
4. Memur	()	()
5. Öğretmen	()	()
6. Doktor, Avukat, Mühendis	()	()
7. Küçük işletme (Esnaf, bakkal)	()	()
8. Sanayici (Fabrika,v.s.)	()	()
9. Çiftçi (küçük)	()	()
10. Çiftçi (büyük)	()	()
11. Diğer (Lütfen belirtiniz.)	()	()

16. Anne ya da babanızda herhangi bir sürekli hastalık var mı?

() 1. Hayır () 2. Evet (Lütfen açıklayınız.) _____

17. Evinizde sizde dahil kaç kişi yaşıyorsunuz?

() 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üstü

18. Anne-baba ve çocukların dışında aynı evde sizinle yaşayan başka kişiler var mı?

() 1. Büyükanne / büyükbaba () 2. Amca, dayı / hala, teyze

() 3. Diğer (lütfen belirtiniz.) _____

19. Ailenizde sizde dahil kaç kardeşsiniz?

() 1 () 2 () 3 () 4 () 5 () 6 ve üstü

20. Ailede kaçınıcı çocuk olduğunuzu belirtiniz:

() 1. çocuk () 2. çocuk () 3. çocuk () 4. çocuk () 5. ve sonrası

21. Kardeşlerinizle ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?

() 1. çok iyi () 2. biraz iyi () 3. iyi değil

22. Ailenizde kendinizi en çok kime yakın hissedersiniz?

- () 1. Anneme
 () 2. Babama
 () 3. Kardeşime, ablama, ağbime
 () 4. Diğer (Lütfen belirtiniz.) _____

23. Böyle bir ailenin üyesi olmak sizde ne gibi duygular uyandırıyor?

- () 1. Çok mutluyum
 () 2. Ailemin bir özelliği yok.
 () 3. Çok mutsuzum.
 () 4. Keşke böyle bir ailem olmasaydı.

24. Ekonomik olarak ailenizin durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

- () 1. Yüksek () 2. Orta () 3. Düşük

25. Bir sorununuz olduğunda kime danışırsınız?

- () 1. Anneme
 () 2. Babama
 () 3. Kardeşime, ablama, ağbime
 () 4. Arkadaşıma
 () 5. Öğretmenime
 () 6. Rehber öğretmene
 () 7. Diğer (Lütfen belirtiniz.) _____

26. Arkadaşlarınızla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?

- () 1. Çok iyi
 () 2. Biraz iyi
 () 3. İyi değil
 () 4. Kötü

27. Yaşamınızın herhangi bir döneminde Çocuk- Ergen Psikiyatrisi Kliniklerine başvurduğunuz mu?

- () 1. Evet () 2. Hayır

28. Eğer başvurduysanız herhangi bir tedavi aldınız mı? () 1. Hayır

- () 2. Evet (Lütfen belirtiniz.) _____

EK 3

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

07 KASIM 2003

SAYI : B.08.4.MEM.4.35.00.11-600.1/
KONU : Tez Çalışması.

34161

EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İZMİR

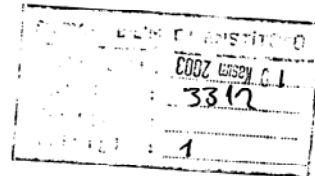
İLGİ:a)21.10.2003 tarih ve 5116 sayılı yazınız.
b)Valilik Makamının 03.11.2003 tarih ve 33530 sayılı Olur' u

Enstitü'nüz yüksek lisans öğrencisi Meryem DALKILIÇ'ın tez çalışması düzenlemek istediği ilgi (a) yazınız ile bildirilmektedir. Söz konusu çalışmanın, eğitim ve öğretimi aksatmamak kaydıyla yapılması Valilik Makamının (b) Olur' u ile uygun görülmüş olup Valilik Olur' u ekte gönderilmektedir.

Bilgi edinmenizi rica ederim.

Eraslan ÇAYIROĞLU
Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

EKLER:
EK-1Valilik Olur' u (1 adet)

*Erasmus
Çayiroğlu
Şube Müdürü*

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Ad Soyad: Meryem DALKILIÇ

Doğum Yeri: ANKARA

Doğum Tarihi: 13. 10. 1968

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Evli

EĞİTİM YAŞAMI:

Lisans: Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü (1994)

Yüksek Lisans: Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

(Tez aşamasında)

MESLEKİ DENEYİM:

Ege Üniversitesi Rektörlüğü Çamlık Anaokulu ve Etüt Merkezi Sorumlu Müdürü

(1995-2000)

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi'nde Psikolog

(2000-devam ediyor)

YABANCI DİL: İngilizce

YÜKSEKÖĞRENİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN
Soyadı: DALKILIÇ
Adı: Meryem

Merkezimizde Doldurulacaktır

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Lise Öğrencilerinin Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algıladıkları Problem Çözme ve İletişim Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Yabancı Dil : Study of Perceived Problem Solving and Communication Skills at Parent-Adolescent Relationship by Adolescent on Some Variables

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

Doktora

Doçentlik

Tıpta Uzmanlık

Sanatta
Yeterlilik

[x]

[]

[]

[]

[]

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ :

Üniversite : EGE ÜNİVERSİTESİ

Fakülte : EĞİTİM FAKÜLTESİ

Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Diğer Kuruluşlar :

Tarih:

TEZ YAYINLANMIŞSA :

Yayınlayan :

Basım Yeri:

Basım Tarihi:

ISBN:

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : BAŞARAN İlgin

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe	TEZİN SAYFA SAYISI : 149
TEZİN KONUSU (KONULARI) : Ana-Baba ve Ergen İlişkilerinde Algılanan Problem Çözme ve İletişim Becerileri	
TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER : 1- Ergen 2- Ana-Baba ve Ergen İlişkileri 3- Problem Çözme ve İletişim Becerileri 4- PARQ-Ergen Formu 5- <u>Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.</u>	
İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:(Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus'ları kullanınız.) 1- Adolescent 2- Parent-Adolesecent Relationship 3- ProblemSolving and Communication Skills 4-PARQ-Adolescent Form 5- <u>Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.</u>	
1-Tezimden Fotokopi Yapılmasına izin veriyorum [] 2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir [] 3-Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir [*] Yazarın İmzası Tarih :	

ÖZET

Bu araştırmada, ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerilerinin cinsiyet, yaş, algılanan akademik başarı, kardeş sayısı, doğuş sırası, çekirdek/geniş ve birlikte/parçalanmış aile yapısı, anne ve babanın eğitim düzeyi ve gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemi, 2003-2004 öğretim yılında, İzmir ili Konak merkez ilçesinde bulunan 12 genel lisenin, 1. ve 2. sınıflarında okuyan 848 öğrenciden (471 kız ve 377 erkek) oluşmuş, araştırmanın verileri, Ana-Baba ve Ergen İlişki Envanteri (PARQ)-Ergen Formu ve araştırmanın bağımsız değişkenlerini içeren Bireysel Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır.

Ergen tarafından ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerilerinin, araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının istatistiksel analizi için t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları, ergen tarafından ana-baba ve ergen ilişkilerinde algılanan problem çözme ve iletişim becerilerinin, özellikle ergenlerin akademik başarılarına yönelik algılarına ve gelir durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığını, kendilerini akademik olarak başarısız algılayan ve gelir durumu düşük olan ergenlerin ana-babalarıyla olan ilişkilerini daha olumsuz algıladıklarını, daha fazla çatışma ve anlaşmazlık yaşadıklarını ortaya koymuştur.

Ayrıca ergenlerin ana-baba ve ergen ilişkilerinde algıladıkları problem çözme ve iletişim becerileri cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, doğuş sırası, aile yapısının birlikte ya da parçalanmış olması ve babaların eğitim düzeyine göre farklılık gösterirken, aile yapısının çekirdek ya da geniş olması ve annelerin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergen, Ana-baba ve Ergen ilişkileri, (PARQ)-Ergen Formu, Problem Çözme ve İletişim Becerileri

ABSTRACT

This study was designed to determine the role of gender, age, perceived academic achievement, number of siblings, birth order, family size (extended vs. nuclei family), family structure (unified vs. divorced parents), mothers' and fathers' education level and economic status in perceived problem solving and communication skills at parent-adolescent relationships by adolescents.

The sample of 848 high school students (471 female and 377 male) at 9th and 10th grade levels of twelve public high schools in İzmir, Turkey completed "Parent-Adolescent Relationship Questionnaire (PARQ)-Adolescent Form" and the "Personal Information Questionnaire" to assess the independent variables which was developed by the researcher.

The t-test and ANOVA used for statistical analysis to determine if perceived problem solving and communication skills at parent-adolescent relationship by adolescent significantly differs or not on the independent variables.

The results of this study indicated that according to perceived academic achievement and economic status there were significant differences at parent-adolescent relationships perceived by adolescents. Adolescents with poor academic achievement and low economic status, perceived parent-adolescent relationships more negatively and as conflicting.

Findings of this study also point out that there are significant differences in perceived problem solving and communication skills at parent-adolescent relationships by adolescents according to gender, age, number of siblings, birth order, family structure and fathers' education level. On the other hand according to family size and mothers' education level, significant differences were not found in perceived problem solving and communication skills at parent-adolescent relationship by adolescents.

Keywords: Adolescent, Parent-adolescent relationships, (PARQ)-Adolescent Form, Problem solving and communication skills